

# M E T S Z E T

ÉPÍTÉSZET  
ÚJDONSÁGOK  
RÉSZLETEK  
SZERKEZETEK

MOSZKVA TÉR

PRIMITÍV EGYSZERŰSÉG A TÉGLASZÖVET LEPLE ALATT

CSAK NE A PÉNZ TEMPLOMÁT!

A TÖRTÉNETISÉG MODERNISTA TOVÁBBÍRÁSA

TÉMA: KÖZÉPÜLET

VAKLÁTÁS

A BELSŐ MEGNYÍLÁS TÁVLATA

SZERETET, OTTHON

MI TÖRTÉNT TARCALON?

TUFÁRA EMELT EGYHÁZI REPREZENTÁCIÓ

Ára: 890 Ft

www.tervlap.hu



2016/4/július/augusztus



50 éve  
**Rád**  
várunk...



Merj **nemet** mondani a *szürkeségre*,  
képzeld nagyot és formáld színesre a bejáratozatokat!

**50 éve** készültek el az első **Coral** lábtörlő szőnyegek, azóta a világ élvonalába tartoznak.

A **Coral 50 éve** a prémium minőséget képviseli a közületi szennyfogók kategóriájában.

A járófelületek sokszínűsége és tisztító képessége **50 éve** kiemeli a **Coral** megoldásokat a *szürke* tömegből.

**Észrevetted?**

- A lábtörlő szőnyeg egy típusa a burkolatoknak, ne tervezz duplán, alkalmazd bátran lábtörlő szőnyeget a bejáratozatokban!

- Felejtsd el a konvenciókat és mutasd meg, hogy színesben szebb a világ, hát még egy bejárat!

- Ne félj a nagyságtól, a lábtörlő nagyobb méretben jobban tisztít, ezáltal nagyobb védelmet biztosít a beltereknek!

- Játssz a formákkal szabadon és törd meg a négyzetet, használj íveket, mert a szőnyeg könnyebben alakítható, mint a kőburkolat!

Gyártó:  
**Forbo**

Forbo Flooring B.V.  
H-1344 Budapest, Úrszállás közút 125.  
Telefon: +36-1-185 8078  
Hivatalos weboldal: [www.forbo.hu](http://www.forbo.hu)

Magyarországi disztribútor:

**CLEARTEX**

ClearTex Kft.  
H-2040 Budaörs, Gyár utca  
Telefon: +36-23-697-000  
Hivatalos weboldal: [www.cleartex.hu](http://www.cleartex.hu)



A tarcali ravatalozó kapcsán futottam bele egy ravatalozó (mellékeltén látható) fotójába a Fortepan gyűjteményében. A nyilvántartás szerint 1966-os a felvétel, és Kazincbarcika városi köztemetőjének ravatalozóját mutatja. Az épületbe egy pillanat alatt beleszerettem, s kíváncsi lettem arra, ki lehetett a tervezője. Az elektronikus katalógus szerint forrás a Lechner Nonprofit Kft. / VÁTI felvétele.

Jellemző a művészeti ágakra, hogy az épület oldalán lévő domborművekről pillanatok alatt ki lehetett deríteni, hogy Pándi Kiss János alkotásai 1959-ből, míg az építész tervezőről sehol nem találtam adatot, még Kazincbarcika temetőfejlesztési tervében sem, ahol pedig az épület hangsúlyosan szerepel, hiszen – igen helyesen – helyi védelem alatt is áll. Lautner Emőke főépítész nem csak afelől nyugtatott meg, hogy a ravatalozó gondos helyreállítás előtt áll, hiszen szívének kedves épületről van szó, ami hamarosan kápolnaként üzemel majd, így csökken majd az igénybevéte-



Városi ravatalozó, Kazincbarcika / Építész: Módos (Merxbauer) Ferenc / Fotó: Fortepan / Lechner Nonprofit Kft. dokumentációs központ

le. Azt is elárulta, a tervek már megvannak. Végül a Lechner Nonprofit Kft. dokumentációs központjában tudtak segíteni. Az már csak bájos mellékszál, hogy a kézzel írt kartotékon először félreolvastuk a nevet, de végül tisztáztuk: a tervezés éve 1957, a tervező Módos Ferenc. A név ismerősen csenghet sokaknak, hiszen Módos Ferenc jegyzi az azóta nagyrészt elpusztult farkasréti temetőkápolnát, az FMH épületét, az 1970-ben átadott Pollack főiskolát és a szarvasi főiskola épületét 1969-ből. De minthogy még Arnóth Lajos se emlékezett VÁTI-s Módos Ferencre, alighanem az ÁÉTV tervezőjéről van szó. Csakhogy a dátumok kezdtek nem stimmelni: az 1907-es születéshez képest az 1954-es diploma későinek tűnt, nem beszélve arról, hogy az említett templom háború előtti, pontosan 1938-as. Sőt későbből, az 1948-as érettségiről is találtam adatot a budai cisztercieknél. Végül két Dunántúli Napló-cikk vezetett nyomra: az egyik arról tudósít, hogy a Pollack Építőipari Karára 1973-ban kinevezett igazgatónak már az apja is mérnök volt, a másik, 1968-as tudósításban pedig még ifjabb Módos Ferencként írtak a mérnökről. Az apa tehát 1907-ben született (még Merxbauer néven), és a hatvanas évekig lehetett aktív (1937 és 39 között például már a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Középítési Szakosztályának a titkára volt). Hozzá köthető a farkasréti templom és az FMH (1951), míg a fia 1930-31 körül született, és a nyolcvanas évekig dolgozott, többek között kollégiumok, főiskolák, így a pécsi Pollack tervezőjeként. Mivel a ravatalozó elég korai, ám az „ifj.” szócska nélkül szerepel a nyilvántartásban a tervező neve, valószínűleg az idősebb Módos (Merxbauer) Ferenc munkáját láthatjuk a képen.

CSANÁDY PÁL

Kiadja az Artifex Kiadó Kft., 1119 Budapest, Pajkos utca 28. / 36-1-783-1711 / info@artifexkiado.hu / www.tervlap.hu, www.epitesimegoldasok.hu, www.kamaraikpezsek.hu, www.cpr.hu / ISSN 2061-2710 / Terjesztő: Magyar Posta Zrt. / Hirdetésfelvétel, termékek: Berta Ágnes 36-20-396-5671, Sárdy Csaba 36-20-240-7232 / Alapító-főszerkesztő: Szende Árpád / Főszerkesztő, felelős kiadó: Csanády Pál 36-20-312-4514 / Főszerkesztő-helyettes: Katona Vilmos 36-70-236-2075 / Szerkesztő: Dobossy Edit / Szakmai tanácsadók: Csajbók Csaba, Cságoly Ferenc, Vukoszavlyev Zorán, Wesselényi-Garay Andor, Gáspár László, Nagy Sándor, Roth János; Czigány Tamás (Győr), Lengyel István (Debrecen), Patartics Zorán (Pécs), Ripszám János (Siófok) / Lapterv és nyomdai előkészítés: Csányi Tamás, xfergrafika.hu / Nyomda: D-Plus / Olvasószerkesztő: Hudáky Rita / Előfizetés egy évre: 4900 Ft, két évre: 8900 Ft, három évre: 11 900 Ft. Előfizetés kizárólag elektronikusan a terlvap építész közösségi portálon keresztül: www.tervlap.hu / Az építészeti alkotásokat bemutató cikkek lektoráltak.

## Hogyan biztosítható a minden esetben megfelelő páraáteresztés?

**HŐSZIGETELJEN MOST  
BAUMITTA, ÉS VISSZANYERHETI  
AKÁR A TELJES RENDSZER ÁRÁT!**  
**WWW.NYERJENABAUMITTA.HU**



**Akciós ár\*:**  
**4290 Ft/m<sup>2</sup>**

A Baumit open hőszigetelő rendszer **egyesíti az ásványgyapot szigetelések előnyeit**, mint a jó páraáteresztés és a természetes lakóklíma, valamint **a pollszűrő rendszerek kedvező tulajdonságait**, mint a kedvezőbb ár, környív kivitelezés, csiszolhatóság, alakíthatóság és a kisebb súly.

- Optimális, egészséges belsőtéri klíma
- Kimondottan családi házakra fejlesztve
- A leghíztosabb védelem a falak penészesedése ellen
- Az építési nyitvatartás jóval gyorsabban látozódik a falazatból

\*Agyantöltés bruttó tömegsűrűsége 10 g/cm<sup>3</sup>, mely korrekciót nem igényel. A termék felületén nem lehetnek láthatóan sérülések, repedések, felületi elváltozások. A hővezetési tényezője nem haladja meg a 0,03 W/mK-t. Az átlagos vastagság 10 cm. Az átlagos méretű lapok formájúak és az átlagosan 1000 darabos csomagolásban kerülnek forgalomba. Az alábbi ábrák a termék méreteit és a csomagolást mutatják.



baumit.com

PÁLYÁZATOK ÉS DÍJAK

Építészek:

bármilyen funkciójú tervezése, kivitelezése  
alatt álló vagy kész, új építésű, vagy  
felújított épülete 800 000 forint  
összedíjazásért

**Építészhallgatók:** háromfolyos munkája 300 000 Ft  
beszerezésért

ÉPÍTÉSZ PÁLYÁZAT ZSÜRIJE

Patarfics József,  
*The Miklós és Pár Architects office*

Tima Zellán,  
Yht Mikis és Yht Archilectura dícs írója

Csángy Zoltán,  
ad. iudicium. (CIT/CM)

ÉPÍTÉSZHALLGATÓK PÁLYÁZATI ZSŰRIJE

Ferencz Marcel,  
Vb1 Működés és Pro Architectura díjas építész

Kertész András Tibor,  
Ybl Miklós és Pro Architectura díjas építész

Figetzi Péter,  
*általánosítók ZAVARAI*

„AZ  
ANYAG  
TERMÉSZETE”

**Pályázat ÉPÍTÉSZEK és  
ÉPÍTÉSZHALLGATÓK számára**

## EQUITONE szálcement homlokzatok alkalmazására

**Benyújtási határidő: 2016. október 31.**

A pályázatok online feltöltése: [www.egutone.hu/epiteszpalyazatok](http://www.egutone.hu/epiteszpalyazatok)

További hasznos információk az  
EQUITONE termékekről és műszaki  
megoldásokról:

Csörgő Zoltán, okl. építészmérnök,  
zoltan.csorgo@erazon.hu  
2020.07.08

Hegedűs Péter, építészmérnök,  
peter.hegedus@erstat.hu  
0036 849 3074

A pályázatok beérkezésétől és  
leghosszabb idejéről:

**Build-Communication KTL**  
T: (23) 611 028  
info@buildmarket.co.uk



## T E R M É K E K

- 4 Templomtetők építése és felújítása – maradandót létrehozva  
 6 Remekművek svédacélból  
 8 Átlátható minőség  
 12 Dekoratív és elnyúlhatatlan bejárati lábtörő szőnyegek  
 14 Nagyban könnyíti a tervezői csoportmunkát az Allplan legújabb verziója

15 **Mai szemmel** / Építész: **Kerényi** József (1939–2016)

16 **A\_pro'** / Baltával szerkesztett ház

## M E T S Z E T

- 18 Moszkvatér ■ Építész: **Fialovszky** Tamás, **Hőnich** Richárd, **Sólyom** Benedek, **Kenéz** Gergely,  
**Jedlicska** Gergő, **Szakács** Barnabás, **Liziczai** Sándor

## K Ü L H Ö N

- 26 Primitív egyszerűség a téglaszövet leple alatt ■ Építész: Jacques **Herzog**, Pierre de **Meuron**,  
 Ascan **Mergenthaler**  
 30 Csak ne a pénz templomát! ■ Építész: Marta **Schreieck**, Dieter **Henke**, Gavin **Rae**  
 34 A történetiség modernista továbbírása ■ Építész: Paulo **Mendes da Rocha**

## T É M A : K Ö Z É P Ü L E T

- 38 Vaklátás ■ Építész: **Falvai** Balázs DLA, **Nagy** Márton DLA, **Tatár** Balázs, **Török** Dávid DLA  
 44 A belső megnyílás távlata ■ Építész: **Györffy** Zoltán  
 48 Szeretet, otthon ■ Építész: **Krizsán** András  
 52 Mi történt Tarcalon? ■ Építész: **Salamín** Miklós  
 56 Tufára emelt egyházi reprezentáció ■ Építész: **Földes** László

## T E R V P Á L Y Á Z A T

- 60 Rio 2016, Olimpiai Központi Park, Barra

## Z Ö L D R O V A T

- 62 Integrált felújítási stratégia készült középületekre

## A K T U Á L I S

- 64 Luxus szeniorotthonok  
 66 A településkép védelmének új jogszabályai és eszközei

## K Ö N Y V

- 68 Vámosy Ferenc: Örökségünk értékei 1902–1956 – Válságos évtizedek

69 **Abstracts in English**

70 **Tervezők, szerzők**

72 **Ciki**



A Metszet kedvezménnyel fizethető elő  
 a [tervlap.hu/elfozetes](http://tervlap.hu/elfozetes) oldalon!

# Templomtetők építése és felújítása – maradandót létrehozva

*Templomtetők felújításakor nincsenek könnyű helyzetben az építést végző mesterek. Hogyan képes egyszerre megfelelni egy mai szakember a renoválás során a városépítészeti, minőségi, műszaki és gazdaságossági, ugyanakkor esztétikai igényeknek, a biztonsági követelményeknek? Kujbus Mihály, nyíradonyi bádogos mester mesél tapasztalatairól.*

elegáns stílusban. Távolról ugyan egyszerűnek tűnik, de pont ez az egyszerűség az, ami- ben nagyon sok munka van, és komoly szak- tudás áll mögötte. Egy igazi bádogos ugyanis soha nem forraszt, nem teszi tönkre az anya- got. Magam találok ki a legbonyolultabb cso- mópontokat is, és azokat korcolással alakítom ki. Mindenki azt mondja, hogy egy kis ékszer- doboz lett a fülöpi templom.

tottuk ki az új burkolatot. Így tulajdonképpen kéthéjú szerkezet jött létre. Az álló korcolás egy ilyen alakzat esetében, amely szinte füg- gőlegesen tör az ég felé, még karcsúbbá teszi az épületnek ezt a részét.

Műemléki feladatokat is kapunk. Nyírbogáton egy műemlékké nyilvánított templom hajójának tetőzetét kellett felújítanunk. Az volt az előírás, hogy az új burkolat színe illeszkedjék a torony nyolc évvel azelőtt felszerelt vörösréz borításához. Mivel a Lindab több mint húsz színben kínálja a PLX síklemezeket – meg persze a cserepeslemezeit is – a szortimentben könnyen rátaláltunk a to- ronnyal harmonizáló, barnás árnyalatú válto- zatra. A választásban az is közrejátszott, hogy hiába találtunk volna alumíniumból megfele- lőt, csak a Lindab PLX az, amely összeépíthe- tő a vörösrézzel. A toronyból lefolyó eső ugyanis rézgálicot juttat az alatta lévő felület- re, ami megenné, perforálná az alumíniumot. A PLX-et azonban nem tudja károsítani. Ez is jól mutatja, hogy a műemlékvédelemben néha a legmodernebb anyagok nyújtanak megoldást.

Új építéseken is részt veszünk. Debrecen- ben a Széchenyi kerti Református Egyházköz- ség által rendelt templomhoz az építész fél- köríves, lépcsőzetesen emelkedő tetőt terve-



1

Manapság is szép számmal rendelnek temp- lomfelújításokat. Fülöp községben például rossz állapotban volt a templomtető és új ereszcsontra is szükség volt. A templomha- jón a Lindab LPA cserepes-, a toronynál pedig a PLX síklemezét használtam. Viszont a to- ronynál, ahol a harang lakik, fontos volt a hang útját biztosító rész megfelelő fedése is. Ezt úgy oldottuk meg, hogy a cég kemény, FOP-CO lemezéből – amit kifejezetten szegé- lyek kialakításához fejlesztettek ki – saját ma- gam gyártottam a lamellákat. Ezek fehér szí- ne nagyon jó kontrasztot ad a szürkés árnya- latú PLX-szel, illetve a cserepeslemezekkel. Álló korcolással dolgoztunk, visszafogottabb,

A nyírábrányi templom felújításakor a templomhajón és a hittanterem tetőzetét kel- lett volna csak renoválni. A bejárás során vi- szont a tornyot az épület méreteihez képest aránytalanul kicsinek – ahogyan felénk mond- ják –, „túrcsinak” láttam. Mondtam a megren- delőnek, hogy meg kellene nyújtani egy kicsit a formát, hogy sudárabb legyen. A templom- hajóra és a hittanteremre itt is cserepeslemezt tettünk. A toronyra pedig, ami majdnem dup- lája lett az eredeti magasságának, itt is a PLX-et használtuk. A megrendelők pénztárcáját kí- mélte, hogy – mivel eredetileg is fémfedés volt a tetőn – azt nem kellett elbontanunk. Ráléceztünk a régebbi felületre, és azon alakí-



2





3

zett – kifejezetten modern stílusban. Korcolt PLX síklemezfedést alkalmaztunk az elképzeléseknek megfelelő és az épület hangulatához jól passzoló cinkszürke színben. A körcikkek-ből álló, kónuszosan szűkülő felületeket nagyon szépen lehetett kialakítani.

Másik jó példám – szintén a cívisvárosból – a Lencztelepen álló, új építésű templom. Bár itt nem szembesültünk különösebb szakmai kihívásokkal, hiszen egyenletes síkokat kellett fednünk – ugyancsak a PLX-et alkalmazva – az épület egyik érdekessége a vízvezetést szolgáló ereszcsonna rendhagyó alakja. A tervező ugyanis, aki ragaszkodott a modern formákhoz, nem félköríves, hanem szögletes csatornaelemeket álmódott. Ez igen ritka kérés, de megrendelésünkre a Lindab svédországi gyárában ezt is legyártották a számunkra. A szerelés szakmai érdekessége volt, hogy ülőpárkányt kellett kialakítanunk a csatorna alá. Több munka volt vele és jelentős mennyiségű anyagot is kellett hozzá felhasználnunk, de az egészen eredetire sikerült végeredmény önmagáért beszél. Megjegyzendő még, hogy az ilyen alacsony hajlásszögű tetőknél különleges figyelmet kell fordítani a korcolás tömítettségére azért, hogy egy erősebb szél ne nyomja be a nedvességet – a Lindab erre is kínál megoldást.

A biztonságról a templomtetőknél sem szabad megfeledkezni. Az ilyen magas épületeknél a hófogók és a hóvágók a legfontosabbak,



4

hiszen életveszélyt hárítanak el. Nyírbogáton például a tető meredeksége és nagy felülete miatt a Lindab kétsőves hófogóját építettük be, de kisebb hajlásszögnél egyszerűbb hóvágókat alkalmazunk. Fontos funkciót tölt be az ilyen tetőknél az ereszcsonna rendszer is. A Lindab rendszerében olyan precízen vannak kitalálva és elkészítve az elemek, olyan magas fokú kompatibilitásuk, hogy szinte legóként lehet összeilleszteni őket. A másik nagy előnyük, hogy a gazdag színválaszték miatt jól mennek a PLX-ből vagy LPA-ból kialakított tetőhöz.

Ahogy a példákából is látszik, gyakran alkalmazzuk a PLX-et és az LPA cserepeslemezt a templomok tetőzetén, mert nagyon jó velük dolgozni, „kezes” anyagok. Mivel mi nem forasztunk, hanem korcolással hozunk létre tökéletesen vízzáró felületeket, a lemezeket derékszögben kétszeresen is meg kell hajlítani. A PLX lágy, ráadásul a svédacél alapanyagra – amely a megfelelő arányban cinket is tartalmaz – olyan műanyag bevonatréteg kerül, ami megakadályozza a rozsdásodást. Egy speciális szerszámmal, a „korczáró vonattal” pedig úgy lehet szoros kötéseket létrehozni, hogy nem sérül a színbevonat. A Lindab PLX Prémium bevonattal 61 cm szélességben vagy Elite bevonattal 67 cm szélességben kapható. Mi általában az utóbbit használjuk. Ami nagyon fontos, hogy 79 méter hosszúságú kiszereelésben kapjuk – gondoljunk csak bele, mekkora előny ez egy templomhajó fedésekor, ahol az eresztől a gerincig hosszabb, összefüggő darabokat kell alkalmazni! A tekercsek-ből tehát mindig akkora darabokat vágunk, amit az adott felület megkíván, így az-

tán nem kell toldozgatni-foltozgatni, és kevesebb a hulladék is. A termék lágyágából, formálhatóságából adódik, hogy jól alkalmazható olyan erősen ívelt felületeken is, mint a szentély, ahol az úgynevezett sugárfedés módszere használatos. Ilyenkor az előzetes tervek, tehát a korckiosztás alapján – mintha csak egy szabásminta lenne előtűnt – a PLX-ből ki lehet vágni a kívánt formákat, és már mehet is a szerelés. A templomtornyokon ott vannak az órákfedések vagy esetleg kiugró ablakok, homorú felületek. Ezekre a pontokon különösen ügyelni kell a borítására, mert ha ezt rosszul csinálják, könnyen beázás lehet a vége.

A Lindab termékek nagyszerű tulajdonsága – ami a templomok esetében még jelképes is lehet –, hogy rendkívüli módon ellenállnak a rozsdának, az időjárás viszontagságainak és a mechanikai hatásoknak, azaz nagyon tartósak és időtállóak. A templomépítőket pedig mindig is az hajtotta, hogy valami maradandót hozzanak létre.

### Lindab Kft., Biatorbágy

[1] A fülöpi templomhajó felújítása Lindab LPA cserepes-, a torony PLX síklemezzel készült

[2] A nyírábrányi templomhajóra és a hittanteremre cserepeslemez került, a toronyra – ami majdnem duplája lett az eredeti magasságának – pedig PLX

[3] A műemlékké nyilvánított nyírbogáti templom felújított tetőzete

[4] A debreceni Lencztelepen álló, új építésű templomon ereszcsonnája szögletes elemekből készült

# Remekművek svédacélból



## Milyen tetők érhetők el a Swedsteel gyártásából?

A Swedsteel cserepeslemez tetők a hagyományos cserépfedés klasszikus megjelenését adják az acél előnyös tulajdonságaival kombinálva: nagytáblás fedés, méretre gyártás, gyors kivitelezés, biztos vízzárás, alacsony önsúly, gazdaságosabb tartószerkezet, széles színválaszték, esztétikus megjelenés.

A Swedsteel síklemezes és korcolt tetők olyan kreatív tetőmegoldásokra kínálnak lehetőséget, ahol a tervező és a kivitelező maximálisan kihasználhatja a színes bevonatú Swedsteel acéltermékek esztétikai előnyeit. A Swedsteel termékeivel mindenki megtalálhatja a számára ideális megoldást a klasszikus megjelenéstől a modern, minimalista és posztmodern stílusig.

A Swedsteel svédacél alapanyagból gyártott termékeire több évtizedes garanciát vállal.

Napjainkban Magyarországon is egyre népszerűbb a már világviszonylatban elterjedt acél tetőfedés. Az acél alapanyag és az új építési technológia lehetővé teszi családi házak, társasházak, középületek, irodaházak, sőt műemlék épületek, kastélyok egyedi, kreatív tetőkialakítását.

A Swedsteel-Metecno új magyarországi gyártóként Biatorbágyon kezdte meg az acél építőanyagok gyártását. A gyártó portfóliójával a hazai piac ellátásán túl a teljes kelet-közép-európai régió acél alapanyagú termékellátásáról fog gondoskodni. A Swedsteel egyedülálló svédacél alapanyagból hazai, élenjáró gyártástechnológiával állít elő prémium minőségű tetőket, burkolatokat és komplett csarnokrendszereket.



## Miért fontos az acél jó minősége?

A Swedsteel tetők és csatornák színes bevonatú acél alapanyaga korrózióálló horganyréteggel bevont, rendkívül nagy szilárdságú acél. A horganyréteg kétféleképpen védi az acélt a korrózió ellen: egyrészt távol tartja az oxigént és a vizet az acéltól, blokkolva ezzel az oxidációs folyamatokat, másrészt a kémiai kapcsolat

lat következtében a cink meggátolja a korróziót. Ezért fontos a cinkréteg megfelelő vastagsága és az acél mindkét oldalának védelme. Az előkezelő és alapozóréteg tovább erősíti a korrózióvédelmet és elősegíti a tökéletes tapadást. A végső, látható fedőréteg speciális színbevonat, amely maximálisan ellenáll a környezeti és időjárási terhelésnek.

**Swedsteel-Metecno Kft., Biatorbágy**



# KEDVENC LAPJAI

## *digitálisan*



PÁR KATTINTÁSSAL  
AZONNAL OLVASHATÓ,  
ELŐFIZETHETŐ



KIADVÁNYÁT TÖBB  
ESZKÖZÖN IS ELÉRHETI



NEM KELL TÁROLNI,  
VIRTUÁLIS KÖNYVESPOLCÁN  
BÁRMIKOR ELÉRI



NYOMTATOTT  
ELŐFIZETÉST IS  
MEGRENDELHET



AJÁNDÉKBA  
IS VÁSÁROLHATÓ

DIGITALSTAND.HU

# Átlátható minőség



1

Minden piacon találhatunk jó és kevésbé jó minőségű árukat – ez a zöldséges standokra és az építőanyag kereskedelemre egyformán igaz. De mindenki szeret spórolni, még akkor is, ha sejti, hogy a hosszú távú beruházásoknál nem biztos, hogy jó ötlet a mérték nélküli takarékoskodás. No de honnan tudjuk, hogy amiért pénzt adunk ki, az minőségi vagy sem? Az ütődött almát még csak észreveszünk, de számos terméknel nem lehet a minőségi különbséget egyszerű szemrevételezéssel megállapítani. Érdemes tehát utánajárni, hogy melyik gyártó mennyire tartja fontosnak, hogy egyenesen jó minőség kerüljön a vevőikhez.

## Miért kell a minőséget hangsúlyozni?

A legtöbb építőanyag, ami a kereskedésekben beszerezhető, rendelkezik a megfelelő papírokkal. Az persze már más kérdés, hogy a csomagolásba is a jelzett minőségű anyag kerül-e. Sok esetben kapnak a vásárlók kifogásolható árut, vagyis a vevők megkárosításával állunk szemben. A nem megfelelő építési termékek teljes körű kiszűrését pedig szemláto mást nem várhatjuk el a felügyeletet ellátó



2

szervektől (például Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság), mert lehetőségeik igencsak korlátozottak. És ez a szelekció magától sem fog megvalósulni. Egyedül a tudatos, igényes vevők tudnák kiszorítani a piacról a nem megfelelő termékeket. Ez viszont nem olyan egyszerű, hiszen a magánvevők nem sokszor vásárolnak életükben építőanyagot, így személyes tapasztalatunk sincs egy olyan döntésben, melynek hosszú távú kihatása van. Az építőiparban pedig gyakran elválnak a beszerzés és a felhasználás, és a két csoport nem is mindig kommunikál egymással. Ami viszont nagyon hasznos lenne, mert míg a mobiltelefonok átlagos élettartama 1,5 év, az autóké 13, addig lakóépületeink 50-100 évig „élnek” átlagosan; vagyis ilyen hosszú időn keresztül okozhat kárt a nem megfelelő építőanyag.

## Mi az az átlátható minőség?

E problémára egy olyan márkás cégnek, mint az Austrotherm Kft. csak az lehet a válasza, hogy megmutatja, mennyire jó az a termék, amit előállít. A minőség elsősorban a szolgáltatásban és a termékek megfelelő műszaki paramétereiben rejlik. Minőségi termék csak úgy képzelhető el, ha ezeket a paramétereket folyamatosan ellenőrzik, biztosítva, hogy a nem megfelelő termék ne jusson el a felhasználóhoz. Ennek érdekében a győri, gyöngyösi és szekszárdi Austrotherm gyárakban az egyformán jól felszerelt laborokban vizsgálják folyamatosan a gyártott termékeket. A három gyári minőségellenőrző labor egyébként egyedülálló a hazai hőszigetelőanyag-gyártásban.

De nem elég minőséget gyártani, azt fel is kell mutatni. Az „Átlátható minőség” kampánnyal az Austrotherm Kft. betekintést nyújt a termékeinek belső vizsgálati jegyzőkönyveibe. Egy hőszigetelő anyag egyik legfontosabb tulajdonsága a hőszigetelő képesség, amit a hővezetési tényező mutat meg. Ha a termék hővezetési tényezője nem éri el a kívánt értéket, úgy a vevő évtizedeken keresztül fog többet fizetni fűtésre, mint ahogy eltervezte – és ezzel a gyenge minőségű termékeknel sajnos számolni kell. Az Austrotherm homlokzati hőszigetelő lemezek hővezetési tényezőjét hente szűrőpróbaszerűen vizsgálják mind a három gyárban. Másfél éve ezek a mérési jegyzőkönyvek mindenki számára elérhetőek az interneten. Az eredmények értelmezéséhez rövid magyarázatot is kap az olvasó, hogy a szakmában járatlan érdeklődők is tudják az adatokat értelmezni.

## Austrotherm Kft., Győr

[1] Minőségi hőszigetelés

[2] A hővezetési tényező mérése

[3] Az Austrotherm Kft. által gyártott minőséget mostantól mindenki személyesen ellenőrizheti, ha beolvassa ezt a QR kódot



3



# Egyedi és izgalmas megjelenésű tetők és homlokzatok

1



12 m szarufahossznál 14°-os, 12 m feletti szarufahossznál pedig már 16°-os tetőhajlásszögtől alkalmazható.

A rombuszelemek homlokzatburkolatként alkalmazva a jól bevált pikkelyfedésű, modern

2



3



A PREFA alumínium tetőfedései és homlokzatburkolatai az időtlen, szabályos megjelenést egyesítik a stabilitás és tartósság területén támasztott legmagasabb minőségi követelményekkel. Az új, nagyméretű R.16 Classic tetőfedő elemek, illetve a 44×44 cm-es tető- és homlokzatburkoló rombuszelemek alkalmazásával jelentősen csökkenthető a kivitelezési idő. A rombuszelemek további nagy előnye, hogy – a világon egyedülálló módon – már 12°-os hajlásszögnél beépíthetők. Mindkét termék 0,7 mm vastag alumíniummagra hordott kétrétegű, beégetett lakkozással vagy porszórt bevonattal kapható.

## Egyszerű megjelenés, szögletes forma

Az R.16 Classic tetőfedő elem új perspektívákat nyit meg a tetőtervezésben: az elemek 70 cm-es szélességének köszönhetően négyzetméterenként csak 3,4 darab elemre van szükség



4

ség (egy elemmel 700×420 mm-es felület fedhető), ami rendkívül izgalmas megjelenésű tetők kialakítását teszi lehetővé. A fedés súlya 2,5 kg/m<sup>2</sup>, és már 17°-os tetőhajlásszögtől alkalmazható.

## A nagyság szabaddá tesz

A 44×44 cm-s PREFA alumínium tetőfedő és homlokzatburkoló rombuszelem szintén szabad teret enged a kreativitásnak. Megnövelt méret, hagyományos formavilág, de modern megjelenés – mindez úgy, hogy sem a kiemelkedő élettartamról, sem a kimagasló ellenálló képességről nem kell lemondani. Egy elemmel 437×437 mm-es felület fedhető, a fedés súlya 2,6 kg/m<sup>2</sup>. 7 m szarufahosszig már 12°-os, 7-

struktúrájú homlokzatok kialakítását teszik lehetővé, minden épületnek egyedi megjelenést kölcsönözve.

A rombuszelem kis súlyával és hatékony beépíthetőségével is kitűnik: az integrált rögzítősáv gyors és gazdaságos kivitelezést enged tetőn és homlokzaton egyaránt.

**PREFA Hungária Kft., Budaörs**

[1-2] Az R.16 Classic tetőfedő elem új perspektívákat nyit meg a tetőtervezésben

[3-4] Megnövelt méret, hagyományos formavilág, de modern megjelenés

x

# Az alingsas-i családi házban **életre kelt a természetes fény**

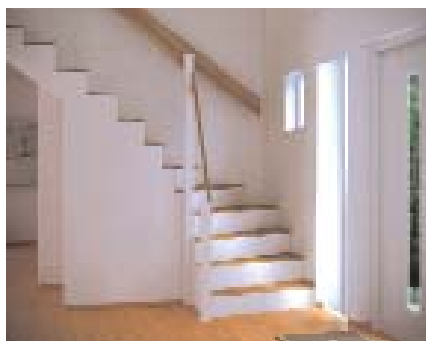
Egy új otthon tervezésekor alapvető követelmény az egészséges és komfortos körülmény, a természetes fény és friss levegő biztosítása a lakók számára. A napfény bizonyítottan jótékony hatással van az egészségre, a produktivitásra, a gyerekek tanulási képességeire, valamint az általános közérzetre. A lakásba be-



1

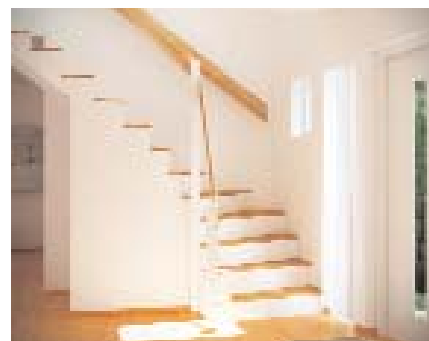
áramló friss levegő létfontosságú az egészséges beltéri klíma megteremtéséhez, hiszen segítségével csökkenthető a különböző forrásokból – például az elektronikai berendezések és a háztartási vegyi áruk használatából – származó toxikus anyagok által jelentett kockázat, ezen keresztül pedig az allergiás megbetegedések veszélye.

A svéd kisvárosi ház tulajdonosai arra vágytak, hogy több természetes fény és friss levegő jusson otthonukba, ennek jegyében kezdődtek meg a felújítások. Az átalakításnál fontos szempont volt a természetes fényviszo-



4

ami átjárja a helyiséget, és a szomszédos tereket is megvilágítja. A természetes szellőzés automatikus vezérléséről és a beltér klímájának szabályozásáról az io-homecontrol® automatikus vezérlőrendszere gondoskodik. A rendszer az összes stratégiai pozícióban elhelyezett VELUX tetőtéri ablakot vezérli, beleértve az árnyékolást is, mely a napfény mennyiségét és a hőmérsékletet szabályozza. A tetőtérben kialakított szobákban – melyek korábban sötétek és nyomasztóak voltak – VELUX tetőtéri ablakok gondoskodnak a megfelelő mennyiségű természetes fényről és a ki-



5



2

nyok optimalizálása, az energiahatékonyság és a változatos térkihasználás lehetőségének biztosítása. Ebből kifolyólag VELUX tetőtéri ablakokat építettek be – normál magasságban és a tetőgerinchez közelebb egyaránt –, amelyek természetes fénnel árasztják el a ház mindkét szintjét. A világítási tényező elemzése a VELUX Daylight Visualizer – kifejezetten a benapozáshoz kapcsolódó tervezési és elemzési feladatok támogatására szolgáló – szoftverrel készített szimulációk segítségével történtek. A lépcsőtér fölötti tetőtéri ablakon keresztül gazdagon árad be a fény, a földszint jelentős részét is megvilágítva. A tetőtérben lévő szobák fürdenek a napfényben, hangulatos, kellemes életteret kínálva.

A felújításnál nagy kihívás volt a dupla belmagasságú, északi tájolású nappali, ahol kiegyensúlyozatlanok voltak a természetes fényviszonyok – ez azonban már a múlté, mára a központi térbe oldalról a homlokzati ablakokon, illetve felülről a tetősíkba épített VELUX ablakokon keresztül érkezik természetes fény,

látásról. A korábban nagyon keskeny és életelen fürdőszoba karaktere is teljesen megváltozott a két nagyméretű tetőtéri ablak beépítésével, melyek az esőre automatikusan bezáródnak.

## VELUX Magyarország Kft., Budapest

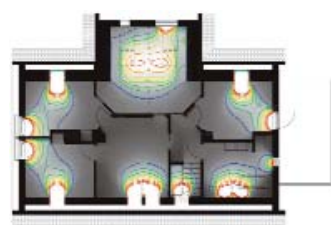
- [1] A dupla belmagasságú nappali magasan elhelyezett tetőablakai az épület legbelső részeibe is eljuttatják a napfényt
- [2] A tetőtérben lévő szobák fürdenek a napfényben, hangulatos, kellemes életteret kínálva
- [3] A világítási tényező elemzése a VELUX Daylight Visualizer szoftverrel készített szimulációk segítségével történtek
- [4-5] A lépcsők a felújítás előtt és után



VELUX Magyarország Kft.

Telefon: +36-1 436-0601

[www.velux.hu](http://www.velux.hu) / <http://viz.velux.com>



3





## ALLPLAN 2017 BETTER TOGETHER

Az Allplan 2017 nemcsak abban kiváló, hogy önállóan felépítsd és dokumentáld a teljes épületmodellt, hanem lehetőséget ad tervezői csapat tagjaként együttműködve, a munkádat szabályozottan megosztani. A megoldás erre a bim+. Értéknövelés a BIM módszerek szerint.

- ✦ nyílt, felhő alapú BIM platform: bim+
- ✦ zökkenőmentes adatcsere IFC4 és BCF formátumokban
- ✦ számtalan továbbfejlesztett funkció a gyorsabb és kényelmesebb használat érdekében





# SRP CLICK SÍKLEMEZ FEDÉSEK

*egyszerűen és esztétikusan  
a Lindabtól*

Egyszerűbb tetőformák esetén a Lindab az SRP Click, tűzihorganyzott, előkorcolt tetőprofil ajánlja, amely egyrészt nagyszilárdságú és tartós másrészt pedig bepattintós (click-es) illesztésének köszönhetően gyors, rendkívül gazdaságos és esztétikus tetőfedést nyújt.



+36 23 531 300  
info.profil@lindab.hu



## Dekoratív és elnyűhetetlen bejárati lábtörlő szőnyegek

A Coral lábtörlők öt évtizede uralják a minőségi szennyfogók piacát, hazánkban pedig a Cleartex Kft. negyed évszázados múlttal forgalmazza a páratlan tulajdonságokkal bíró szőnyegeket.

A szennyfogók a Forbo egyik holland gyáregységében készülnek a legmagasabb színvonalú technológiák alkalmazásával. Az európai piac által támasztott magas minőségi és funkcionális követelményeknek köszönhetően a termékek minden éghajlaton jól teljesítenek, és optimális alternatívát nyújtanak mind a három belépési zónában.



A vásárlók az elnyűhetetlenség mellett a dekoratív járófelületek és az óriási szín- és mintaválaszték miatt részesítik előnyben a Coral lábtörlőket. A Forbo jelenleg 57 darab, kollektívából választható típusú gyárt textilből, és 45 szín felhasználásával készíti egyedi, feliratozott Coral lábtörlőt a beltéri tisztítószónákba. Kültérre hét színben, két kivitelben állít elő kuszáltszálás szennyfogó megoldásokat.

Manapság a klasszikus és modern épületek egyaránt elképzelhetetlenek bejárati lábtörlő szőnyegek nélkül, szerves részét képezik a bejáratoknak és a belső dizájnnak. Egy jól megtervezett szennyfogó rendszer hosszú távon biztosítja a belső terek tisztaságát és a padlózati burkolatok épségét, ezáltal csökkenti a tisztítási és karbantartási költségeket, valamint a vizes padlón történő esetleges elcsúszásokat és sérüléseket.

A beltéri szőnyegek minden esetben strapabíró, anyagukban színezett, rugalmas poliamid szálakból készülnek, amit ellenálló PVC hátlapba tűznek. A speciálisan – négylevelű lóhere leveleihez hason-





lóan – formázott, vágott végű szálak seprűként tisztítanak, és perselyként rejtik magukba a ledörzsölt koszt. A típustól, illetve alkalmazástól függően változó összetételű kaparó és nedvszívó szálak a teljes élettartam alatt megtartják függőleges pozíciójukat, és nem lapulnak egymásra, megőrizve ezzel a maximális tisztító hatásfokot. A szőnyegek – típustól függően – 3-6 kg port és 5-8 liter nedvességet tudnak 1 m<sup>2</sup>-es felületen magukba zární, ami biztosíték a tisztaságra a legzordabb téli napokon is. A Cleartex által gyártott, nagyforgalmú bejáratokba fejlesztett Alutrend alumíniumsínes szennyfogókba is a Coral szőnyegek kerülnek.



A bejárat lábtörlő szőnyegek szerves részét képezik a bejáratoknak és az épületek belső látványvilágának. A Coral szőnyegek – típustól függően – 3-6 kg port és 5-8 liter nedvességet tudnak 1 m<sup>2</sup>-es felületen magukba zární

**Forbo Flooring Systems Hungary, Budaörs**



## Alkosson szabadon VELUX tetőtéri ablakokkal

### Utánozhatatlan tetőerkély

- ✓ „Padlótól mennyezetig”  
terjedő kilátás
- ✓ Egyedi hangulat a  
tetőtérben
- ✓ Kapcsolat a  
környezettel



Részletek:  
[www.velux.hu](http://www.velux.hu)

*Életre keltjük a fényt.* 1942 óta

**VELUX®**

# Nagyban könnyíti a tervezői csoportmunkát az Allplan legújabb verziója

Már magyar nyelven is elérhető az Allplan tervezőszoftver 2017-es verziója, mely felhő-alapú információátadásra is alkalmas. Ezzel új fejezetet nyit a BIM (Building Information Modeling) filozófiával működő, a különböző szakági tervezők munkáját rendkívül hatékonyan összehangoló tervezésben.



Az Allplan felhőalapú szolgáltatása – az úgynevezett „bim+” – olyan platformot kínál, melyre a projekt résztvevői feltölthetik a maguk terveit, adatait, ezek pedig így módon az egyetlen közös, háromdimenziós épületmodell részévé válnak. A felkerült terveket a rendszer szinkronizálja, és a menet közben lezajlott változásokról (mondjuk egy nyílászáró áthelyezéséről vagy egy tartószerkezeti elem méretének megváltozásáról) értesíti a többi résztvevőt. A platform be van építve az Allplan programba, azaz onnan közvetlenül elvégezhető a feltöltés.

A bim+ ingyen használható legfeljebb 5 projekt, 5 felhasználó, illetve 5 GB tárterület erejéig; csak akkor kell díjat fizetni az alkalmazásért, ha ennél is összetettebb a tervezési folyamat.

Szintén újdonság az Allplanban az úgynevezett „Task Board”, azaz feladatábra, ahol a bim+ platformon együttműködő tervezők közvetlenül, de strukturált formában kommunikálhatnak egymással. Így tudathatják az adott részfeladatban érintett tervezővel, hogy mire és milyen határidővel várnak tőle megoldást, fogadhatják az ezzel kapcsolatos visszajelzéseket, illetve értesítést kapnak a végrehajtásról, valamint arról is, ha letelt a határidő, de a végrehajtásra nem került sor.

Mindez természetesen kiegészül a BIM-filozófiából következő ütköztetvizsgálattal is: ha a közös modellben egymást kizáró megoldásokat adnak a különböző tervezők (jellemzően: egy adott fizikai helyre több elemet is beterveznek), akkor erről a rendszer értesíti a résztvevőket.

Mindez összességében rendkívül módon javítja a komplex építési projektek hatékonyságát. Lehetővé teszi egyrészt az – akár egymástól távoli földrajzi helyeken, akár eltérő időzónákban dolgozó – tervezők közötti gördülékeny együttműködést. Másrészt lehetővé teszi a hibák kiszűrését a legkorábbi fázisban; akkor, amikor még csak virtuális modellként (és nem téglából, betonból) készül el az épület. Nyilvánvaló, hogy ilyenkor sokkal kisebb költséggel megoldható a probléma, mint a kivitelezés vagy netán már az üzemeltetés fázisában.

Az új Allplan-programverzió előnyeit első sorban azok a tervezők tudják kihasználni, akik összetettebb projekteken dolgoznak, de egyértelmű trend, hogy a korszerű informatikai megoldások alkalmazása egyre inkább

alapvető elvárás lesz az építészek és mérnökök mindennapi munkájában. Ahogy bizonyos internetes funkciók (mondjuk az óriásfájl-küldők vagy az okostelefonos térképek) néhány év leforgása alatt a mindennapi életnek szerves részeivé váltak, várhatóan épp úgy nélkülözhetetlen lesz a tervezésben a 3D-s modelle-

## Nézzük meg a Solibrivel!

A Solibri a minőségellenőrzés jól ismert specialistája a különböző BIM-szoftverek alkalmazói körében. Ingyenesen elérhető alapprogramja, a Solibri Model Viewer alkalmas arra, hogy a különböző tervezőprogramokból mentett IFC formátumú fájlokat megnyissa – ezzel egyszerre ellenőrizi azt is, hogy az adott modell más szoftverek számára is kezelhető legyen. Ezért hangzik el rendszeresen az igényes munkákat végző tervezőirodákban a „Nézzük meg a Solibrivel!” felszólítás: ha így módon nem sikerül gond nélkül beolvasni a fájlt, akkor a biztosan a modellünkben van a hiba. (A hiba mibenlétéről a fizetős Solibri Model Checker programból bővebb információhoz is juthatunk.) A két Nemetschek-leányvállalat, az Allplan és a Solibri közelmúltban bejelentett szorosabb együttműködése azért jelentős, mert így a két termékkör fejlesztői figyelembe veszik egymás szempontjait, azaz az Allplan-felhasználók egy még stabilabban és megbízhatóbban működő program előnyeit élvezhetik.

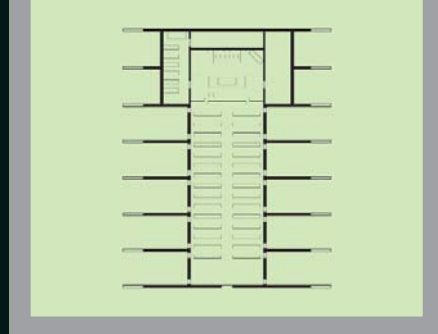
zésre alkalmas szoftverek és a kapcsolódó felhő alapú platformok használata már rövid távon is. Ami ma még az élvonalbeli CAD-for-galmazó Nemetschek-cégcsoport technológiai csúcstermékének minősül, azt holnap a minőségi munkát ígérő építészeknek és mérnököknek készságszinten kell használniuk – érdekes hát már most megismerkedni ezzel az eszközzel, az Allplan 2017-es verziójával.

**Nemetschek Magyarország Kft., Budapest**





# Mai szemmel

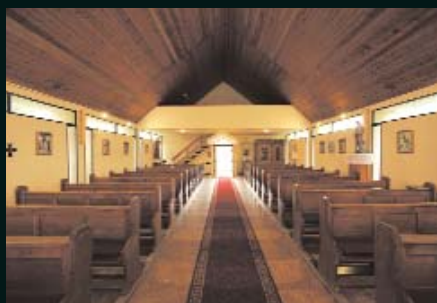


## Szent István katolikus templom, Kunadacs (1971–1974)

### Építész: Kerényi József (1939–2016)

#### Akkor:

Kunadacs az 1950-es években kezdte önálló működését, ekkor még a közösség semmilyen középülettel nem rendelkezett. A falu fejlődése a hatvanas évek elején telekosztással és az építkezések engedélyezésével indult meg, 19 új utca kialakítása mellett felépült az orvosi rendelő, az iskola, az óvoda és a művelődési ház is. Ugyanebben az időben kezdődött el a falu közművesítése, és ennek köszönhetően egyre több család költözött a belterületre a környező tanyákról. Így a mind népességét, mind az értékeit illetően egyre gyarapodó településen felmerült a templom és plébánia építésének igénye, melyre 1968 decemberében kaptak engedélyt. A falu közössége Molnár István plébános vezetésével, önerőből építette a templomot. Az építkezésen maga Kerényi József is segédkezett. Kerényi hét éve dolgozott a Bács-Kiskun Megyei Tervező Vállalatnál, és Kecskemét meglévő épületeinek korszerűsítése mellett már több épülete megvalósult, amikor elkészítette a templom tervét. A templom a hagyományos hosszanti tengelyes térszervezést követi. Az épület berendezése megújított liturgia szellemében történt, azaz a pap és a hívek közé került a szembemiséző oltár és az ambó együttese. A bejárat feletti előtető a belső térbe benyúlva zárja le a templom előterét, felette karzat húzódik. Az oltártérből egy-egy mellékter, kápolna és sekrestye nyílik. A vakolt téglafalakat szögacélkeretes sávós bevilágítók sora szegélyezi végig a templomhajó mentén. Léptékével és a kis költségvetésnek is köszönhetően egyszerű anyaghasználatával illeszkedik a földszintes családi házas környezetbe, noha formavilága egyértelműen középületes.



#### Most:

Míg a második világháború után az államhatalom teljes mértékben meg akarta szüntetni a vallásosságot, addig a hatvanas évek végére csendes rezisztencia jellemezte az állam és az egyház kapcsolatát: a templomépítés a közösség magánvállalkozása volt. A szerény költségvetés, az építőipar jellemző kivitelezési szintje, a felhasználható anyagok minősége nagyban megszabták egy épület létrejöttét. Azonban a korszakból nem egy példa mutatja, hogy a lehatárolt lehetőségek ellenére értékes alkotás is létrejöhetett. A fehérre vakolt falak és a mennyezet faburkolata kiegyensúlyozott, harmonikus erőt sugároz. A templomtér meghatározó hangulatának meghatározó eleme a fény – amely a hatvanas-hetvenes években meghatározó toposz volt a szakrális építészetben. A szentély vonalában kiemelt bevilágító sávablak vizuálisan kiemeli az oltártérteret. Így válik a belső tér legfényesebb pontjává a bejáratlalt szemközti szentélyfal, melyen egyszerű feszület, alatta pedig Szent István király szobra van elhelyezve. A funkcionális egységeket leköveti a tömegformálás. Az oltártér a hozzá kapcsolódó mellékterekkel additív tömeget alkot a templomhajó után, amit a bugaci Pázsztormúzeumnál is megjelenő, a nyeregvető síkját meghosszabbító támpillérekkel fog össze a tervező. Mint a korszak sok más templománál, itt sem épülhetett torony. Ezt oldja fel a bejárat feletti tetőrés meghosszabbításával kialakuló tört forma, amely az épület meghatározó formai karakterét adja. A templomhajó tengelyesen szimmetrikus, kiegyensúlyozott térformáját így aszimmetrikus, feszültséget teremtő főhomlokzat takarja, miközben az épületet nyugodt egyszerűség jellemzi.

Szöveg/fotó: Garai Gréta

## Baltával szerkesztett ház

*Kalyiba Csáfordon*

Tíz évvel ezelőtt vásároltunk barátainkkal pincéket Csáfordon, egy Zala végi faluban. Mély horhos vezetett a birtokokra, ahonnan lélegzetelállító kilátás nyílt a környező dombokra. A pincék renoválásakor kiderült, hogy a tetőket is el kell bontani, a fészter pedig túl kicsi, így építettünk egy 4×5 méteres, akáccölöpökön álló szerszámokkamrát, kis tornáccal a déli oldalán. A sufni vázát helyi ácsok rótták borovi fenyőből, a padló- és falburkolatokat mi szabtuk a pincefedélszék bontott fájából. A kalyibát hamar megkedveltük, a szerszámok mellé nemsoká franciaágy került, és egyre több éjszakát töltöttünk az ásók és kapák társaságában. A pincét nem fejeztük be, hanem eladtuk a barátunknak, aki a kalyibára viszont nem tartott igényt.



Darabjaira szedték hát a fészert és átvittük a szomszéd földre. Alapozáshoz ismét akácot használtunk. A bazaltzúzalékkal tömörített lábak egy évig pihentek, majd az újrabontott anyagokból ismét elindult az építés. Az új fészert már lakhatóként gondoltuk el, egy nagyobb házikó képe lebegett szemünk előtt. Az ablakokat legyártattuk, kitűzéskor azonban – hiába voltak tervek – elnézhettünk valamit. Így adódott, hogy mégis az eredeti, szerszámos méretű házikót építettük újjá, amely ily módon – ahogy Wesselényi-Garay Andor mondaná – indexikus viszonyba került a régivel. Nagy ház helyett lett nagy terasz, nem lett viszont fürdő, de kis konyha sem, vártuk hát a váratlant.

Jött is. A barátom ugyanis bővíteni kezdte pincéjét, így hirtelen útban lett szaunájának 3×3-as kockája. Ő bontott volna, én viszont recikláltam: újabb cölöpök beásása után átszállítottam a burkolt vázat új helyére, a lakókalyibánk északi oldalához. Ez volt a váratlan, a tervezetlen esemény, amellyel a szerszámok tárolása mellett megoldódott a konyha, a fürdő és a vécé problémája is. Szerencsés véletlen az is, hogy a nagyobb házhoz készült ablakok nem bizonyultak aránytalannak, hanem felnyitották az enteriőrt a déli panoráma felé.

Építészet, fotó: Lipák Gábor







Rovatszerkesztő: Wesselényi-Garay Andor; javaslatokat várja a wga418@gmail.com címen



*Ha van a világon nem irigylésre méltó építészeti megbízás, akkor a Széll Kálmán tér felújítása biztosan közéjük tartozik. Ha létezik még ennél is kevésbé irigylendő feladat, akkor az a Széll Kálmán tér felújításának méltatása.*



## MOSZKVA TÉR

A Széll Kálmán tér felújítása, Buda

Itt és most persze nem a már kívülről fújt kritikákkal kell foglalkoznunk, hanem építészeti, urbanisztikai, környezettervezési szempontok alapján mérlegre tenni azt, ami született. Nem érdemes keseregni a számtalan nagyszabású vízió fölött, melyek mind elvéreztek. Felesleges siratni a kihagyott ziccereket a közlekedésfejlesztés vagy

a korszerű, pozitív folyamatokat generáló urbanisztikai beavatkozások terén. Kár számon kérni a másra költött milliárdokat. A Moszkva tér átalakítása ezúttal is úgy történt, ahogy egész eddigi története során: utánpótlással, a spontán kialakult kaotikus állapot normalizálásával – előrelátó tervezés helyett lényegében a városi



komfortfokozat vandálbiztos növelésével. A tér régi állapotát ismerve<sup>1</sup> ez sem kevés, a nagyívű koncepció elmaradását pedig bizonyosan nem elsősorban a tervezőkhöz kell számon kérni. Az a kérdés viszont óhatatlanul felvetődik, hogy meddig terjed ma az építések lehetősége a központilag vezérelt építési láz közepette. A tervező team részéről minden résztvevő igyekezett a megszabott programot a saját szakterülete minőségi produktumaival kielégíteni. A program egyértelmű volt: a pályázati kiírás, aminek eredményeképp a győztes *Építész Stúdió* és a *Léptékterv Tájépítész Iroda* készíthette el a kiviteli terveket, szigorúan rögzítette a határokat és feltételeket. A merészebb munkák eleve fennakadtak a zsűri szűrőjén: sem a karakteresen erős vizualitás, sem az előírt közlekedési szerkezet koncepcionális változtatása nem tudta átvinni a léceket. A pályázati eredmény láttán világos volt, hogy mit kapunk majd: tiszta térstruktúrát, átlátható irányokat és visszafogott, egységes, erős gesztusoktól mentes vizuális megjelenést.

A programadó szándék érthető, ha a kreatív város idejének szemszögéből nem is egyértelműen üdvözlendő. Forgalmassá Buda központjában, a konzervatív budai közönség átszállóhelye, a leginkább jómódú kerületek csomópontjában a főváros teljes szociológiai keresztmetszetével – szegényelni valóan disszonáns organizmus a várba özönlő külföldi turisták előtt. Ráadásul évtizedek óta húzóóda ígéret<sup>2</sup>, amit nagyságrendjéhez képest igen csak kevés pénzből – 4,5 milliárd forintból – kellett teljesíteni. Nem kockáztatható, és a büdzsébe sem fért volna bele komolyabb kilengés holmi extrém megoldások irányába. A visszafogott minimalista dizájn viszont ma már kevesek szemét zavarja, a szolid geometriával kombinált látszóbeton lassan klasszikusnak számít, és egyértelműen a rend üzenetét közvetíti a rendetlenség és káosz év-



**A tér beépítése a BKK adatszolgáltatásának nyomán alakult ki: hűen leképezi a különböző napszakokban áthaladó gyalogosforgalmat. Zöld került minden lehetséges felületre**

tizedei után. A Moszkva téren valószínűleg senki sem kívánt tüchtig historizmust viszontlátni, holott a tér történetében kutakodva elő lehetett volna halászni akár a századfordulós sportegylet zugligeti villamos-végállomásra hajazó favázás pavilonját is. A közlekedés – a 21. század nyughatatlan társadalmának fétise – a jelek szerint csak múzeumok esetében követel magának kupolát. Egyszer egyébként érdemes lenne végiggondolni, hogy miért fogadja el a közönség a közterek, közparkok, a tájépítészet esetében a progresszív megoldásokat, és miért zárkózik máig a 19. század kulisszái mögé, ha épületekről van szó. A spontán közlekedési csomóponttá fejlődő terület huszadik századi megújulásai során mindenestre mindig a kor stílusának megfelelő, friss külsőt kapott. Mai szemmel leginkább progresszívnek a negyvenes évek áramvonalas pavilonjai és megállóí tünnek, melyeket a metróépítés törölt el föld színéről a hetvenes évek-

**Építész:**  
Fialovszky  
Tamás,  
Hőnich  
Richárd,  
Sólyom  
Benedek,  
Kenéz  
Gergely,  
Jedlicska  
Gergő,  
Szakács  
Barnabás,  
Liziczai  
Sándor



**A legyező megtisztult az évtizedek alatt testére tapadt „élősködőktől”**



**Az elsősorban továbbra is a közlekedést szolgáló téren a gyalogosforgalom iránya metszi ki a szigetszerűen kialakított pihenőfelületeket**

1. Fodor, Illés: Moszkva tér: Az agyaggödörtől a vágánytengerig. *Indóház*, vol. 7 (2011), no. 3, pp. 60-66.
2. pl: Fábri, Ferenc: A „javíthatatlan” Moszkva tér. *Budapest: a székesfőváros történeti, művészeti és társadalmi képes folyóirata*, vol. 21 (1983), no. 11. pp. 30-32.

ben, az akkori építészet trendje szerinti vasbeton legyezőre cserélve a Moszkva téri Gomba lapos ívű kupoláját.

Ez a tendencia folytatódott most is: a tér lényegét tekintve nem változott, továbbra is áthaladó forgalommal szabdaltságot csomópont, ezúttal a 21. század elejének szolid küllemével felruházva. A bizonyos fórumokon túldíjazoltnak titulált új tér azonban – bármilyen paradoxnak hangzik is – lényegét tekintve konzervatív: a látszóbeton dőlt síkok és hegyesszögek hegemoniája ellenére egyfajta biztonsági játék a kortárs dizájn köntösében. Ha van a városvezetés részéről koncepcio-

nális üzenete a tér átalakításának, akkor minden bizonyíték: megtisztítani a helyet a környék státuszához méltatlannak ítélt, diszsononáns elemektől, az itt-ott le-pottyantott műtárgyaktól és az innen-onnan idevetődött, többnyire reménytelenül perifériára szorult emberektől. A csövesek, árusok és magukat árulók eltűntek az építkezés alatt, ami pedig az építészeti beavatkozásokat illeti, korrektül a helyére került minden -, nem a formák okán, hanem tudatos koncepció nyomán. A BKK pontos kimutatásokat adott a tervezőknek arról, hogy különböző napszakokban milyen irányban mekkora gyalogos

A tervezők szándéka szerint a tér többi eleméhez hasonló, szobor-szerű kiszolgálóépületek elhelyezése és kontúrja szintén a gyalogos irányokhoz igazodó koncepciót követi. Az egy csoportba telepített pavilonok a szükséges alapellátást biztosítják: a BKK információs központja, nyilvános vécé, illetve étterem kerül a kissé zegzugosra sikeredett átjáróba



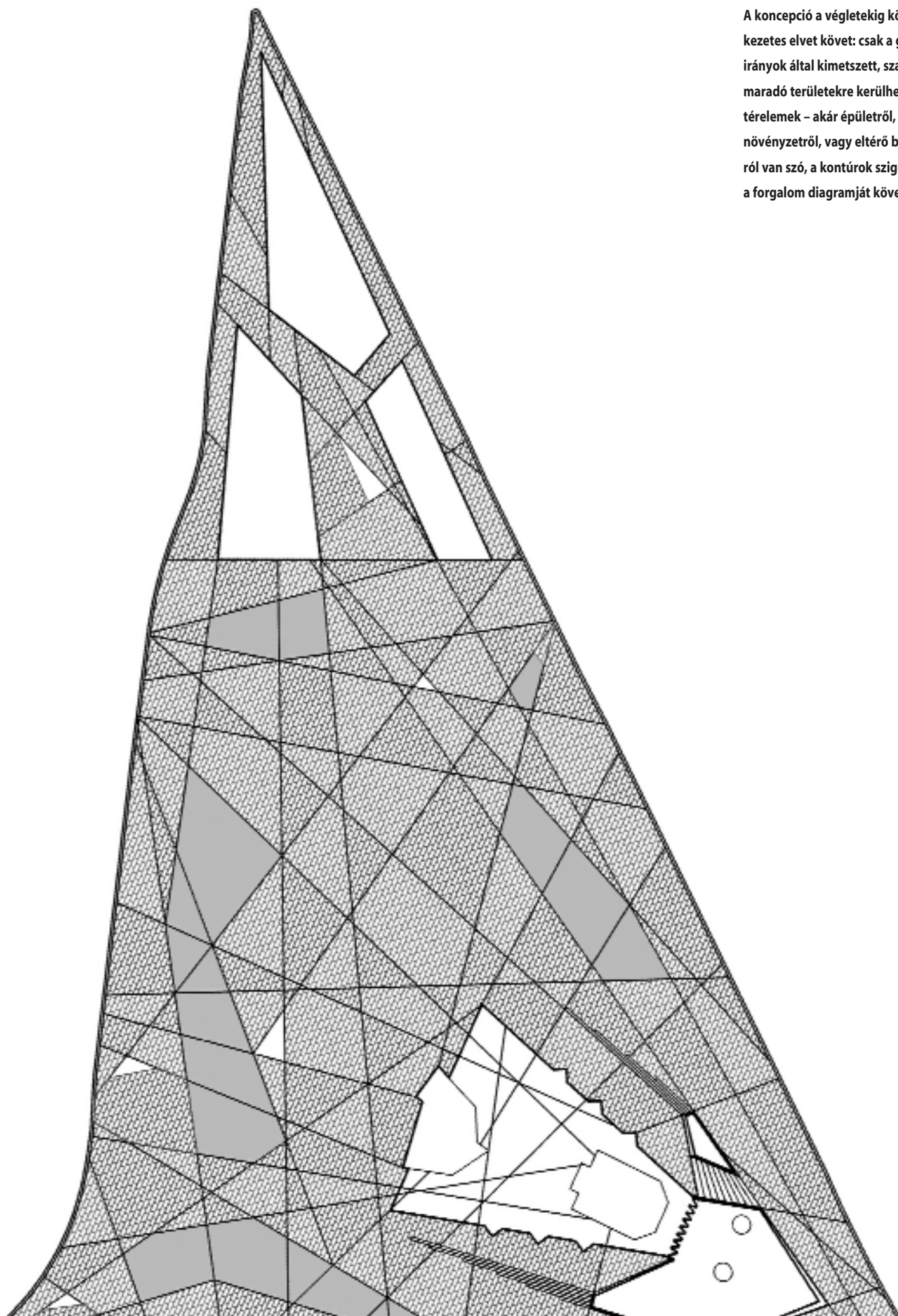
*Maczó Balázs, a BTM Kiscelli Múzeum #moszkvatér című kiállításának történész kurátora a tér és a főváros viszonyáról:*

A budapesti városvezetés sosem találta meg a Moszkva tér helyét a város életében. A huszadik század folyamán a teret többször is átalakították, de valódi szerepét nem sikerült tudatos fejlesztéssel kialakítani, a városlakók talált tárgyként használták, mikor mire lehetett. Buda 1686-os visszavétele után innen bányászták ki az újjáépítéshez szükséges agyagot, a visszamaradt bányagödör többszáz éven át perifériális terület maradt. Mindig működött a környéken piac, egészen 1953-ig, még az 1949-ben megnyitott Fény utcai piaccal párhuzamosan is. A gödörben összegyűlt víz télen befagyott, a 19. század végétől a környék lakossága korcsolyapályának használta, a huszadik század elejétől már sportegyletek működtek itt, később pavilon jellegű épülettel. A tenisz az itteni pályák révén vált népszerűvé, ennek nyomán fordították le angolból a sport szabályait. A közlekedés észrevétlenül vette birtokba a teret. A kiegyezés után a Zugligetből a Városmajoron át a Lánchídig közlekedő lóvasút keresztezte, a villamasközlekedés megindulása kapcsán alakították ki a tér Krisztinaváros felőli végén a hurokvágányt. 1929-től ezt a területet hívták Széll Kálmán térnek, de a névadás során felmerült Görgey Artúr neve is. 1941-ben nyerte el mai funkcióját a közepén álló Gombával és az új villamosperonokkal. Komolyabb változás ezután 1972-ben a metró építése kapcsán történt, de igazi koncepció sosem született a városközponti helyzetű tér méltó megformálására, szemben például a Feneketlen tó és a körülötte lévő park területével, ami szintén bányagödör volt valaha.

forgalom várható a különböző járművek megállói között, ahol a lehető leggyorsabb és legkényelmesebb átszállást kell az utasoknak biztosítani. Az építészek ezt hibátlanul megoldották, a tér csúcsforgalomban is szinte üresnek tűnik. Nincs okatlan ácsorgás, csak haladás, nincsenek ténfergő munkaerőpiaci árucikkek és rendőrökre fülülő bugyiarusok. Akadály nélkül startolhatunk egyik megállóból a másikba, a baj csak az, hogy okunk sincs, hogy bárhol is elidőzzünk, és ezért nem csak a még nem működő szolgáltatások okolhatóak. Egyéb viszonyítási pont híján az építész a gyalogos közlekedés hegemoniájából indultak ki az épített elemek elhelyezése során. Művészi grafikának is beillő lapok készültek a különböző napszakokban különböző irányba tartó utasok sűrűségéről, majd ezekre rávetült a tér alatt futó közművek halatlanul bonyolult hálózata. Ahol a lap üresen maradt, oda kerülhetett valamilyen térelem. A gyalogos zóna szélére kihúzott épületek, a döntött felszínű emelt ágyások, a facsoportokat befogadó, piros, vízáteresztő kavicsburkolatos betétek kontúrjai mind a gyalogos irányok



A koncepció a végletekig következő elvet követ: csak a gyalogos irányok által kimetszett, szabadon maradó területekre kerülhetnek térelemek – akár épületről, akár növényzetről, vagy eltérő burkolatról van szó, a kontúrok szigorúan a forgalom diagramját követik





**A toldalékoktól megszabadított  
legyező a tér funkcionális és vizuális  
központjává vált**

- 1 Ülőfelületek, fecskepadok
- 2 Gyalogos irányok leképezése
- 3 Vízáteresztő burkolat
- 4 Tartózkodóligetek a megállókhöz  
rendelve
- 5 Ligetes fátelapítás az elviselhető  
várakozásért



grafikonjaiból adódtak. Utólag úgy tűnik, hogy a legyező hegyesszögei ihlették a téren sokak szerint túltengő hegyesszögeket, ám minden a koncepció következetes betartásából adódott. Az irányokat a nemeskő burkolatokkal és az éjszaka világító csíkokkal tovább hangsúlyozták. Az épületek és az egyéb térelemek azonos esztétikai karakterrel jelennek meg, egységes összképet teremtve az annyi évtizeden át zűrzavaros területen. Az eredeti állapot kaotikus kuszaságú geometriája mégis hatott a kialakult random hálózatra – ezt tanúsítják Szakács Barnabásnak a terepszemle során készített művészi fotói a légkábelek és galambok mennyei harmóniájáról. A stilizált madár (fecske) röpképe a tér berendezéseinek formavilágában több helyen tudatosan is visszaköszön a padok keresztmetszetében, illetve a fából készült vízszintes ülőfelületek alaprajzi kontúrjában.

„A fákat szándékosan hármascsoportokba ültettük, eltérő fajokból, egymáshoz közel, hogy az árnyékot adó lombkorona minél előbb elérje a szükséges méretet. A fák körül szilárd, de teljes mértékben vízáteresztő kavicsburkolatot használtunk, ültetőgödreik a szokásosnál nagyobbban, másfélszer másfél métereseek.” A tervezők tudatos munkával igyekeztek megszabadítani a teret minden sallangtól, közlekedési táblától, kábeltől és póznától, hogy az akadálymentes gyalogos közlekedése legyen a főszerep. A sokak által hiányolt hajdani atmosféra talán annak esett áldozatul, hogy ez túl jól sikerült. A felületesen bámészkodó járókelőnek az lehet az érzése, hogy a tér berendezése még csak ezután következik, pedig minden tárgy gondnal választott helyen álló, míves darab. A környezettervező szakembernek a rendteremtés a hivatása – mi hát a baj ezzel? Talán az, hogy

**A legyező kubusára rímelt a lelátó-  
szerűen kiképzett ücsörgő, amely  
alatt a mosdók bújnak meg**





az új Széll Kálmán téren a szociális rendteremtés koncepciójától a vizuális rendteremtést szolgáló dizájnig minden kicsit túlszabályozott. Sehol semmi esetlegesség, játék, vicc, harsányság és elesettség, sehol a szabadságnak az a kusza szövődése, ami a hajdani, koszlott Moszkva teret behálózta.

A szélsőségektől mentes formálásnak vannak egyértelmű előnyei: a hangsúly és a figyelem a részletek minőségére koncentrálódhat, és ebben a tér hozzáadott értékei,

berendezései kitűnően teljesítenek. Tapogatnivalóan gusztusosak a speciális fából készült ülőbútorok (a Léptékterv iroda munkái), kifogástalanul légies a megtartott legyezőépület új architektúrája, izgalmasak és a szemnek kellemesek a Szövetség 39 ásványi agyagokkal, a zsaluzatba helyezett változatos intarziával előállított betonfelületei.

Hogy hol tudták volna a tervezők a játékot és szabadságot belecsempészni a szigorú programba? Nagy kér-

*Szakács Barnabás (Léptékterv) a tér tájépítészetében alkalmazott korszerű technikai megoldásokról:*

Az ülőbútorok és ülőfelületek tervezésekor egy korszerű eljárással készülő fa alapanyagot alkalmaztunk. Az eljárás egyfajta faanyag hőkezelés (pl. Thermomodifikáció, Blokwood, Thermowood), melynek következtében minímálisra csökken a gombák és rovarok életteréhez szükséges tápanyagtartalom. A modifikálás során a szerkezeti anyagok teljes keresztmetszetükben átalakulnak. A hőkezelés hőfokától függően különböző színű, dekoratív felületű faelemek állíthatók elő. A változatos színű faelemekből ragasztott tömbök egyrészt tartósak, másrészt rongálás, firkálás esetén több centiméter mélyen átcsiszolhatóak, és felületük visszanyerheti eredeti szépségét. A hagyományosan felületkezelt fa esetében viszont az utólagos csiszolás éppen a gombavédő szerrel átitatott felületi réteget távolítja el.

**Kissé elbújt a tér egyik kedves dekorációs eleme – a Szövetség 39**  
**artistikus betonmunkái a tér múltját idézik meg különböző zsaluzási**  
**technikák segítségével. A régi villamos mellett a hajdani óra, egy 19.**  
**századi térkép és az oxidált felületek emlékeztetnek az idő múlására**



#### *A legyező építéstörténete:*

A Moszkva téri metrókijáratot eredetileg – az ötvenes évek hidegháborús légkörének megfelelően – szó szerint atombiztosra tervezte Szórád Vilmos, az Uvaterv mérnöke. Két méteres oldalfalakkal, két és fél méter vastag kupolafödémrel, szilánkvédő előterekkel épült volna meg, hogy a csarnok az ötszáz kilogrammos rombolóbomba ellen is védelmet nyújtson. Az ötvenes évek végén leállt metróépítést a hetvenes években folytatták, immár békésebb viszonyok között. A legyezőt Ceglédi István tervezte. A csarnok a mérnöki jellegű építészeti gondolkodás szép példája, trapéz alakja a térre kiáradó embertömeget képezi le – ilyenformán koncepciójában rokon a tér mai tervezőinek elképzelésével. A felújítás során lebontott keresztirányú lépcsőépület is okkal került a helyére: lehorgonyozta a csarnok dinamikus tömegét, a kompozíciónak horizontális hangsúlyt adott, a háromszög alakú, tagolatlan teret pedig arányosan megosztotta. A tér kiépítése a metrókijárat elkészülte után már befejezetlen maradt, ahogy a csarnok többi kijáratát sem nyitották meg végül.

dés, és egyúttal fontos, az építészet lényegébe vágó kérdés. Ahol tudták, igyekeztek megtenni: a fűvet kíméletlenül letaposó gyalogosok ellen megemelt ágyások ferdére lecsapott (hajléktalanok és gördeszkások számára kényelmetlenített) peremén csigák, madarak bukkannak fel, na meg fricskaként egy gördeszka. Az egyszerű város-lakó örömmel keresgéli őket mindaddig, míg meg nem tudja a sajtóból, hogy a kedves lények csapata tényleg a leendő gördeszkások elleni óvintézkedésnek köszönheti születését. Elismerés illeti a Léptéktervet azért, hogy a megbízó által kezdeményezett fémgubókat kiváltotta a játékos figurákkal, a koncepció és a tendencia valahol mégis elkeserítő. Félreértés ne essék, az üzemeltetőnek jogos igénye, hogy a költségesen rendbe hozott tér sokáig esztétikus maradjon. A túlbiztosított és a dizájn kötösébe elegánsan becsomagolt megoldások azonban azt a kellemetlen asszociációt keltik, hogy akik a teret nekünk szánták, a kulturált használatnak a minimumát sem nézik ki az átlag állampolgárból. Pedig vannak a környezettervezés kezében más, szofisztikáltabb eszközök is, mint a lepkehálónak álcázott szögesdrót. Például ha működik a nyilvános vécé és a szemétszedés. A mű-

**Elsődleges tervezési szempont volt az átláthatóság megteremtése, a forgalom egyértelmű orientálása. Este világító sávok hangsúlyozzák a nappal is egyértelmű irányokat**



### Ferkai András építész a legyezőről

A modern kori épületek védelme érdekes téma, mert míg a használatuk megköveteli a korszerűsítést, ezek esetében is meg kell őrizni jellegüket. A két világháború közti és az 1945 utáni modern épületek közül nem sok került fel műemléki listára. 2000 körül voltak próbálkozások erre, de nagyon keveset fogadtak el a javasoltakból. Mostanában naponta tapasztalhatjuk ennek következményeit, akár a Népstadion lebontására gondolunk (aminek magyarok által tervezett algériai ikertestvérét ugyanaz a tervező csapat újítja fel, amelyik a lebontott budapesti helyén az új stadiont tervezi), akár Virág Csaba várbeli villamos teherelosztójának, vagy a Déli pályaudvarnak a halálos ítéletére. A Moszkva téri legyező a pozitív kivételek közé tartozik. Bár a kereszt szárny lebontását meg lehetne kérdőjelezni, hiszen a kompozíció lényeges eleme volt, a felújítást mégis el tudom fogadni. Sikert az épület eredeti karakterét, könnyedségét fenntartani, sőt a megjelenése – azonos szellemiség mellett – előnyére változott. A részletek korszerű kialakítása minőségben meghaladja az eredetit, az utólagos toldalékok kitisztításával a pavilon átláthatóvá vált. Az üvegezés hártaként viselkedik a külső és belső tér között, ezáltal kiemeli a tető jelentőségét, ami így anyagszerűségében monumentális térelemmé válik. A kortárs épületszerkezetek alkalmazása ebben az esetben nem áll ellentétben a hetvenes évek vilá-gával, inkább erősíti annak eredeti értékeit.

gonddal csiszolt részletek köpönyege alól kilóg a koncepció lólába: olyan teret kellett alkotni, ahol nincs helye a helytelenkedésnek.



Az erős koncepcióhoz párosított visszafogott dizájn köztéri attrakciója a fröcskölő, párálló víz – nem csak a gyerekek vonzódnak a játékhoz, a szabályos vonalak között feltörő forrás üdítő lehetőség a szabálytalankodásra

A koncepciózus tértisztításnak van egy minden kétségen felül álló nyertese: a metrókijárat épülete. Az idők során ráakaszkodott élőlétektől megtisztítva, újonnan üvegezve, áttetszően ragyog a tér közepén. A felújított konzolos vasbeton tető szerkezet így mutatja igazán azt a mérnöki szellemességet, ami lehetővé tette, hogy egyedülként túlélje a felújítást.

A legyezőtetővel fedett építmény hosszú évekig a Moszkva tér városnak hátat fordító, a hegyek felé néző „arca” volt. A kereszt szárny elbontásával alapvetően változott az épület karaktere. A mostani állapot határozottan a pavilon jelleget hangsúlyozza, a finom arányú osz-tásokkal átüvegezett homlokzatok felett felerősödött a legyezőtető dinamikus, mérnöki esztétikája, ami az álmennyezet elbontásával immár belülről is érvényesül. A tér új kompozíciójában központi helyzetűvé vált legyező-épület egyértelműen a felújítás legsikerültebb pontja. Nem Tarlós István biztatásának engedelmességre kell hibaként szónak tenni, hogy a pavilon megszépült „orcájának” kellős közepén csúf tapasz éktelenkedik: oda nem illő, tömör falfelület. Mögötte nem a BKK információs és jegyárúsi pontja rejtőzik – mint józan ésszel várnánk –, hanem a tér egyelőre egyetlen táplálékforrása: a Pék. Ki lehet ez a pék, hogy ilyen kitüntetett hely illeszkedjen? És miért bújik a BKK a legeldugottabb sarokba, kilátással a tágas és kulturált, ám nem működő nyilvános vécére? A vizuális eszközökkel profin bánó szakemberek megtették, amit tehettek: átlényegítették a tömör falat, finom árnyalatokkal rávarázsoltak a látszóbetonra egy 1823-ból származó Budapest térképet, picit, de annál jelentősebb pontokkal, ahol ragad a mágnes. A műalkotás a maga pasztell mivoltában szemet gyönyörködtető, a fal viszont durván megtöri az üvegezett lebegést.

Mérnöki szemlélet és dinamika köszön vissza a villamosmegálló perontetőinek megformálásában. A karcsú oszlopokon nyugvó vékony vasbeton lemez statikai bravúr – Pataki Botyán munkája. A műtárgyszerű küllem érdekében a vízelvezetést is az alátámasztó oszlopokban oldották meg. A tervezők ügyeltek arra, hogy a tető megformálása utaljon arra, hogy melyik irányból várható a villamos: az ellentétes oldalon függőlegesbe fordul és lezárja a megállót. Artisztikus és légies az új perontető, de arányai miatt félő, hogy nagyobb zuhók elől hiába húzódunk majd alá. Az ülésre alkalmatlan fém bútorokat viszont hamarosan kényelmesebbre cserélik.

Történetesen egy olyan ablak mögött írom ezeket a sorokat, amelyből ötven éve a Moszkva teret nézhetem. Nem tartozom ahhoz a generációhoz, amelyik az óra alatt váltotta meg a világot, nem voltam a rendszer belső ellensége, az éjszaka is kapható, édes puffancsba rakott hamburger számomra emlékezetesebb, mint a múzeumba száműzött óra. Kultikus emlék nem fűz a



Moszkva térhez, viszont babakocsival, bottal, biciklivel – mikor mi fűszerezte a mindennapjaimat – számtalanszor próbáltam átkelni a szintkülönbségekkel nehezített akadálypályán. Látom, hogy a tér előnyére változott: tisztább lett – fizikai és eszmei értelemben is. Átláthatóbb, használhatóbb, kényelmesebb. Értem és értékelem a koncepciót, a tervezésbe fektetett hallatlan energiát, sejtem, mennyi gáttal és korláttal nehezített lehetett a tervezési feladat. Látom, hogy az elkészült állapot – néhány nyilvánvaló, javítandó és javításra előjegyzett hibán kívül korrekt, jó minőségű, működik, és egységes esztétikát mutat. Mégis hiányérzetem van. Ennek a hiánynak az okát kutatom az átadás óta – bevallom, eddig sikertelenül.

Lehet persze elemezni, hogy kellett-e ennyi háromszög, él és csúcs, beton és szürkesség – ezek aránya nyilván alapvetően befolyásolja az élményt. De bármennyire triviális: az építészet több, mint anyag és forma működő esztétikája, és az új Széll Kálmán tér esetében valahol e többlet táján rejtezik a hiány. Létezik egy viszonylag fiatal, építészek körében még csak éppen hogy felfedezett, az építészképzésben viszont egyelőre nem szereplő terület: a környezetpszichológia. Talán ennek eszközeivel fel lehetne térképezni, hogy miért szól minden kritika, észzés és elemzés a Moszkva tér esetében ugyanarról: valami elveszett.

A veszteséget az eltűnt óra és a helyére került emlékmű viszonya jól szimbolizálja. Az előbbi egy kábeltartó



oszlopra utólag szerelt, átlagos külsejű utcai óra volt – külön esszét érdemelne, hogy miért és mitől vált a tér szimbolikus centrumává, illegális találkahellyé, titkos ügynökök előszeretettel megfigyelt célpontjává. Az új óra körül eszébe sem jut megállni senkinek, pedig szellemes, mutatja az időt, a nap járását, és még wifi is lesz a körzetében. A régi óra szelleme elhagyja az obeliszk testét, árnyéka még rávetül. Az óraemléknek mégisincs aurája – hogy miért, annak is lehetne egy egész tanulmányt szentelni. Biztos, hogy nem az esztétikájával van a probléma, de az is biztos, hogy a társadalom jobbítására felesküdt új mozgalom nem innen és nem is a Széll Kálmán térről fog elindulni.

**Zöldi Anna**

**Az építészek látható kedvvel és hozzáértéssel kezelték a hetvenes évek karakteres épületét: a hajtogatott vasbeton szerkezet teljes dinamikus szépségében trónol a finom osztású üvegfalak fölött. Négy évtized technikai fejlődését állították a tervezők az eredeti építészeti gondolat szolgálatába**



## Építészet és téreépítészet

(a 2012-ben lebonyolított tervpályázat 1. díjas terve alapján):

Építész Stúdió Kft. és  
Lépték-Terv Kft.

### Építészet és téreépítészet:

Fialovszky Tamás, Hönich  
Richárd, Sólyom Benedek, Kenéz  
Gergely, Jedlicska Gergő, Szakács  
Barnabás, Liziczai Sándor

### Épületszerkezetek:

Kapovits Géza

### Tartószerkezetek:

Pataki Bottyán

**Generáltervező** (és egyéb szakági tervek): Főmterv Zrt.

**Képzőművészet:** Baróthy Anna,  
Bakó Zsófia, Tóth Bálint (S39  
Hybrid Design Kft.)

**Generálkivitelező:** KÉSZ Kft.  
(környezetrendezés), WIS Zrt.  
(magasépítés)

**Fotó:** Oravecz István

### Dúll Andrea környezetpszichológus az új tér működéséről

A sajtóban megjelent vegyes, többségében negatív végkicsengésű publicisztikával szemben az én – környezetpszichológiát képviselő – véleményem határozottan pozitív. Este 8 és 9 óra között, vagyis abban az időszakban, amikor már nem az átközlekedés dominál, egy teljes órán keresztül figyeltem a tér működését, és meglepő változást tapasztaltam. A hallgatóimmal gyakran tanulmányoztuk a Moszkva teret, amely állatorvosi ló gyanánt mutatta a köztérhasználat tipikus gyengeségeit azzal, hogy ott tartózkodásra egyáltalán nem inspirált. Ám találkozási és áthaladási csomópontként jól működött (pszichológiai szempontból ebben a gödörjellegnek is biztosan szerepe volt), és az emberek ebben a minőségében szerették. Az új kialakítás abban hozott elegáns megoldásokkal változást, hogy az ott tartózkodás, az időtöltés lehetőségét is felajánlja az embereknek. A közlekedési funkció elsőbbségét megtartva pszichológiailag jól értelmezhetően csempésződtek be a köztéri funkciók: a térelemek átláthatóvá váltak (nem csak a legyező üvegfalai miatt), az ágyások, az eltérően burkolt felületek, a csíkok, a bútorok jól orientálják az áthaladókat, definiálják az irányokat. Könnyű tájékozódni, ami egy közlekedési csomópont esetében alapvető, és az átláthatóság fokozza a biztonságélményt is. Ugyanakkor megnőtt az ülőfelületek száma: a zsámolyok, padkák, a lelátó, az állványok mind változatos lehetőségeket kínálnak a társas élet számára, és az általam megfigyelt időszakban ez működött is. Az eltérő burkolatú egységek és a sokféle ülőfelület pszichológiai hatása, hogy szervezik a társas együttléteket: ülhetünk egyedül a többieket nézve, ülhetünk kettesben vagy egy egész csoportban – a tér többfajta keretet kínál a kapcsolatokra. Pszichológiai szempontból fontos tényező, hogy a tér egyszerre sok érzékünkre hat: vízszag van Buda közepén, a szimpla zöldfelülettel szemben a virágok színei vizuális ingert adnak, a térelemek változatos anyagokból készültek, más-más tapintásúak, sokféle hang vesz körül – mindez pszichés élményeket jelent, és a kellemes köztérhasználat előfeltétele. Azt gondolom, hogy a Széll Kálmán tér most – szakszóval élve – transition (átmeneti) fázisban van. A kutatásokból tudjuk, hogy ez minden folyamat esetében hosszú időt igénylő, nehéz szakasz, de a lehetőségek adottak, hogy az emberek fejében megtörténjen az átállás: a tér ne csak találkozási és közlekedési csomópontként, hanem köztérként is működni kezdjen.

# PRIMITÍV EGYSZERŰSÉG

## A TÉGLASZÖVET LEPLE ALATT

Építész:  
Jacques  
Herzog,  
Pierre de  
Meuron,  
Ascan  
Mergenthaler

### Egy kapcsolóterem új élete: A Tate Modern bővítése

London központjában, a Temze felett átívelő gyalogoshídon átkelve turisták állják utunkat. Japánok, németek, olaszok fotóznak. Készülnek a szelfik. A háttér a Big Ben, Nelson admirális Trafalgar téri szobra és a Szent Paul katedrális, majd egy újabb kötelező ikonikus városképi elem a folyó túlsó partján: egy erőmű és hatalmas kéménye. Az egykori erőműből kialakított múzeum a folyótól délre fekvő terület múltjából megmaradt memnő, de erről az alkalmi látogatók többsége nem sokat sejt.

Pedig a London közepén végighömpölygő Temze történelmi elválasztó vonal. Tradicionálisan az északi oldalon voltak nemcsak a királyi család által birtokolt rezidenciák, híres parkok, de az elegáns áruházak és a pénzügyi központ is. A déli partot a huszadik század közepéig dokkok, ipari üzemek dominálták, az ott dolgozók lakónegyedeivel. Bár a tizenkilencedik század második felében létrehoztak néhány parkot, a déli oldal még közel

egy évszázadon át a város érdektelen része maradt, sőt ez az előítélet annyira beleivódott a köztudatba, hogy még ma sem ritka az olyan fiatal, aki büszkeséggel jelenti ki, hogy a Temzétől délre soha nem járt még.

Az 1950-es évektől kezdődően mégis megindult a terület felértékelődése. Az első jelentős impulzust az 1951-ben megrendezett Festival of Britain nagyszabású rendezvénysorozata jelentette. Ekkor a város geometriai központjától mindössze nyolcszáz méterre, a parlament épületével majdnem szemben elterülő területet a művészetek és szórakozás központjaként definiálták újra. Megépült a 2500 fős koncertteremnek helyet adó modernista Royal Festival Hall, majd a következő évtizedekben a brutalista betonszobor rendezvényközponttal (Queen Elizabeth Hall, 1967) és a szintén nyersbeton homlokzatú Nemzeti Színházzal (Royal National Theatre, 1976) kiegészülve Southbank Center néven létrejött a város meghatározó kulturális központja.

Csavart piramis az új köztér felől





A folyamat a Thatcher érában megtorpant ugyan, de 1997-ben új lendületet vett, amikor néhány száz méterrel keletre a folyóparton Shakespeare eredeti, tizenhatodik századi színházának közelében elkészült annak mása, a Shakespeare's Globe.

Az ezredfordulóra határozott erősödésnek indult a brit gazdaság, amire alapozva új elemekkel bővítették a nyugati végen elhelyezkedő Richmondtól a város keleti kapujában fekvő Greenwichig gyakorlatilag folyamatosan végigjárható déli partvonalat. A millennium megünneplésére megépült a Richard Rodgers tervezte Millenni-



um Dome, elkészült a London Eye óriáskerék, és a Globe színház szomszédságában az egykori erőművet múzeummá alakították, sőt a Szent Pál-székesegyházzal éppen átellenben fekvő területet új gyalogos híddal kötötték össze a túlpattal.

Az új múzeumot az 1897-ben alapított Tate Gallery múzeumhálózat részeként, főként huszadik századi művészetek bemutatására hozták létre. Tervezésére 1994-ben nemzetközi tervpályázatot írtak ki, amelyre 148 pályamű érkezett, és hat építésziroda (David Chipperfield, OMA, Renzo Piano, Tadao Ando, Herzog & de Meuron és Rafael Moneo) munkája került a második fordulóba. Végül a svájci Herzog & de Meuron iroda munkáját választották a legjobbnak. A zsűrit magával ragadta a terv méltóságteljes egyszerűsége, az épület építészeti értékeinek megtartása, összességében a nagyvonalú gesztusok helyett inkább kisebb átalakítások átgondolt kidolgozása.

Az új kiállítóhely számára kiszemelt Bankside Power Station a híres piros telefonfülkét is jegyző neves angol építész, Sir Giles Gilbert Scott tervei alapján két ütem-

ben épült 1947 és 1963 között. A kilencvenkilenc méter magas, toronyszerű kémény annak ellenére a városkép meghatározó eleme, hogy néhány méterrel alacsonyabbnak kellett lennie a szemközti álló Szent Pál katedrális kupolájánál. A komor, szürkésbarna homlokzat és a robusztus, zárt tömeg egyértelműen utal az épület ipari múltjára, új tartalommal való megtöltéséért és megtartásáért pedig mozgalom indult, amikor eredeti funkciójában feleslegessé vált.<sup>1</sup>

Herzog & de Meuron építészei megértették az egykori erőmű városképi erejét, modernista téglarchitektúrájá-



**Kitekintő hasítékok**

#### Panoráma a kilátóból

- 1 A koncepció alapvetését lásd a Tate Modern saját honlapján:  
<<http://www.tate.org.uk/about/projects/tate-modern-project/vision>> [utolsó belépés: 2016. július 11.].
- 2 Bonora, Luigi – Binaburo, Laura: *Bankside Urban Forest* [on-line esettanulmány]. Hozzáférhető:  
<<http://rmitallchange.weebly.com/bankside-urban-forest.html>> [utolsó belépés: 2016. július 11.].
- 3 Wainwright, Oliver: First look: inside the Switch House – Tate Modern's power pyramid. *The Guardian.com*, 2016. május 23. BST 13:07. Hozzáférhető:  
<<https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/may/23/first-look-inside-tate-moderns-power-pyramid>> [utolsó belépés: 2016. július 11.].
- 4 Uo.
- 5 Uo.

#### **Acél-üveg lakótornyok közé ékelődve**





## Egy sima, egy fordított



A lépcsőház keresztbe vetülő fényei



Korlát és betonpad



Lépcsőlábazat



Báméskodó-ücsörgő



A lépcsőfolyondár sodrásában



olajtartályokat még egy energiaszolgáltató cég birtokolta, egyértelmű volt, hogy hol lehet a fejlesztés legoptimálisabb iránya. A déli oldal a Bankside Neighbourhood Plan városfejlesztési keretterv részeként készített Urban Forest című esettanulmányban<sup>2</sup> megfogalmazott igény alapján a helyi közösség felé történő nyitásra, a város-

konzekvens továbbépítéseként értelmezhető, mégis megkapta az építési engedélyt 2007-ben.

Talán a nem sokkal ezután bekövetkező gazdasági válság okozta kényszerűsünet is hozzásegítette a tervezőket ahhoz, hogy néhány évnyi szünet után egy sokkal letisztultabb tervváltozattal jöhessenek elő. „Rémálom lett volna, ha megépül,” mondta Herzog az eredeti tervről. „El tudják képzelni? Igazán szégyellem, hogy egy ilyen szörny-épületet valósíthattunk volna meg, aminek egyetlen üzenete a nagyratörés lett volna.”<sup>3</sup>

A módosított tervben az eredeti koncepció piramis alaptömege megmaradt ugyan, de a kiálló üvegdobozoktól megszabadultak, a gúla ferde felületére pedig téglaburkolat került. Az építkezést 2012-ben kezdték el, és idén június közepén átadták a látogatóknak az egykori erőművi kapcsolóterem emlékére Switch House névre keresztelt, hatvan százalékos területnövekedést eredményező új épületrészt.

A bővítés eredményeként egy újabb, a megszokott huszonegyedik századi generációs jegyek nélküli elem furakodott az intenzív dinamizmussal épülő lakótornyok sorába, amelyek nyugat felől lassan szinte minden rést kitöltenek a városközpont felé. Az új elem vonásai kortalanok: nem vállal közösséget a fém-üveg magasházak építészeti irányvonalával, inkább rejtőzködik. Szégyenlősen lepellet takarja arcát, mintha a szigorúan monoton erőmű hasábjából nőtt volna ki szabad formát keresve maga számára, és közben vízszintes hasítékokon át figyel-



Beton-absztrakt belül



Tégla-absztrakt kívül



Elnagyolt élek a homlokzaton

rész hálózati rendszerébe történő bekapcsolódásra is lehetőség kínálkozik.

A tervezéssel – szakmai körökben kisebb meglepetésre – ismét a Herzog & de Meuron bízta meg, most már pályázat nélkül. A háttérben az álhatott, hogy a Tate Modern első ütemének tervezésekor az eredeti erőmű lényegében felújítási jellegű munkái kevés lehetőséget adtak a közben világhírűvé vált iroda számára saját építészeti alkotás létrehozására. A megrendelő töretlen bizalmával élve a svájci építészek egy – már önmagában is egy túlméretes művészeti alkotással felérő – kiálló hasábkokkal teletűzdelt, burjánzó üvegpiramis tervével rukoltak elő. A tervet számos kritika érte, hiszen a „jég-tömbök halmaza” nehezen volt a már elkészült múzeum

né, hogyan fogadják jelenlétét a szomszédos luxusotthonok átlátszó üvegnappalijaiából. A gúla oldalappjaira vágott élek csavarodott felületek érzetét keltik, így az új épületrész valójában nem fordul közvetlen módon egyetlen irányba sem, közvetetten ugyanakkor az esetleges helyzetű környező utcák és térfalak mindegyikével kommunikál.

Először az épület ketrecszerű vasbeton váza készült el, melyet függőfal-szerkezettel zártak körbe. Ez elé függesztették a különleges téglaburkolatot, mely a téglák szövetszerű láncolata. Az összesen 336 ezer darab, páronként fém rudakkal egymáshoz rögzített téglakontrollált fényt enged a belső terekbe. Meglepő végeredmény született: a kissé darabos felületen nagyanyáink



kedvenc „egy sima, egy fordított” kötésmintája elevenedik meg a tizemeletes téglagúla oldalán. Precízen ki-munkált élek helyett szándékos hibával állunk szemben, mint az első látványtervek alacsony felbontású képein a széteső pixelek halmazának láttán.

Bár teljesen más módon, de az épület belsejében is el-nagyoltsággal találkozunk. Szinte minden felület nyers beton, a részletek éppen csak annyira vannak kidolgoz-va, hogy még nem hasítja fel a ruhánkat a beton sarka, vagy nem áll szálka a kezünkbe a fafelület érintésétől. A részletek kidolgozása szándékosan primitív, ismerte el



John O'Mara projektépítész.<sup>4</sup> A beton-, acél- és faelemek találkozásánál arra törekedtek, hogy csak az alapszinten feleljenek meg az összeillesztésekkel szemben állított el-várásoknak. Úgy érezhetjük, ideiglenes deszkaburkolat került a lépcsőkre, a korlátokat tervek hiányában a hely-színen rögtönözték, a bútorokat pedig a hátrahagyott zsaluzóanyagból állították össze.

Egy művészeti galériában mást várnánk? Talán igen, de a kortárs múzeumépítészetben nem ez az egyedüli példa a klasszikus értelmezés szerint kidolgozatlan rész-letekre. Példaként állíthatnánk akár az Új Nemzeti Galé-riát is tervező SANAA New York-i New Museumának belső tereit. Az épület egyébként is visszautal Giles Gilbert Scott épületszerkezeti koncepciójára és a máso-dik világháború utáni időszakra, melyben az eredeti erő-mű született. A betont a maga természetes nyersességé-ben megmutató brutalizmus reneszánszát éli Angliában, így számos korabeli épületet nyilvánítanak védetté, és például Goldfinger Ernő csupa beton lakótornyai is egy-re trendibb lakóhelynek számítanak.

Nem ez az egyedüli tényező, ami a belső terek egysze-rű megoldása felé vitte a tervezőket. Megkérdezték a múzeum látogatóit arról, hogy mi vonzza őket leginkább a Tate Modernbe. A válasz nem teljesen az volt, amire vártak, de rávilágított egy fontos tényezőre. A múzeum-ba járók közül sokan ugyanis azt felelték, hogy azért mennek oda, mert más embereket akarnak látni. Így lett a Switch House a bámszokodók Mekkája. Az épületen a tágas íves lépcsők segítségével folyondárként végighöm-polygó terek számtalan pontjáról lehet bámulni az

ücsörgő, lépcsőn felfelé kapaszkodó, kortárs műalkotás-ok megfigetésére merülő vagy éppen az alulméretezett liftekre várakozó, falnak támaszkodó embereket. És per-sze nem szabad kifejeíteni a csonka gúla tetején kialakí-tott kilátószintet sem, amelyről nagyszerű kilátás nyílik a folyton mozgásban lévő városra. A terek egyszerűek, természetesen, nem ösztönöznék senkit formális viselke-désre: itt mindenki korlátok nélkül, szabadon mozoghat, mintha a természeti közegben lenne.

A gondolatmenet végigkövethető a térkapcsolatokon is. Az összekötő, közlekedő terek kiemeltebbnek tűnnek, mint az alsó három szinten levő kiállítótermek. Az utó-biak megközelítése helyenként zezgugos mellékbejárat-nak tűnik, a kiállítások némelyike pedig zsákutcában végződik. A tér inkább bolyongásra ösztönöz, mint gon-dosan megtervezett útvonal végigjárására, ezért remek terep az előre nem tervezett, bolyongó nézelődésre. A felsőbb szintekre vezető keskeny lépcsőről további ki-sebb kiállítótermek, vendéglátóhelyek, előadó- és ren-dezvénytermek, nyitott műhelyek nyílnak, melyek mind vizuális kapcsolatba lépnek az elhaladó látogatókkal. Nicholas Serota, a múzeum igazgatója úgy fogalmaz, hogy az intézmény szabadegyetem és művészeti iskola is gondolatok megosztására alkalmas vitatermekkel.<sup>5</sup>

A legalsó szinten az egykori erőmű két hatalmas kör alaprajzú olajtartályát is a kibővített múzeumhoz kap-csolták, melyek ez előadóművészeteknek és a perfor-mansz jellegű művészeti eseményeknek adnak helyet. A félig földbe süllyesztet betonbunkerek tetején új városi teret hoztak létre, amelyről a múzeum új (immár egyér-telműen az átalakuló déli városrész felé forduló) bejára-ta is nyílik. A tovább már aligha egyszerűsíthető részle-tek itt sem hiányoznak. A londoni klímán még hősoikk nélkül elviselhető homogén aszfalt burkolat és beton mellvéd alkotja a teret.

A gyerekkori barátságban levő építészpáros számára felelősségteljes feladat volt a visszatérés. 1995-ben Jaques Herzog és Pierre de Meuron a világ számára tel-jesen ismeretlenek voltak, néhány kisebb svájci ipari épületen kívül nem túl sok mindennel dicsekedhettek a portfóliójukban. A mostani bővítéshez viszont már a RIBA aranyérem, a Stirling-díj és nem utolsósorban a Pritzker-díj kitüntetésteiként kellett a nevüket adniuk. A több éves tervezési folyamat végül meghozta gyümöl-csét. Készülnek a szelfik, egy újabb londoni ikon szüle-tett: a hatvanöt méter magas csavart téglapiramis nem csak a népszerű Tate Modern erőteljes kiegészítése lett, hanem a városi közösségi térrendszert is gazdagítja, és a Temze déli partjának évtizedek óta tudatos fejlesztési programját is továbbberősíti.

**Sebes Péter**

**Az olajtartályoktól a földszintre vezető főlépcső**

**Építész:** Jacques Herzog, Pierre de Meuron, Ascan Mergenthaler (Partner in Charge)

**Munkatársak:** John O'Mara, Kwamina Monney, Ben Duckworth, Christoph Zeller (és sokan mások, többek között Lőrincz Áron – látványterv)

**Megbízó:** Tate (Kerstin Mogull)

**Generáltervezés:**

Herzog & de Meuron

**Kertészeti terv:** Vogt Landschaftsarchitekten

**Bútorzás:** Jasper Morrison

**Árszakértő:** Aecom

**Homlokzatszerkezet terve:**

Billings Design Associates

**Világítás:** Arup Lighting

**Statika és homlokzat:** Ramboll UK

**Projektmenedzsment:** Gardiner & Theobald Management Services

**Üzletbelső:** Uxus

**Gépészet:** Max Fordham Consulting Engineers, London, UK

**Irányítótáblák és grafika:** Cartlidge Levene with Morag Myerscough

**Fotó:** a szerző

Jelképszerű, hogy mindössze nyolc nap telt el a  
Lehmann Brothers bedőlése és az Erste új  
központjához kapcsolódó tervpályázat ered-  
ményhirdetése között. Valami új kezdődött, amit  
a Henke és Schreieck iroda terve jól képviselt:  
áttekinthetőség, tisztaság, megbízhatóság.

Építész:

Marta

Schreieck,

Dieter

Henke,

Gavin Rae

## CSAK NE A PÉNZ TEMPLOMÁT!

Erste Központ, Bécs

A pályázatra nemcsak az érdeklődés volt jelentős (több mint kétszáz pályázat érkezett), de már a kiírás is súlyos volt: a bank háromszáz oldalas, úgynevezett „mellékletben” foglalta össze elképzelését az épületről. A legfontosabb az volt: semmiképp se Dagobert bácsi típusú „pénztemplomot” építsenek, fényűzéssel, vörös szőnyeggel, pompával.<sup>1</sup> Az alapos előkészítés ellenére a válság miatt hosszúra nyúló tervezés alatt mégis sokat változott az elképzelés: főleg az alsó két szint vált egyre nyitottabbá, átjárhatóbbá, olyannyira, hogy végül kávézóval, kis pénztörténeti múzeummal, bankfiókkal és előadóteremmel kiegészülve egy fedett városi térré vált. Mindez egy banktól meglehetősen szokatlan: inkább zárt tereket, biztonságot sugalló megoldásokat szoktunk meg. A tervezés 2008-tól 2012-ig tartott, és a szintén négyéves építés után idén áprilisban nyílt meg a teljes együttes.

Organikus vonalakkal nyílik ki  
a tömbbelső a parkra







A második emeleti tetőkert  
cseresznyevirágzás idején  
teljes értékű park

Dieter Henke és Martha Schreieck a szokásosnál hosszabb tervezési időt arra is fel tudta használni, hogy a majdani használókkal, alkalmazottakkal konzultáljon. Így hamar kiderült, hogy a parkra néző munkahelyek sokkal népszerűbbek, mint a belső udvarra nézők. A tervezés során igyekeztek a lehető legtöbb munkahelyről biztosítani a rálátást a parkra, a Schweitzer Gartenra. Érdeemes rövid kitérőt tenni a városszerkezeti kapcsolata-



Az elegánsan ívelő kettős  
üveghomlokzatok



1. Novotny, Maik: Alles nur kein stolzer Finanztempel. Der Erste Campus im Quartier Belvedere ist ein Beispiel für ein Bankgebäude neuen Stils. *Falter*, no. 04 (2016. január 27.), hozzáférhető: [http://www.henkeschreieck.at/wp-content/uploads/2015/03/Falter\\_Alles-nur-kein-stolzer-Finanztempel\\_Ausgabe-04-2016.pdf](http://www.henkeschreieck.at/wp-content/uploads/2015/03/Falter_Alles-nur-kein-stolzer-Finanztempel_Ausgabe-04-2016.pdf) [utolsó belépés: 2016. július 25.].
2. Bönsch, Roman (ed.): *Hauptbahnhof Wien. Die Veränderung eines Stadtteils 2009-2014 / Vienna Main Station: Transformation of an Urban Area 2009-2014*. Birkhäuser, Basel 2015.
3. Boeckl, Mathias: Erste Campus, Wien – Gebaute Zuversicht. *Architektur Aktuell*, no. 433 (April 2016), pp. 102-113.

#### Helyszínrajz

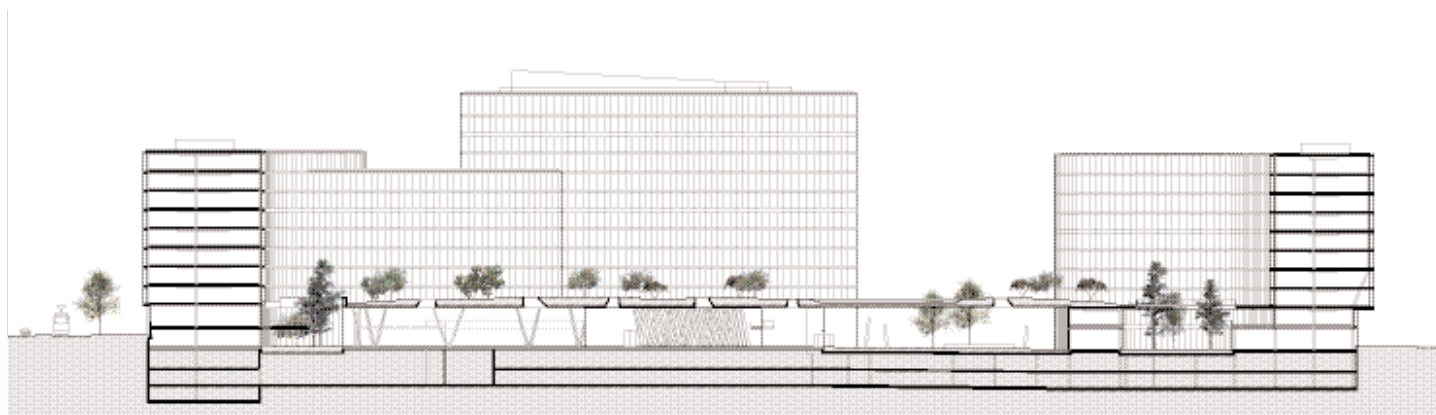


Szinte akadálytalan  
a külső-belső tér átmenete



Nyilvánvaló, hogy a bankolásnak változnia – modernizálódnia kell. Ez az egyik ok, amiért a hagyományos irodáinkból olyan helyre költözünk, amely mutatja, hogy elérhetőek, és mindenkire nyitottak vagyunk. Ez több, mint egyszerűen egy modern irodaház: egy olyan tér megteremtése, mely megfelel a munkatársak és a közösség kialakuló igényeinek. Itt gyorsabban, rugalmasabban és az ügyfeleinkkel nagyobb összhangban tudunk megfelelni konkrét igényeiknek. Megkérdeztünk magunktól: milyen a legjobb környezet, amit az embereinknek létre tudunk hozni, hogy szabadon kapcsolatba lépjenek egymással, összegyűljenek az üzleti zónákban és együtt új ötleteket sziporkázzanak? Még a tervezésbe is aktívan bevontuk a munkatársi gárdát. Így azután boldogok vagyunk, hogy a Campus fal-nélküli, nyitott terével és hívogató tárgyalózónáival olyan hely lett, ahol a munkatársak, az ügyfelek, és mindenki, aki a jövőt velünk együtt alakítaná, találkozhat.

ANDREAS TREICHL VEZÉRIGAZGATÓ, ERSTE CSOPORT



A metszetről leolvasható a beépítés  
önkorlátozó volta

tokra is: a főpályaudvar (Hauptbahnhof) környékén járnunk. Az évtizedes fejlesztés nyomán a korábbi két fejpályaudvar (a déli és a keleti pályaudvar) helyén átmenő főpályaudvart építettek. A vasúti pályával a város kerületeit (a külső 10. kerületet és a belső 3. és 4. kerületet)

is összekötötték. A felszabaduló területeken, a 10. kerületi külső részen lakótömböket, míg a belső területeken irodatömböket alakítottak ki.<sup>2</sup> A fejlesztési terület belső sarkán állva az Erste épülete így kapcsolatban áll a bérházas 4. kerülettel, a Belvedere palota körüli nyílt zöld-

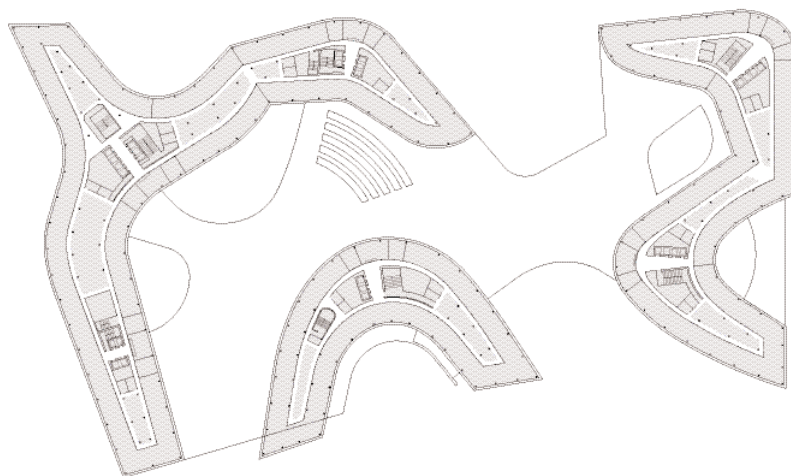
A nagyvonalú, köztérként  
funkcionáló előcsarnok







Az emberek  
használják is  
az átjárót



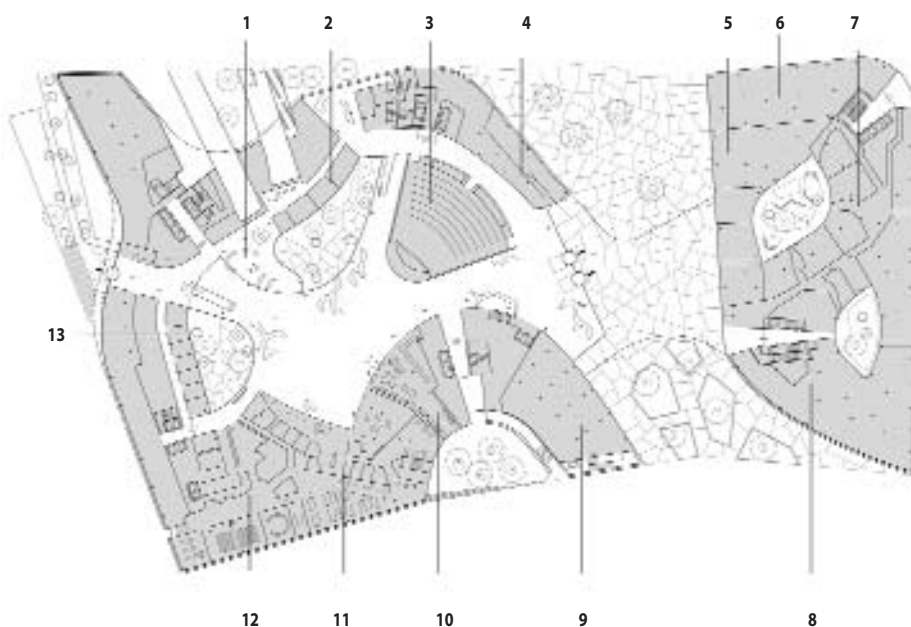
Felső szintek alaprajza

hanem azért is, mert egyértelmű identitást ad a háznak, felismerhető az épület.

A tömböket összekötő sok zöldfelület (ami egyébként Maria Auböck és a magyar Kárász János munkáját dicséri), a sokféle átlátás és a Schweitzer Gartenre való kilátás

#### Földszinti alaprajz

1. Business club
2. Konferenciaközpont
3. 500 fős auditorium
4. Étterem
5. Üzlet
6. Étterem
7. Óvoda
8. Erste Bank Alapítvány
9. Pénzmúzeum
10. Kávézó
11. Mintabankfiók
12. Továbbképzés
13. Konferenciatermek



területtel (amely a valamikori védelmi öv, a Glacis maradványa) és az új, 21. századi fejlesztési területtel. Mindezek közül természetesen az építésznek is és a beköltöző irodistáknak is a zöldterület volt a szimpatikus.

A Henke és Schreieck iroda már a Praterben, a Wirtschaftsuniversität közelében álló, az OMV-nek tervezett Hoch Zwei magasháza óta ismert ívelt üvegfalairól<sup>3</sup>, vagy – ahogy a más fogalmakkal operáló osztrák szakirodalomban mondják – organikus alaprajz-formálásáról. Nyilván nem elsősorban alaprajzi előnyei miatt választották az irodát – bár ezt is hangsúlyozzák a tervezők –,

tás persze csak úgy tud érvényesülni, ha nem az ilyen irodaházaknál megszokott fóliázott, tükröződő üvegezést alkalmazzák. Ezért is választottak az építészek egyedi kettős homlokzatot, közöttük teljes értékű, védett árnyékolóval, kívül teljes üvegezést szintenkénti átszellőztetéssel, a belső oldalon pedig barátságos faszerkezetű, kettős üvegezésű ablakokat. Végiggondolt, professzionális munka a városi léptéktől a részletekig. Van mit tanulni belőle.

Csanády Pál

**Építész:** Henke Schreieck  
Architekten

#### Vezető tervezők:

Marta Schreieck, Dieter Henke,  
Gavin Rae

**Megbízó:** Erste Group Bank AG

**Munkatársak:** Margarida Amial,  
Ana Barros, Francesca Bocchini,  
Bugra Çeteci, Nicole David-Rees,  
Danijel Dukić, Jörg Fend, Jelena  
Jokic, Monika Liebmann-  
Zugschwert, Wolfgang Malzer,  
Conal Mc Kelvey, Ana Raquel  
Lopes dos Santos, Bo Ye,  
Christine Lanzemberger

**Statika:** Gmeiner Haferl

**Kertészet:** Maria Auböck, János  
Kárász (Auböck & Kárász)

**Épületfizika:** Dr. Pfeiler GmbH

**Épületgépészet:** Altherm  
Engineering

**Világítás:** Conceptlicht

**Tárművészek:** Olga

Chernysheva, Marcus Geiger,  
Tomislav Gotovac, Sanja Ivekovic,  
Edward Krasinski, Roman Ondák,  
Florian Pumhösl, Slaven Tolj,  
Franz Erhard Walther, Clemens  
von Wedemeyer, Lois Weinberger

**Belsőépítész:**

Kinzo Berlin, Innocad

**Fotó:** Werner Huthmacher, Dieter  
Henke, Ana Barros

# A TÖRTÉNETISÉG MODERNISTA TOVÁBBÍRÁSA

## Kiállítóterek Paulo Mendes da Rocha ezredfordulós építészetében

- 1 Awards of the 15th International Architecture Exhibition, *Biennale Architettura 2016* < <http://www.labiennale.org/en/architecture/news/28-05.html?back=true> > (Utolsó megtekintés: 2016. 07. 21.)
- 2 Paulo Mendes da Rocha – 2006 Laureate. *The Pritzker Architecture Prize* < <http://www.pritzkerprize.com/laureates/2006> > (Utolsó megtekintés: 2016. 08. 02.)
- 3 A brazil pavilon líraisága nem csak a világkiállítás további pavilonjaival összehasonlításban feltűnő (gondoljunk csak az Archigram installációjára, Kenzo Tange fesztiválterének légies felhőkonstrukciójára, Arata Isozaki „demonstrációs robotjára” vagy Kiyonori Kikutake tornyára – talán csak az amerikaiak nagy fesztávú dombstruktúrájában fedezhetünk fel mai szemmel poézist), de érdemes párhuzamot vonni Lina Bo Bardi Sao Paulo-i Művészetek Múzeumának (1968) megastruktúrájával is.
- 4 Museu dos Coches / Paulo Mendes da Rocha + MMBB Arquitetos + Bak Gordon Arquitectos *Archdaily* 1. June, 2015. < <http://www.archdaily.com/637271/museu-dos-coches-paulo-mendes-da-rocha-mmmb-arquitetos-bak-gordon-arquitectos> > (Utolsó megtekintés: 2016. 08. 02.)

**Megfordított közlekedési tengely – a Pinacoteca egykori főbejárata ma belső haránttengelyt vetít ki a homlokzatra**

*A modern építészet hat évtizednyi szolgálata elismerésül az idei Velencei Biennálé Arany Oroszlán díját<sup>1</sup> érdemelte ki a brazil Paulo Archias Mendes da Rocha. A tér poézisét szimplifikált eszközökkel hangsúlyozó modernista felfogása igen közel áll a történeti terek megújítását markáns beavatkozásokkal megközelítő kortárs építészeti szemlélethez. Az egyedi új épületek tervezését és a műemlékek megújítását is felölelő munkásságára jellemző következetesen magas színvonalért Pritzker-díjjal<sup>2</sup> is elismert alkotó megélő építészeti környezetbe tervezett kiállítótereinek bemutatásával az alkotói magatartás koncepciózusságát kívánjuk feltárni.*

A jellemzően saját hazájában alkotó brazil építőművész nemzetközi elismertségét az 1970-es oszakai világkiállítás brazil pavilonja hozta meg. A mesterséges dombfelületre pontszerűen támaszkodó (másik letámasztásánál keretes tartószerkezetre fekvő) rácsos vasbetontartós födémlemez alatt létrejött szabad kiállítóter valódí lírai poézisként hatott a korszak technikába vetett maximalista hitével szemben. E szellemiség nem kívánta alapvetően megkérdőjelezni a megastruktúrák kozmikus ember telenségére épülő építészeti víziókat, csak a személyességet hangsúlyozó lágyításukra törekedett.<sup>3</sup> Évtizedek teltek el az e mérnökesztétikán alapuló szubjektív korszakolvasattól – legújabb munkájában, a lisszaboni Museu dos Coches<sup>4</sup> kortárs épületében pedig megtapasztalhat-

juk a higgadt viszonyulást. A technikába vetett hit szolgál alapjául a szerény térfoglalásnak – a jelző esetében nem a szó fizikai, hanem szellemi értelmében. Az 1958-ban megépült Paulistano Atlétikai Klub (Sao Paulo) épületegyüttese óta eltelt hat évtizedben következetesen képviselt modernista alkotói attitűd legszebb lírai megnyilvánulásaival Mendes da Rocha történeti épületekben létrehozott kiállítótereinél találkozunk.

Az 1554-ben jezsuita szerzetesek által alapított keresztény település alapjaiból fejlődött ki Sao Paulo metropolisza. A brazil óceánpart déli régiójának legjelentősebb kikötővárosa közel 12 millió lakosával nem csak az ország, hanem a kontinens legnagyobbja is.<sup>5</sup> Az ország kereskedelmi központja számos kulturális intézményt fogad be. A történeti belváros határán található nagy közpark, a Luz mentén több épület is Mendes alkotói tevékenységének köszönhetően újult meg az ezredfordulón. Az óceánparti szigetvilág Santos kikötőjéhez vezető vasútvonal legfontosabb városi központi állomása, az Estação Luz mellett található az 1895-ben Ramos de Azevedo tervei szerint épített Művészeti Líceum, mely 1911 óta a város nemzeti múzeumaként működik. A historikus épület komplex rehabilitációja nem csak a fennmaradt történeti értéket képviselő építészeti részletek restaurálásával és rekonstrukciós szemléletű megújításával, hanem az addig használatlan beltérek (udvarok, légaknák és gépészeti valamint raktárterek) funkcióba







vonásával és teljes korszerű gépészetinstallálásával történt meg. Természetesen az építészeti vonatkozásait tekintve a legérdekesebb mindig a beavatkozás: míg a kiszolgáló terek funkcionális átcsoportosítása és a gépészeti technológia háttérben marad, addig az új kiállítóterek domináns új arculatot hoztak létre az intézményben.<sup>6</sup>

A **Pinacoteca do Estado** épület reorganizációjának legfontosabb döntése a megváltozott városi térhasználatból következően a főbejárat áthelyezése volt. A szimmetrikus-főtengelyes térszervezést (lásd hasonló alaprajzi elrendezéssel budapesti Nemzeti Múzeumunkat) harántirányúra váltotta az építész. Ezzel a városi kontextusban a belváros felőli gyalogosforgalom (és tömegközlekedési megközelítés) felé fordította a közlekedési rendszert, így a nagy forgalmú közútra néző főrizalit használati jelentősége csökkent. A központi oktagonális tér és a mellette található átriumudvarok szerepe ezzel megváltozott, amit funkcionális okokból két megoldással kezeltek a tervezők. Az oktagonális tér nyitott térstruktúrája



az épület magjában még jelentősebb központi szerepet kapott azáltal, hogy térrácsos acélgerendás födémre fekvő sík üvegfedéssel látták el, így korábban zárt térformája fénnel átitatott térré vált. Mellette a két kísértő átrium hasonló térfedése nem csak központivá emelte e terek használatát, hanem közlekedéselosztó szerepük által ki is egyensúlyozta azt az atipikus térhasználatot, amely a forgalmi tengely 90 fokos elforgatásából eredt. A két átriumudvar térlefedése természetesen csak az alaptérszinten bővítette a kiállítóterek területét, mert a felső szinteken hidak vezetnek át rajta – mintegy folyamatos átlátásokat biztosítva a gyűjteményi részek között. A múzeum belvilágában a téri tájékozódást segítő átnyitások által tehát megmaradt az első emeleti fő bejárat



szint, és szinte minden kiszolgáló teret le lehetett szorítani az utcaszint alagsorba. A két emelet ezáltal teljes egészében intakt kiállítóteri (és könyvtári) funkcióval tölthető meg, de működésébe az alagsori közösségi terek is beletartoznak immár. A háromszintes fedett átriumoknak így szoros vizuális kapcsolata van az összefüggő alagsori workshop- és rendezvényterekkel, ami megengedi a zajos átlátást, és szeparálja a csendes szemlélődés tereit. Már ahol erre lehetőség van, mert a belső homlokzatokra nyíló folyosók ablakszerkezeit éppen az átlátások érdekében eltávolították. A két emelet teremsoarainak enfilade-jai ugyanakkor az elmélyült kiállításnézés terei maradtak historikus eleganciájukban. Amiként történetileg a homlokzat nyers téglarchitektúrája funk-

## Átlátásokkal – a Pinacoteca közlekedésbe bevont egyik lefedett átriumudvara

- 5 Elővárosokkal együtt becsült lakosságszáma 21 millió feletti, de ebben a mutatóban Mexikóváros 23 és New York a maga több mint 27 milliójával megelőzi a kontinensen.
- 6 Pinacoteca del Estado, 1993-1998, Sao Paulo (Brasil). In: Paulo Mendes das Rocha (1958-2013) *Arquitetura Viva Monografias* 161 (2013) pp.104-109.
- 7 Centro Cultural FIESP, 1996-1998, Sao Paulo (Brasil) In: Paulo Mendes das Rocha (1958-2013) *Arquitetura Viva Monografias* 161 (2013) pp.110-113.
- 8 A Rino Levi által tervezett épület alsó szintjének közösségi-kulturális célú hasznosításában tervezőtársa volt: Roberto Cerqueira Cesar, Luiz Roberto Franco és Burle Marx, MMBB építésziroda.
- 9 Wisnik, Guilherme: Architecture of the Territory. In: Paulo Mendes da Rocha: *Obras recentes – Recent Work*. 2G: *International Architecture Review Series* 45 (2009) pp. 4-17.

## Régi és új – anyagok és felületminőségek a Pinacoteca kortárs belsőépítészetében

## Központi szerep további felértékelődése – a Pinacoteca centrumban álló oktagonja





Kívülről éppen hogy csak.

A Luz vasútállomás felújított utasforgalmi épülete rejtja a Portugál Nyelv Múzeumát

Leheletfinom viszony –

könnyed elötető a Portugál Nyelv Múzeumának bejáratánál

(belső, felső kép)

Térszínnek szövete – közösségi térzónák térbeli összekapcsolása a FIESP irodaháza alatt

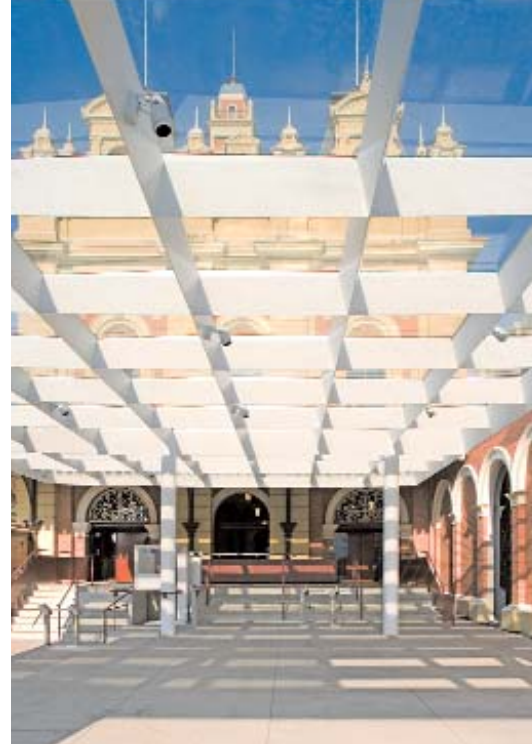
(belső, alsó kép)

Utcáról hívogató – A FIESP

Kulturális Központ épülete alatt átmenő térlemez kompozíciója

cionális okokból kontrasztban áll a belső finom vakolat-architektúrájával, úgy a kortárs beavatkozások anyagukban és felületvégződésükben is a jól olvasható kontraszt-ra építenek: a kiegészítések (körlepcső, mellvéd, közlekedőhíd, lift) mindig acélszerkezettel jelennek meg. (E logikus olvasatot kissé bonyolítja az építészeti finomkodás: a szerkezetileg átépített-megerősített vagy megváltozott pozíciójú (kültérből beltérivé váló) falak nyers felülettel jelennek meg a múzeumbelsőben.)

A múzeum közvetlen szomszédságában álló Luz vasútállomás egyes részei a tömegközlekedés struktúrávaltozásait követve több új funkció is kaptak. A jelentős metróforgalom egyik állomása a vasúti csarnok (és térszín alatti terei), amely a közlekedési funkció mellett a közeli múzeumok tematikáját bővítve egy speciális múzeumnak is helyet ad. A **Portugál Nyelv Múzeuma** a formai épület tereinek installálásával valósult meg. A legkisebb beavatkozásra törekvő építészeti hozzáállás funkcionálisan célszerű adottságként kezelte az állomásépület hosszanti irányban elnyújtott tömegét, és a főbejáratot a Pinacoteca előtt kialakuló városi köztérhasználat felé pozícionálta az épület egyik végében. Az 1867-ben épült historikus neoreneszánsz épület középrészén meg-



maradt az utasfelvétel, az épületlátogatás útvonalát pedig alul a pincszinten és fent a pénztárcsarnok galériáján fűzték át Mendesék. (A ma is jelentős forgalmat lebonyolító vasútállomás két pár vágánya a közlekedési csarnok alacsonyabb térszínén van.) A bejárati udvar felett részben üvegezett, V-profilú acél gerendarács könnyed lemeze lebeg árnyékot biztosítva a belépés előtt. A mintegy 160 méter hosszú épületbe belépve a szinteket átfogó liftpár fogad, a több térszínen is bejárható interaktív kiállítás valójában a belterek installálásával jött létre: a pincszinten és a tetőtérben videóinstallációkkal, az ablakkal rendelkező terekben pannókkal. Az egykori vasútállomás hatalmas légkubusa így most a közlekedés, a forgalomirányítás, a múzeumterek és az adminisztráció funkcionálisan jól tagolt téri szöveteként számos funkciót éltet.

Nem csak történeti épületek esetében jelent kihívást egy kiállítótértől idegen funkció belakása. A **FIESP Kulturális Központ**<sup>7</sup> egy toronyház utcai térszínéhez csatlakozva nyit közösségi térhasználatával intenzív kapcsolódásokat. A centrumtól délre húzódó Jardim Paulista negyed központi parkja körül csoportosuló felhőkarcolós iroданegyedben a főút mellett álló Ipari Szövetség főha-



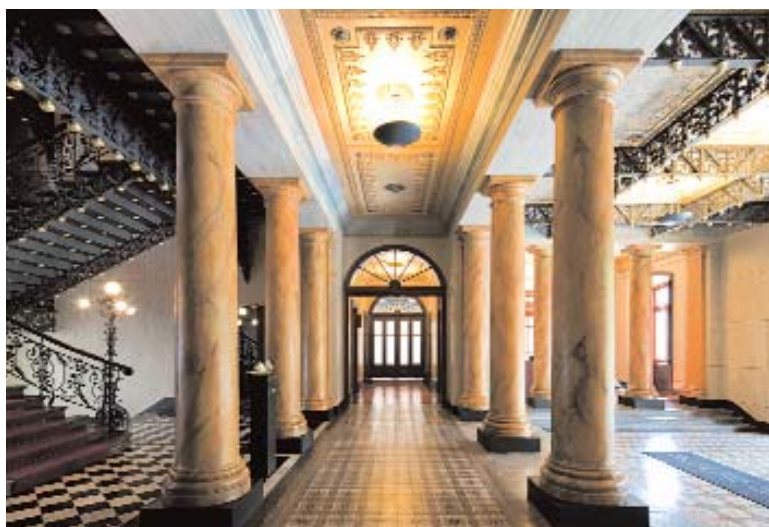




Markánsan új külső – megbillenő kontraszt a Bányászati és Fémipari Múzeum rehabilitációjánál

diszállásának toronyházát újíttotta meg a Mendes vezette építészcsoporth.<sup>8</sup> A tömbbelsőben 20-25 szintes irodatömbök előtt álló, 3×5 hatalmas vasbeton pilléren támaszkodó csonkagúla épülettömb alsó szintjeinek a szó legszorosabb értelmében vett felszabadítása közösségi térhasználattal gazdagította az utca amúgy zajos forgatagát. A térszínhez csatlakozó födémek kimetszésével szelős kettős légtér jött létre az épület alatt – a járdafelületet hidakkal és konzolos lemezekkel befűzték az épület alá, ahol a szakkönyvtár kibővülő terei mellett egy kisház foyer-ja és kortárs kiállítóterek kaptak helyet. A minimalista kubuskompozíció és a friss grafikai dizájn precízen illesztett térelemekkel egészítette ki, és a közösségi térhasználat felé nyitotta meg az addig bezárkózó, szigorú irodavilágot.

A Belo Horizontóban található **Bányászati és Fémipari Múzeum** a Pinacoteca átalakításának építési metodikáját követte. A José de Magalhães által tervezett, kimért klasszicista egyensúllyal komponált historikus épület izgalmas provinciális díszítettségű belső világgal bír. Az igényes, cégérvértékű öntöttvas díszítményekkel ellátott lépcsőház forgalmának könnyítése érdekében az épület teljes közlekedőstruktúrájának átgondolásával a hátsó homlokzat teljes hosszában új közlekedőmag jött létre egy acél-üveg konstrukcióval, amelyet markáns – parazitajellegű – élénkvrös acélburkolattal fedtek az építészek a kiegészítő (legfőképp tető-) felületeknél. A kiegészítések színvilága a belsőben az acéllemezek patinásabb (roszdabarna-fekete) felületével közelít az öntöttvas elemekhez. Az átriumudvarok könnyed térlefedése a fehérre festett (egykoron kültéri) homlokzatok ölelésében pseudotereket hozott létre, amelyek finom kontraszttal



egészít ki a mesterien restaurált díszítőfestéssel ellátott reprezentatív szoba-tér sorokat.

Mendes da Rocha modernista építészetének számos díjjal elismert folytonossága<sup>9</sup> igen biztos alapállással dolgozó látásmódot mutat, és a modern építészet funkcionista alapjain kimért viszonyt határoz meg a történeti épületek rehabilitációjakor is. Az egyensúlyra törekvő nagy tisztelettel – ha kell, alázattal – viszonyul az előzményekhez. Ez azonban nem megalázkodó fejhajtás, hanem gondos illesztéseket előkészítő figyelemkoncentráció, amely az értékeket megtartva, a precízen illesztett elemek mesteri kompozíciójával biztosítja az épületek életének folytonosságát.

**Vukoszávyev Zorán**

Fotó: Leonardo Finotti

Mesteri helyreállítás – restaurált térbelső öntöttvas szerkezeti díszítményekkel

Bejáráti homlokzat. A konyhaüzemi blokk visszaugrik, a síkot – és a bejárat reprezentativitását – az acélpázmákon felfutó növényzet fogja idővel képviselni

Építész:  
Falvai Balázs  
DLA, Nagy  
Márton DLA,  
Tatár Balázs,  
Török Dávid  
DLA



## VAKLÁTÁS

Látássérültek Rehabilitációs Intézete, Tata



2013 májusában indította el a Vakok Állami Intézete a „látássérült személyek komplex rehabilitációját”<sup>1</sup> elősegítő uniós projektet. Falvai Balázs, Nagy Márton, Tatár Balázs és Török Dávid, a frissen alapított Dmb Műterem tagjai már 2012-ben megjelentek, hogy tanácsaikkal segítsék megtalálni a megfelelő helyszínt. Sokáig egy belvárosi telek konkurált az egykori oktatási intézmény területével, előbbi végül azért nem nyert, mert kicsi volt ahhoz, hogy befogadja az akkor még jóval gazdagabb programot. A belvárosias környezet alkalmatlan volt arra, hogy kialakítsák a megfelelő külső oktatóterepet, az alternatívaként szereplő zártkerti zónánál ilyen probléma nem merült fel, ráadásul a vasútállomáshoz is közelebb volt. „Bár a *Deák Ferenc utca felől* – írja Török Dávid egy cikkében – a rehabilitációs intézet egy kenyérgyár épületével teremt szomszédsági viszonyt, a terület egészét nézve a családi- és sorházas jelleg a meghatározó. Sajátos módon ebben a kertvárosi környezetben a középület jellegű intézet kapcsolódási pontjait nem a szomszédsági viszonyokban, nem térben, hanem időben kell keresni. Az építési helyszínen a tervezés megkezdésekor egy elhagyatott iskolaépület állt”,<sup>2</sup> amelynek kollégiumi blokkja sokáig megtartandóként szerepelt a vázlatterveken.

A végelszámolásban szereplő 1,7 milliárd forint a projekt hajnalán még öt volt. A tervezési munkákkal párhuzamosan olvadt a harmadára az összeg, így az építészetre hárult a feladat, hogy folyamatosan korlátok között tartsák az álmokat, faragják az igényeket. Nem épülhetett meg az a fedett bajnokságok rendezésére is alkalmas csörgőlabdapálya, amely sokáig a beruházás egyik érzelmi kulcsmotívuma volt. Az anyagi racionalizálás és a politikai lendület söpörte el a telken álló, felhagyott iskola kollégiumépületét is, amelynek tömegemlékét azonban sikeresen őrzi az új szállásépület sziluettje. Az, hogy ezek a kompromisszumok a legcsekélyebb mértékben sem láthatóak a házon, meggyőződés szerint annak

köszönhető, hogy a tervezők bámulatos pontossággal fektették le a ház értelmezési kereteit (a szembeötlően gyomos oktatóterep és a kiszáradó zöldtetők nem esztétikai alkuk következménye, hanem egy általános igénytelenség tünete). E fogalmi keretek épp annyira illeszkedők, mint amennyire relevánsak; éppúgy plauzibilisek, mint ahogy konzekvensen építészeseek. Ennek kifejtése előtt essék egy pár szó arról, mi is ez a ház, mi történik itt egyáltalán.

A rehabilitációs intézet a jobbára felnőttkorban látásukat veszített pácienseket segíti abban, hogy sikeresen visszailleszkedhessenek a mindennapi életbe. A ház, a csatlakozó kertek, a foglalkoztatók egy komplex kiképzőmező részei. Az udvar útvezetése és felépítése egyfajta akadálypálya: mintegy terepkollázsként vonultatja fel azokat a helyzeteket, amelyekkel a látássérültek az utcai közlekedés során találkozhatnak. Járdaszigetek, buckák és oszlopok: a városi interfész – látók számára föl sem tűnő műtárgyai és textúracseréi. Hasonló koncepcióval tervezték a belső termeket: a foglalkoztatókban zajlanak tréningek a hétköznapi cselekvések szerint szerveződve – külön helyiségben lehet elsajátítani a varrás, a főzés, netán az irodai munkák műfogásait. A foglalkoztatókat ötösével fogja össze egy-egy a keresztirányú gerincfolyosó egyik oldalából kiöblösödő teakonyha, a másik oldalon a mellékhelyiségek és a konferenciatermek sorakoznak. Az alléméretű folyosóra merőlegesen érkezik a látogató: ezen átvágva a szállásépület földszintjén lévő adminisztráció érhető el, jobbra, a bejárat mellett pedig az étterem és a konyha.

Az ötemeletes szállásblokkban háromágas hálókat rendeztek be, itt átlagosan két-három hónapig tartózkodnak a program résztvevői. „A *harminchat szoba összesen negyvenöt állandó és ingázó gyengénlátónak ad szállást, akik két-három fős csoportokban vesznek részt az oktatáson.*”<sup>3</sup> A legfelső szint a hozzátartozókat fogadja.

- 1 Lásd Horváth Zoltán: Tájékoztató a TIOP-3.2.2-12/1-2013-0001 azonosító számú „A Komplex rehabilitációhoz szükséges infrastrukturális feltételek megteremtése” című kiemelt projekt keretében Tatán megvalósuló építési beruházásról, in H.Z.: A TIOP 3.222 projekt hírei, hozzáférhető: <<http://www.vakokintezete.hu/tiop.html>> [utolsó belépés: 2016. július 14.].
- 2 Török, Dávid: Térészlelés. Tata, Látássérültek Rehabilitációs Intézete. *Építésforum*, 2016. június 27. CEST 16:20. Hozzáférhető: <<http://epiteszforum.hu/tereszeles-atatai-latasserultek-rehabilitacios-intezete>> [utolsó belépés: 2016. július 14.].
- 3 Gallyas, Luca Lidia: VAI Rehabilitációs Intézete – Tata. *Hazai Középületek* [blog]. Hozzáférhető: <[hazai.kozep.bme.hu/hu/vai-rehabilitacios-intezete](http://hazai.kozep.bme.hu/hu/vai-rehabilitacios-intezete)> [utolsó letöltés: 2016. július 14.].
- 4 Török, Dávid: *Vakfény. Lábjegyzetek e-naplóba* [kézirat], 2016, p. 9.
- 5 Uo. p. 2.



Nézet a fő megközelítés irányából, a kerítés mögött az oktatópálya. A lakószárny az itt álló egykori kollégiumi épület helyén épült

**A párkánnyal védett homlokzatszakasz mögött a tornaterem. A nagy nyílás ellentmond a kontrasztmentesség és a tompított fények igényének, ám a belsőt a képen csak árnyékával jelenlévő fenyőlugas védi**

Ez a blokk különösképp kommunikatív: színek, színek segítik az emeletek közötti tájékozódást, a lift is folyamatosan beszél, szuszog használóihoz. Ennyike, írnám egy orokönyvi bejegyzés végén, csakhogy itt sokkal többről van szó, és ez visszavezet a Dmb Múterem által rögzített fogalmi keretekhez. A tatai vakok intézete ugyanis elkerüli azt az ellentmondást, amely a világtalanoknak szóló funkció és az esztétikai értelmeződés természetesnek tekinthető igénye között feszül. Ha lehet, a tét ehelyütt még nagyobb: a kérdés nem pusztán az, hogyan kerülhető el a szépségkedés olyan tekintetek keresztüztüében, amelyektől tragikus módon megfosztatott a világ; éppily kritikus az, miként kezelhető az a framptoni kellem, amely a megcsináltságából, a regionalista atyamester ál-

tal hajtott tektonikai poézisból ered. Ismerve az építészeti genealógiát, amely a Dmb-t a hazai építészeti koordinátarendszerébe illeszti, különösen figyelemre méltó a három építész aszkézise. Már-már ikonoklaszta az attitűd, ahogy hátat fordítanak a kézműves bindzsizésnek, amely a hazai fősodor számára toposszá vált Hans van der Laan és Peter Zumthor munkáiból is eredeztethető lenne. Talán az a legkevésbé zumthoriánus Zumthor-idézet desiffrálja a tatai házat, amelyet Török Dávid citál egy konferenciareferendumában:

*„Egy építészeti mű olyan gondolati rendszernek tekinthető, melyben formai és tartalmi elemek kapcsolódnak össze. Ha ezek az anyagi és szellemi elemek olyan szoros egységet hoznak létre, hogy az hatást gyakorol ránk, akkor az épület egy művészeti alkotás minőségével rendelkezik. Ennek a művészetnek, jóllehet, semmi köze sincs érdekes alakzatokhoz, vagy eredetiséghez! Kapcsolatban van az átláthatósággal és érthetőséggel és mindenekelőtt az igazsággal. A költőiség talán a váratlan igazság, ami a nyugalomban él.”*<sup>24</sup>

„Igazság”, „hatás”, „művészeti minőség”, „érthetőség” és „átláthatóság”... gyanús, már-már korrumpált fogalmak, amelyektől sokakat kiverhet a víz. Elképzelhető, hogy Török Dávid, Nagy Márton, Falvai Balázs és Tatár Balázs a szöveg hely második fele szerint érez, úgy tűnik azonban, hogy első – egyébként pseudo-zumthori – mondata szerint tervez. Ez a ház ugyanis egy roppant koherens, formai és tartalmi elemekből összekapcsolódó gondolati rendszer; ellentétben mondjuk a Klaus testvér-kápolnával – amelynek kapcsán nehezen lehetne megma-



**A ház egyik kritikus pontja: hiába ad értelmezhető taktilitást a lábazat csempeosztása, a magassági ugrás csak ezen, a túlkomponáltsága okán tanulságos fotón működik**



**Kerámiafestésű üvegzsaluziák szűrnek a lakószobák fényét (belső kép)**







A kép alapján nem is megapasztható derűs enteriőr. A jobb oldalon beúszó paravánok mögött a foglalkoztatókhoz tartozó teakonyhák

gyarázni, mit is keres ott Hans Josephson barátnőjének büszkje –, netán a Steinels-émlékművel – ahol szabásmintával gondoskodtak arról, hogy az egyébként merev vászon sztreccselt formát vegyen fel.

Tatán arra a roppant egyszerű kérdésre keresik a választ, hogy mitől más egy vakoknak tervezett épület. A kézirat szerint „a látás képessége nélkül állandó sötétségben élők téri bizonytalansága” foglalkoztatta az építészeket. Anthony Gormley „Blind Light” című installációjának metaforizálása – a teljes sötétség és a fénnel telített közegek ellentétpólusa – vezeti el Falvaiékat a vak-ság mibenlétének megértéséhez.<sup>6</sup> „A vak-fényesség meg-  
fejtése, az érzékek elvesztéséből adódó kontraszt nélküli világ pozitív jelenlétének megtalálása” szerveződik itt kutatási programmá és szolgáltatja azokat a (az életművével kapcsolatos nyilvánvaló ellentmondásai miatt ehelyütt pszeudo-zumthoriként értékelt) kereteket, amelyek aztán sikerrel alakítják a ház tömegét, és rendezik el a partikuláris részleteit is. Török Dávid kézírata egyszerre program és illusztráció: egy manifesztum erejével kapcsolódik a házhoz, létrehozva ezzel a közelmúlt hazai építészetének voltaképp legteoretikusabb alkotását, miközben az épület mégsem narratív, netán képregény. Gondolat és malter jól hangzó akkordja csendül fel: éppúgy térré fordítódik Batár Attila felismerése, hogy a vakok számára tér és idő egybeolvad, mint ahogy az alaprajz ritmusa, a lineáris gerincre fűzött térblokk üteme is elképzelhetetlen lenne az orvostudományi kísérletekkel igazolt vaklátás megértése nélkül. „A nem látók esetében a tájékozódás legfontosabb eszköze a hallás. Ez elsősorban

nem a környezeti zajok felismerését, veszélyesnek vagy éppen ismerősnek tetsző hanghatások megkülönböztetését jelenti, hanem az őket körülvevő tér határainak észlelését a visszaverődő hangrezgések által. (...) Ez azt jelentette számunkra – folytatja a kézirat –, hogy olyan alaprajzi rendszert kell terveznünk, melyben a tér ritmusa elég intenzív ahhoz, hogy mélységi változásai képesek legyenek elősegíteni a látássérültek épületen belüli tájékozódását”. A tervezés fázisait bemutató diagramokon jól látszik a folyamat, amelyben „a tömör épületrészek elrendezése a centrális jellegtől eljut a lineáris rendszerig.”

A Törökék által kijelölt pszeudo-zumthori értelmezési mező békít egymás mellé olyan, egyébként létező ellentmondásokat, mint amelyek a fények és a színek kontrasztjából adódnak. A homlokzat szürkésége, a kerámiafestésű üvegárnyékolók vaksága, a tömeg kontrasztmentessége az enteriőr fénykezelésében is folytatódik: olyan jól megvilágított, derűs, ám direkt fények nélküli belső alakulnak ki, amelyek harmonikussá csendesítik a színkontrasztokat is. A tájékozódást segítő öblöket hangsúlyozó színkontrasztok a legtöbb esetben térbeli szituációk következményei. Az összes érzékszervre hat a ház, és ettől megfoghatatlan derű fogja el a látogatót is. A folyosók téröblei egy látó számára is otthonosságot teremtenek: a tértudat afféle teljességét nyújtják, amely leginkább a biztonság érzetével írható le. Furcsa, térszinesztézikus kavalkád keveredik az ember körül, hirtelen valóssá lesz mindaz a multiszenzorialitás, amelyről oly szépen ír Batár Attila<sup>8</sup> vagy Christian Norberg-Schulz.

Hasonló természetességgel kezd önálló szót a

6 „A tárlat központi installációja egy szoba méretű, speciálisan fehérített üvegből előállított, sejtelen puha, fehér határolófalakkal körbevett tér, melyet egy ultrahangos párologtató segítségével sűrű fehér vízköddel töltöttek meg. Az üvegfalon át a köddel telített fénylő közegbe lépő látogató elveszti minden téri kapaszkodóját, tájékozódási pontját.” Uo. p. 1.

7 Uo. p. 3.

8 Vö. Batár, Attila: *Láthatatlan építészet*. Ab Ovo, Budapest 2005, pp. 320.

9 Katona, Vilmos: Felülírt metaforák. Ekler Dezső gyűjtőbaráti borászatáról. *Metszet*, vol. 6, no. 6 (2015), p. 15.

10 Erről lásd Szabó Levente értő kritikáját in Sz.L.: A forma felől: Az ürömi római katolikus templom épületéről. *Metszet*, vol. 5, no. 4 (2014), pp. 38-41.

11 U.o.



Földszinti alaprajz



Helyszínrajz

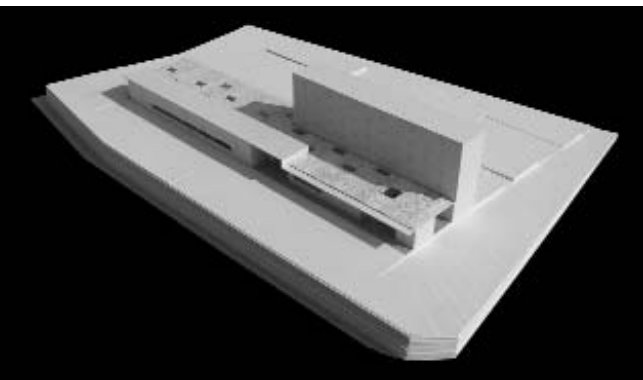
párkány is. A Dmb minden eszközt megragad annak érdekében, hogy a nagyobb üvegfelületeket árnyékolja, és ezzel a belsőt védje a naptól: az udvari homlokzaton előreugró meredek párkány helyenként a tömegbe simul, helyenként pedig előtetőként jelöli ki a bejárat helyét. Egy párkány sui generis a kontrasztmentesség ellentétében hat, szemantikai potenciálját mégis sikerül a teóriafüggetlen építészeti főmotívumok súlyozására használni. Mindez azért fontos, mert látszik: a tatai együttes az elméleti vasalat ellenére sem adja fel építészeti önazonosságát, építészetbe vetettségét, hanem a saját, immanens eszközeivel reagál önmaga felvetéseire. A lakótömb vakfalának saktáblaszerű ablakosztása tipikusan ilyen: míg gyakran idegesítő formaakarás eredménye a motívum, itt a természetes füstelvezetés következménye.

Sajnos nem minden elem találja meg ily szerencsésen a helyét. Az irdalt belső következtében jelennek meg az

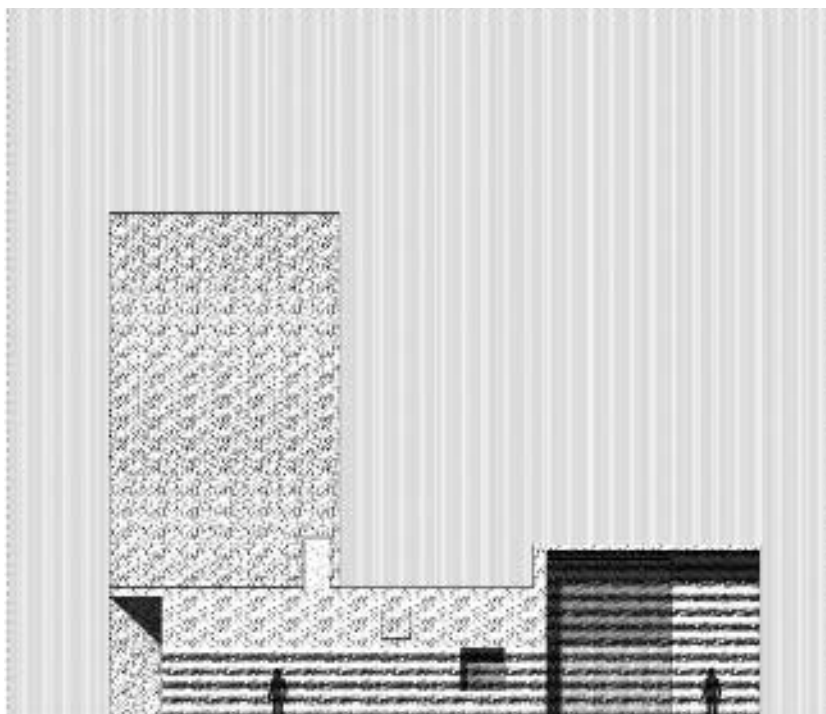
udvarjellegű beharapások a homlokzatokon, ezek azonban funkció nélküli maradványok. Következményjellegűek és tervezetlenek, felhagyottak és belakatlanok; olyasféle gyanúsán párhuzamos zugok, melyek mentén egy városban önkéntelen is szopora lesz a lépés. A teória következtében termelődik egy építészeti érdekes, jóllehet a rendeltetés szempontjából másodlagos helyzet, amely viszont kezeletlen marad. És ez vezethet el ahhoz a kritikai súllyal pertraktált felismeréshez, hogy egyetlen teória – esetünkben a vakfényből eredeztetett kontrasztmentesség elméleti motívuma – kevés. Költőien ír erről Katona Vilmos a győriújbaráti borászat kapcsán: „Ahhoz, hogy egy alkotógénusz zárt rendet teremtsen építészeti nyelvkészletében, fel kell adnia a rendszeralkotás habitusát. Ellenkező esetben el kell ismernie, hogy az eredetiség ára az önmaga teremtette forma meghaladása.”<sup>9</sup> A tatai ház is meghaladja az önmaga szabályozására létrehozott elméleti formát, műfaji eredetisége túllép a teória nyelv-



készletén, magyarul: szerencsésen kibújik az építészet a bölcsélet prokrusztészi ágyából, ám ezáltal egyben védtelenné, pőréné is válik. Szükség lenne egy olyan második rendszerre, akár bölcséleti, akár esztétikai ellenpontra, amely kezeli a menet közben felbukkanó, az udvarok problémájához hasonló, járulékos szituációkat is. Mint amilyen a lábazati csempeosztás magasságának kérdése. Több mint szellemes, ahogy a fényes és a matt lapok saktáblaszerű váltakozása a vakok számára is értelmezhető taktilis élménnyé teszik a házat; okos, ahogy a motívum a szállásépület vakablakosztására rimel, de kifejezetten szerencsétlen, ahogy a sarkoknál ugrik egyet a magassága. Érzékletesen mutatja be ezt a részletet egy Török Dávid által kattintott fotó, amely szándékán túlmutatóan árulkodó. A fotó ugyanis nem egy jól sikerült csomópontot mutat, hanem egy olyan imaginációt, amely saját, vagyis a képi esztétika elvei szerint szerveződik. A csomópont nem ábrázolat, hanem egy kitünt-



tett nézőpontból értelmeződő piktorális ürügy. Annak nem rossz, különösképpen nem is jó, a dizájnkompozíciók absztrakt hagyományába illeszkedik milliányi Instagram-társával együtt. A homlokzati rajzokhoz hasonlóan vasal síkká egy térbeli helyzetet, aminek kétségkívül tetszetős grafikája egyértelműen Balázs Mihály gravitációjáról és en bloc a San Marco utcai diákotthon hatásáról tanúskodik. Csakhogy míg Balázs Mihály (aki távolról sem annyira analitikus építész, mint amilyené tanítványai váltak), nos, míg „Balázsmsi” tud érzésből úgy lábazati vonalat húzni, hogy azok a sarkokon sem veszítik el esztétikai töltetüket, addig ez a Dmb-nek még nem megy. Lehet, hogy nem is fog: Rem Koolhaas házait sem a röcögtetés, meg a csomópontok miatt szeretik. Nincs ezzel baj, ahány építész, annyi eljárás. Amivel talán érdemes lenne foglalkozni, az annak megértése, hogy a kétdimenziós homlokzatrajzokból eredeztetett grafikai gesztusok ritkán, többnyire csak véletlenszerűen segítik – ha egyáltalán – az analitikus gondolkodást. Itt sem így történt. A Dmb előtt álló legnagyobb kihívás az (és ezt az érzetet erősíti az ürömi római katolikus plébánia épülete is),<sup>10</sup> hogy belássák: nem ők az aranygenerá-



Minimalista homlokzat

cio örökösei, pontosabban nem úgy az örökösei, mint ahogy e két ház alapján talán maguk sejteni vélik. A formai és műhelykapcsolatok ellenére az ő építészetük nem a Török-Balázs-Fejérdy-Sajtos, vagy a Cságoly-Keller-Sugár-Zsuffa lánc-szöttes újabb szeme; saját hagyományaik eltartanak attól az univerzumtól, amelynek határait a Mesteriskola VIII. ciklusával jelölte ki Czigány Tamás, Janesch Péter, Karácsony Tamás, U. Nagy Gábor és Sugár Péter.

Meglehet, félelmetes a pillanat, amikor egy alkotó egy rejtett paradigmatisz törés túloldalán találja magát. Elbizonytalanodnak a vonatkoztatási pontok, relatívvá válnak az addig vallott értékek, távolodni kezdenek a tanítételek. Megkérdőjeleződnek a képességek, de éppígy kritika tárgyává lesz az addigi önkép is. Pokoljárás belülről, téttel telített, izgalmas pillanat kívülről. Ez a gyehenna persze megspórolható, ám a megspórolás következménye előre sejtethető: a nagyok árnyékában darvadozó, pózokba merevedett építészet. Unalmas és öreges.

Drukkolok, hogy ne így legyen, mert Török Dávid, Nagy Márton, Falvai Balázs és Tatár Balázs építészetszínálása derűs, emelkedett enteriőröz vezetett a vakok intézetében. Szabó Levente komoly reményekre jogot adó építészeti tettként értékelte két éve a Dmb első megépült épületét.<sup>11</sup> Az iroda eddigi legnagyobb munkáját megismerve csak osztolni lehet ezekben a reményekben.

**Wesselényi-Garay Andor**

**Makett,**  
**a tömeg madártávlatból**  
**jól megérthető**  
(belső kép)

**Építész:** Falvai Balázs DLA, Nagy Márton DLA, Tatár Balázs, Török Dávid DLA  
**Megbízó:** Vakok Állami Intézete  
**Konzulens:** Balázs Mihály DLA  
**Építész munkatársak:** Gyulovics István, Palotai Dániel, Botond Lilla  
**Belsőépítész:** Frank György  
**Kertész:** Csontos Csenge, Gyüre Borbála  
**Statika:** Medek Ákos, Szarka Gergely  
**Gépészet:** Mangel Zoárd, Németh Zoltán  
**Elektromosság:** Kósa László, Ulrich Norbert, Farkas Anikó  
**Akadálymentesítés:** Pandula András  
**Kivitelező:** Laterex Építő Zrt.  
**Fotók:** Falvai Balázs DLA, Szentirmai Tamás DLA, Török Dávid DLA

# A BELSŐ MEGNYÍLÁS TÁVLATA

## Szent György római katolikus templom, Debrecen

Józsa városrész Debrecen centrumától és a Nagyerdőtől északra található. A kelet-nyugati irányban elnyújtott település közepén a 35-ös főút és a Tócsó patak alakít ki kettős határszakaszt, melynek lakatlan területét autócentrum, posta és bevásárlóközpont tölti ki. A jobbról és balról erdősávokkal kísért patak egész Debrecenben végighúzódik, déli folyásánál található a Tócsókert, ahol Lengyel István modern református temploma (1997) áll. A déli városrész lakótelepével ellentétben Alsó- és Felsőjózsan zömében családi házas beépítéssel találkozunk, de a hosszú párhuzamos vagy konvergáló utcák tengelyének folytonossága középüti megszakad, hiányzik a köztér, közintézmények spontán kohéziója.

A helyesen felmért városi szituáció éppen ezen a sérülékeny területen, a patak keleti partján húzódó erdősávnál jelölte ki az új templom helyét. A kinőtt Rózsavölgy utcai templomhoz képest központibb helyet elfoglaló telek a szemközti plébániaépület közelsége miatt is jó választásnak tűnik. Az épület alapkövét abban a remény-

ben helyezték le, hogy méltóbb otthona lesz a növekvő lélekszámú helyi katolikus közösségnek.

Az egyházi építmények túlnyomó többségét ma világszerte külvárosokban építik, így azoknak léptéküktől függően feladatuk a lakóközösség szociális életének újjászervezése is. A legnagyobbak között Florian Nagler müncheni ökumenikus központja (Messe, 2001–2003) valamint Francesco Garofalo, Sharon Yoshie Miura és Floriana Taddei római együttese (Casal Boccone, 2006–2010) említhető, melyek valóban működő új településmagvakká váltak.<sup>1</sup> A józsi templom méretében és architektúrájában is közelebb áll ezek között Andreas Meck terveihez. A Dominikuszentrum (2008) és a neuriedi Szent Miklós-plébánia-központ (2002–2008) tömegformálásában visszafogott, anyaghasználatában monolitikus épületek, melyekhez a gyülekezet saját belátása szerint használható közösségi ház is tartozik.

A közösségi tér gondolata Debrecenben a plébánia és a templom közti nyitott udvarban szerzett szerény ér-

A fogadótér átmenetet képez a profán és a szakrális között





A templom látványa  
a Gát utca felől



vényt magának. A telekhatár finom jelzése különösen emlékeztet a neureidi plébániaközpont homlokzati megnyitására, amely ott egy átriumot vezetett be. Györffy Zoltán kompozíciója anyagminőségében és színében Meck megoldásához hasonlóan elűt az épület klinkertéglával burkolt tömegétől. Az acélpillérekre támaszkodó absztrakt vasbeton kapuzat kijelöli a láthatatlan előcsarnok körvonalait, közvetlenül utalva a keresztény templom archetípusára, ahol a hajó előterét oszlopos udvar – gondoljunk csak a római San Clementére –, vagy a háztemplom átriuma hosszabbította meg. Az építész a régi hagyománynak megfelelően szabadtéri keresztelőhelyiséget is rajzolt a bejáráshoz, amely a kiviteli tervváltozatban már sajnos nem szerepelt.

Noha a tradíció folytonosságát mutatja a józsa templom irányított-hosszház, bazilikaformát idéző térelrendezése is, egyedi megoldások és a vallási-kulturális örökség személyes interpretációi is helyet kaptak az épületben. Erre utal a tekintetet azonnal magával ragadó, határozott élekkel kimetszett tömegforma is, melynek körvonalai egy lakóházéra hasonlítanak. A nyugatra tájolt épület különösen a közút felől tűnik egynek a környező

családi házak közül, ahol a fák takarásában épp csak észrevehető. A fő tömeggel összekapcsolt, de a nyeregtező gerincénél nem magasabb harangtorony inkább képmény, mint campanile, a telek zöld oldalkertjére néző megnyitás toldott teraszhoz áll közel. Az erősen redukált, kezdetleges forma erős anyagi jelenléttel, tellurikus minőséggel párosul, ami lényegi mondanivalót sűrít. A helytől függetlenül is megidézhető házforma ezáltal igazolja hitelességét itt, az Alföld egykor zömök, tornácos vályogtégla házaktól és azok szívós lakóitól népes vidékén.<sup>2</sup>

E megkérdőjelezhetetlen jelenlétben azonban nagyobb szerepet kapnak a látványt kiegészítő taktilis érzékek, mint a statika mérnöki objektivitása. A vasbeton szerkezethez hozzáadott olasz textúrázott téglá beburkolja a falazat mindkét felét, a tetőt és a tornyot is, a monolitikusság érzetét a téglaelemek hézagait teljesen kitöltő fugázás és a részletképzés hiánya fokozza. A nyílászárók egyedi tervezésűek, a homlokzati felületek mentesek minden kiszögelléstől, csak egy-egy sáv bádogszegély kíséri óvatosan az épület hegyes- és tompaszögű éleit.

A falazat felhasadása a bejáratnál egy megfagyott

Oldalhajó  
kapcsolata  
a templomkerttel



## Építész: Györffy Zoltán

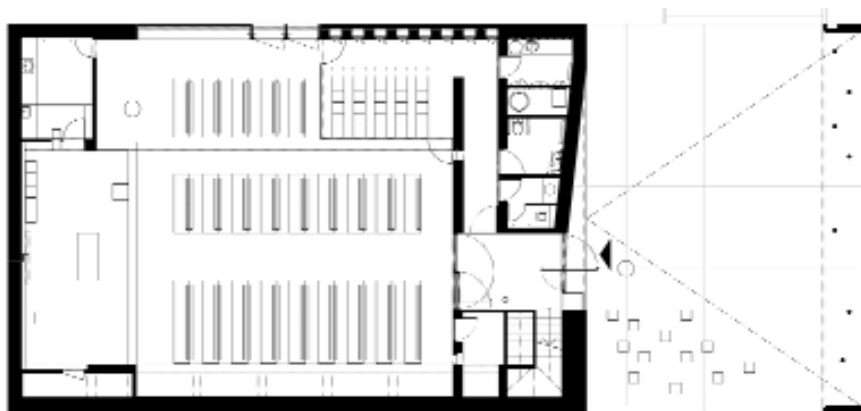
- 1 Katona, Vilmos: From Static Space to Dynamic Architecture: The Changing Principles of Contemporary European Church Architecture. *Global Built Environment Review*, vol. 9, issue 2, (2015), pp. 21-47.
- 2 Meggyesi, Tamás: Tellurikus Erő. Szent György templom, Debrecen, Józsa városrész. *Régi-Új Magyar Építőművészet*, no. 1 (2016), p. 7.
- 3 A Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye 2015. novemberi 23-i közleménye szerint a templom „középkori stílusban” épült. Hozzáférhető: <http://www.dnyem.hu/index.php/archivu/m/item/955-felszentelték-a-debrecen-jozsa-szent-gyorgy-templomot> [utolsó belépés: 2016. augusztus 2.].
- 4 Vö. Földváry, Miklós István: „A kultikus tér szerveződése a kereszténységben”, in Barsi Balázs – Földváry Miklós István: „Belépek Isten Oltárához”. Bevezetés a templom misztériumába. Vágó Lajos Gábor, Sümeg 2003, pp. 106-116, valamint pp. 134-135.
- 5 Bövebben in Katona, Vilmos: „Az Úr bevonul szentélyébe”. *Kortárs római katolikus templomépítéset a liturgia tükrében – Európa 1989-től napjainkig* [doktori értekezés]. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Csonka Pál Doktori Iskola, 2014, pp. 32-35.
- 6 Krupp Gábor templomában itt egy mellékoltár található, ami a liturgikus térhasználat és az istentisztelet jelképes orientációja szempontjából is tervezési kérdéseket vet fel, lásd. Katona, Vilmos: „Az Úr bevonul szentélyébe”, id. mű, p. 23 (2. pont). Vö. Nagy, Gergely Domonkos: Hagyomány vagy közhely? Gondolatok az újpalotai római katolikus templom liturgikus teréről. *Post Scriptum*, vol. 10, no. 57 (2010), pp. 21-26.
- 7 A latinkereszt vízszintes szára.



**Főhomlokzat: a bejárat tömörfa ajtó kiégetett tölgyfából**  
**A fény indirekt módon jut a templomtérbe (jobbra, fent)**

**Földszinti alaprajz és metszet**

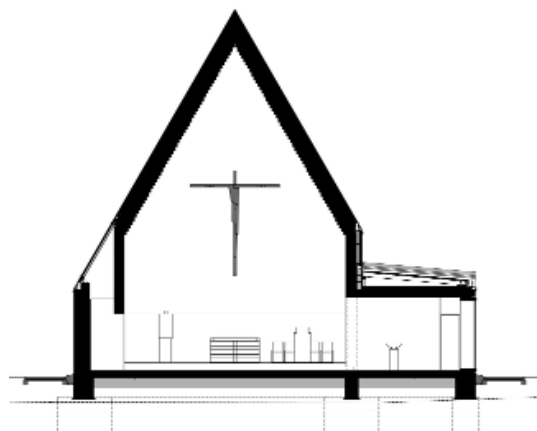
mozdulat, csendes és folytonos meghívás a térbelsőbe. Az építőanyag és a geometria kortalan gesztusa, amely mégsem egy történelmi kor eredményének újra felmutatásával valósul meg, hanem egy történelem előtti állapot



éber keresésével összhangban.<sup>3</sup> A templom nyerssége és robusztussága egy régmúlt idő stabilitásának elvesztésével és az abba való visszavágyással függ össze, és mindenekelőtt a bensőséges enteriőrben válik hangsúlyossá. A nyitottság és áttetszőség eszményét nagyra tartó kortárs templomépítészetben meglehetősen szokatlan fenomenon a sötétsége. A magas, lépcsőzetes tető belső látványa olyan, mint egy archaikus álboltozaté, az oromfalak tömörek, a téglával burkolt ferde vasbeton lemezpárt nem törik át résnyi ablakok sem. A főhajót borító, nyílás nélküli térköpeny a belmagasság közel háromnegyed részét uralja, az oldalakon bevilágító mezők csak a maradékot. Ezek aszimmetrikusan bővítik a hajót két irányban: a déli utca felé csak egy üveggel fedett, a templom hosszán végighúzódnó fényaknával, az északi kert felé pedig egy szélesebb mellékhajóval. Utóbbi két szakaszra oszlik a használatnak megfelelően, amit a nyílások rendje is konzekvensen kísér.

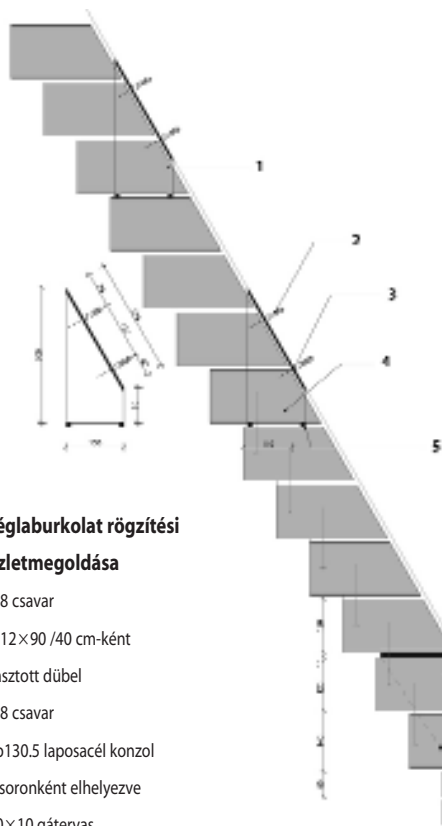
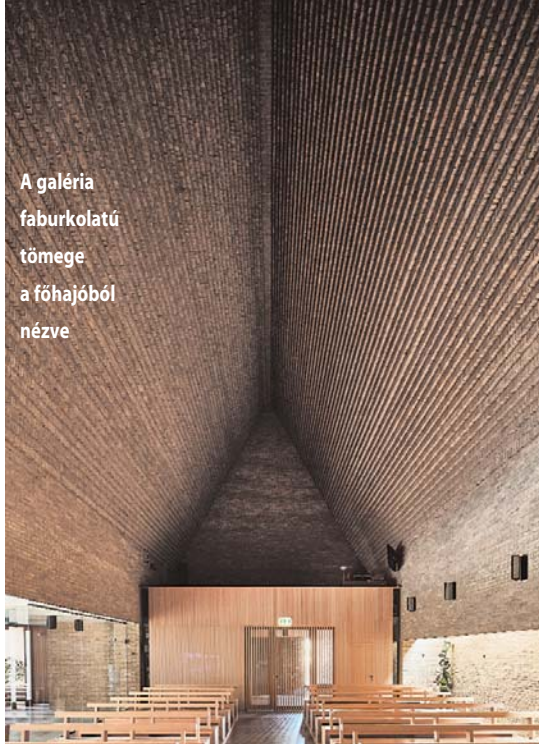
A főhajót záró emelt szentélyhez közelebbi szakaszon a keresztkedők helyisége található. A lakóépületeknél szokásos belmagasságú tér még félig a külvilág része, a nyers mennyezetig érő teraszajtók közvetlenül a természetbe nyílnak. Kissé hátrébb, a katekumenek padsora után téglasávós falmezővel védett térrész található. Ez a gyerekek helye, közel a tengelyre merőleges előcsarnokot (narthexet) hátul meghosszabbító folyosóhoz, amely a gyóntatófülkét és a karzatra vezető lépcsőt is felfűzi. A harántirányú közlekedő mise alatt sem zavaró, ám annál életszerűbb mozgásteret ad a családoknak.<sup>4</sup>

A szakirodalomban néhol másfélhajósnak nevezett, Rudolf Schwarz óta ismert megoldás itthon Kruppa Gábor újjalotai Boldog Salkaházi Sára-templomának litur-





A galéria  
faburkolatú  
tömege  
a főhajóból  
nézve



#### A téglaburkolat rögzítési részletmegoldása

1. M8 csavar
2. M12×90 / 40 cm-ként  
ragasztott dübel
3. M8 csavar
4. Lp130.5 laposacél konzol  
4 soronként elhelyezve
5. 10×10 gátervas

gikus terében (2006–2008) bukkant fel. Schwarz korai aacheni (1928–30) majd düreni (1951–56) templomának koncepciója, amely egyfajta előtér szerepet szánt a mellékhajónak az épületen belül, a kortársak közül Emil Steffann és Heinrich Kahlefeld müncheni Szent Lőrinc-templomára (1955) is jelentősen hatott.<sup>5</sup> A beavatás szimbolikájának megfelelően ott is egy keresztelőkutat látni, amire Györfy Zoltán temploma is rátalált, példát teremtve a schwarzzi elgondolás eredetibb értelmezéséhez.<sup>6</sup>

Az istentiszteleti tér négy szegmensre osztható, amelyek a szentélytől mért távolság szerint állíthatók sorba.

A mellékhajó még az előtér egyfajta meghosszabbítása, míg a hajó már a szentélyhez megérkező, szűkebben vett liturgikus tér része. A legszentebb helyen az építész által tervezett egyszerű, keresztalakot formáló bükk oltár áll, melynek talapzatát keményfa asztallap fedi. Az oltárban Szent György ereklyéjét helyezték el, tekintettel a templom 13. századi elődjére, mely a hivatalos okiratok szerint innen alig kétszáz méterre állt. A középkori elődtől kölcsönzött titulushoz illik a szűkszavúság, ami az épített szerkezeteken túl a bútorterveket is áthatja. A részletekig kidolgozott ácsmunkák puritánságuk ellenére tökéletesen használhatók és kényelmesek. Igen fontos, hogy a padok nem csak ülésre, hanem térdelőimára is alkalmasak, ami a szentség jelenlétére utalva hozzájárul a tér teológiai felfogásának teljességéhez.

A karzat és az előtér egyes szakaszainak falburkolata világos kontrasztként jelenik meg a barlangszerű térben, amely mintha a föld erőinek fedett tégléje volna. A templom szellemi értelemben mégis nyitott a liturgikus tengely és a magasba törő térbe láthatatlanul befoglalt *axis mundi* révén. E két dimenzió (hosszúság és magasság) az épületet egy felsőbb rendhez méri, amit a szentély keresztje geometrikus egyszerűséggel értelmez. Szinte szükséges, hogy a patibulummal<sup>7</sup> párhuzamos irány is megteljen tartalommal, amely az épület szakrális fegyelmét a természet spontaneitásával képes ellensúlyozni. Erre szolgálnak a tér „alsó szintjén” elhelyezett nyílások, melyek lentről, az kert hajlongó növényei felől világítanak. Vajon eltereli-e a hívek figyelmét a karnyújtásnyira lévő külvilág? Talán nem, ha figyelmük a hajó félhomályában a belső megnyílás távlatával találkozik.

**Katona Vilmos**

#### A szentély a főhajó felől

**Építész:** Györfy Zoltán

**Építész munkatársak:** Kasuba János, Ferencz Attila, Kocsel Andrea, Benke István

**Megrendelő:** Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye, Bosák Nándor püspök, Felföldi László plébános

**Statika:** Haranghy Sándor, Horváth Zoltán

**Épületszerkezetek:** Reisch Richárd

**Belsőépítészet:** Tündik Ferenc

**Épületgépészet:** Szucskó Imre

**Épületvillamosság:** Kálmán Péter, Kiss István

**Közeledés:** Gulyás Imre

**Tűzvédelem:** Herperger Sándor

**Kertépítészet:** Sándor Tamás

**Akuszтика:** Józsa Gusztáv

**Kivitelező:**

Hajas István (VitaBau Kft.)

**Építésvezető:** Kecznán Béla

**Beruházás-lebonyolítás és**

**műszaki ellenőrzés:** Mogyorós

János, Törös Attila, Zsiris Tamás,

Vass László, Gajdos Gréti

**Fotó:** Batár Zsolt



# SZERETET, OTTHON

## Sarepta Budai Evangélikus Szeretotthon



**Finoman tektonikus tömeg ékelődik be a budai domboldalba**

Funkcionalitás, finom lelkiség és a budai hegyoldalba illeszkedő tektonika találkozik a Magyarországi Evangélikus Egyház Sarepta Budai Szeretotthonának új épületében. A tervező, Krizsán András DLA feszes tervezési programot teljesített az erős lejtéssel nehezített terepen.

Nyolc neves építésziroda vett részt azon a titkos, meghívásos pályázaton, amelyet eredetileg egyik régi épületük átalakítására, bővítésére írtak ki. Az élet aztán úgy hozta, hogy ugyanazt a programot egy másik, új telken építhették meg, több tucat, esetenként halmozottan sérült felnőtt életkörülményeit, életminőségét és ellátását javítva. A pályázat nyertese, Krizsán András DLA az eredeti racionális alapkonceptiót adaptálta, természetesen

a meredek domboldalra illesztve a házat. Ez az – első-sorban táji – illeszkedés határozta meg a tömegalakítást, tájolást. Eltúlzott formai utalások nélkül idézi az épület a hegy tömbszerűségét, a finom szögtörések a közetek szerkezetét mutatják.

Az ötven fő állandó bentlakó mellett gondozók, nővérek befogadására is alkalmas kétszintes épület két lakószárnyból és egy átkötő tömegből áll. Előbbiek az utcára merőlegesek, az összekötő szárny kissé hátrahúzva lazítja a beépítést. A fémlemez fedésű, törtvonalú attikáknak köszönhetően az épület nemcsak a tájhoz hangolt, de a domboldal látképében jellemző magastető, kétszintes beépítéstől sem tér el. Ötödik, lapostető, homlokzatán





Az épület változatosan lyuggatott homlokzattal és finom szögtörésekkel reagál a környező szelíd domborzat látképére

Építész:  
Krizsán  
András



Az épület tömegképzése és funkciója is a védett udvar köré szerveződik

## Játékos megnyitások sora oldja a puritán tömeg szigorúságát

1 A 21. században az ásványvilág építészeti és urbanisztikai léptékű felnagytávja foglalja magában az építészeket. Még az olyan köztanított sztárok, mint Steven Holl, David Chipperfield vagy Jean Nouvel is a nagytávmetáforához folyamodnak építészeti koncepcióik kidolgozásakor. Erről hallgathattuk meg Ekler Dezső előadásorozatát az Építészforum és a Kortárs Építészeti Központ közös szervezésében. Összefoglaló és szemelvények: Katona, Vilmos – Ekler Dezső: Kalandozások a toposz körül. Ekler Dezső elméleti sorozata. *Építészforum*, 2016. június 6. CEST 10:08. Hozzáférhető: <<http://epiteszforum.hu/kalandozasok-a-toposz-korul-ekler-dezso-elméleti-sorozata>> [utolsó belépés: 2016. június 20.].

## Alkonyatkor az otthon fényei rajzolódnak ki a homlokzatra



zöldtető készült, a környező hegyekből nyíló rálátás megkívánta, hogy a viszonylag nagy tetőfelületet ilyen módon hasznosítsák.

Az épületszárnyak és a meredek emelkedő ölelésében olyan védett hátsó kert alakult ki, ami az intézmény napi életéhez szervesen kapcsolódik. Az itt lakók és gondozók nyugodt körülmények közt, az utcai zajtól, forgalomtól és veszélyforrásoktól elzártan tölthetik szabadidejüket a tágas, füves területen, illetve különböző foglalkozásokat is megtarthatnak a szabad ég alatt. Ugyanez a belső kert alkalmas arra is, hogy az otthonban gyakori vendéglátások, ünnepek és rendezvények helyszínéül szolgáljon. Kisebb kiemelt területe színpaddá alakulhat, háttérben a meredek, növényekkel beültetett domboldallal.

Az efféle vendégeskedés vagy mulatság ugyanis nem ritka esemény itt. Kiterjedt kapcsolatokat ápolnak más európai országok evangélikus egyházaival és magyarországi szervezetekkel. Ez a kapcsolatrendszer, amelybe

most az új otthon is illeszkedik, fizikailag is segítette a létrehozását. A német johannitáktól kapott adományok tették lehetővé, hogy a speciális igényeknek megfelelő berendezéssel nyithassa meg kapuit az intézmény.

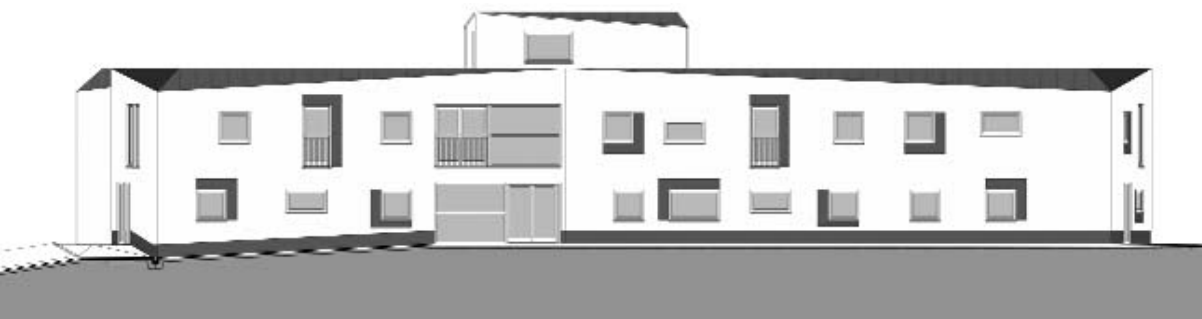
A belső tereknél a fő tervezői szándék az volt, hogy az intézményi jelleg háttérbe szorításával valódi lakótér alakuljon ki az itt élők számára. Szintenként egy-egy nagy lakásként is tekinthető a kialakított rendszer. A nappali-étkező teréhez szárnyanként saját konyha csatlakozik, ahol önálló módon megoldhatók a kisebb étkezések. Az üveggel leválasztott konyha tágas, átlátható teret eredményezett. A meleg ételt máshonnan szállítják, az alagsori melegítőkonyhában készítik elő fogyasztásra, s emeletenként a saját étkezőkben találják. Mindez segíti, hogy a közösség egy nagy családként működjön: közös étkezésekkel, saját szokásokkal, rituálékkal, kölcsönösen segítve egymást.

Ez a cél a lakószobák megtervezésekor is érvényesült. Egy- illetve kétszemélyes hálók készültek, saját fürdővel.





**Homlokzat – a közetszerű, finoman rétegelt kiképzés adja a ház arcu-  
latát**



A lakók közt mély, esetenként évtizedes kötődés alakult ki, ezért őket az új otthonba költözéskor sem választották szét. A kapcsolatteremtés támogatása mellett a rendszer további előnye, hogy a lakók önállóan, a gondozóktól függetlenül is segíteni tudják egymást. Mindezt jól szolgálja a két szinten összesen négy folyosóra rendeződő lakószárny. Minden szinten helyet kapott egy vendégszoba és egy-egy külön bejáratú, nagyméretű fürdő is az itt élő, speciális ellátást igénylő emberek részére.

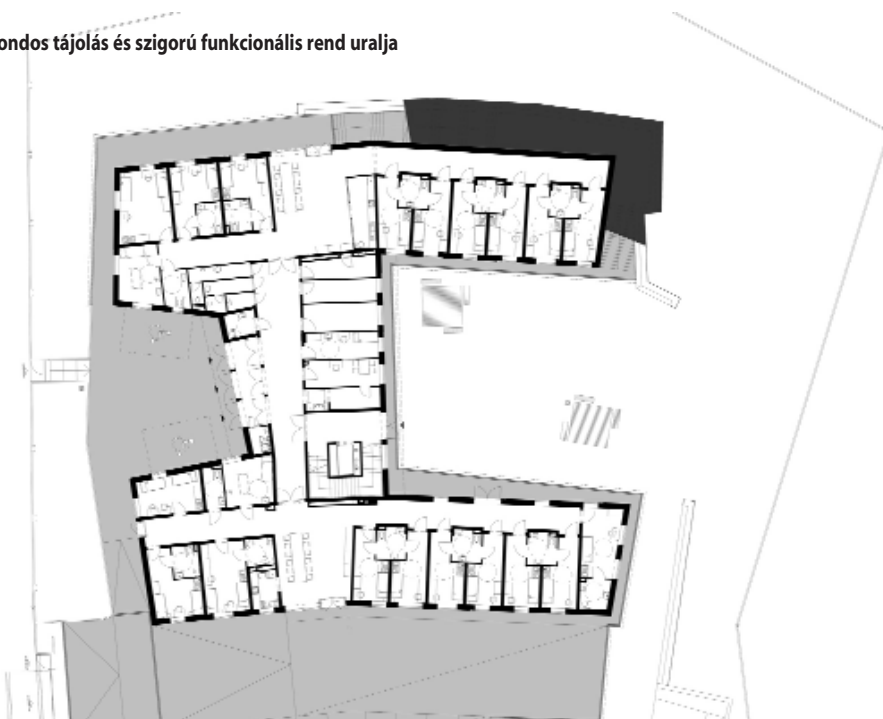
A szobák egymás mellé sorolásából szükségképpen adódó monotonitást az épület homlokzatain játékos nyílászorítás oldja fel. A tervező valamennyi szoba tájolásánál lehetőleg optimális kilátás biztosítására törekedett. A minden szobát egyedivé varázsoló ablakok a nem ritkán mozgásukban is korlátozott lakók számára különösen fontosak, hiszen a külvilággal való kapcsolattartás legfontosabb lehetőségét jelentik. Változatosságukat kívülről a keretek körül helyenként visszaugratott, sötétebbre színezett síkok hangsúlyozzák, kiemelve egyben

az épület közet-analógiáját: mintha csak finoman felfejtett rétegek lennének egy lyukacsos geológiai képződmény felszínén.<sup>1</sup>

Átmeneti zónaként több ponton kis kilépő franciaerkély, az átkötő szárny emeletén pedig biztonságos, árnyas, nagy terasz szolgál. A domboldal felőli támfalas rendszer segítségével az épület körüljárhatóvá vált, így valamennyi homlokzat felszabadult a nap és a természetes szellőzés számára. Levegő és fény járja át a tereket, amelyek a feszített tervezési program és a telek adottságai ellenére a tágasság érzetét keltik. A takarékos, de minőségi épület a kortárs európai szociális építészethez zárkózik fel, és gyarapítja azt a humánus irányultságú trendet, amely a közelmúltban itthon is elindult.

**Mizsei Anett**

**Alaprajz – gondos tájolás és szigorú funkcionális rend uralja**



**A tiszta, fehér felületet finoman metszett formák és oldott ablakosztás bontja meg**





Oldalnézet a lejtő felől

## MI TÖRTÉNT TARCALON?

### Tarcali temetőkápolna



Látványterven a bejárat

Kápolna ürügyén nehéz elvonatkoztatni a nagy példák-tól.

1977-ben készül el a Farkasréti temető ravatalozója, Makovecz Imre nagyhatású belső tere erővel, áhítattal, méltósággal megtöltve.

1978-ban épült fel Kaszás Károly tihanyi ravatalozója, a mai napig a legnagyobb erejű ilyen épület. A tető színté magába engedi a teljes temetőkeretet, elválaszthatatlan a bent és a kint, az itt és a túloldal. Az anyag, a tér egybefonódásának, a tiszta, átlátható, érthető szerkesztésnek és az építéssel kifejezhető absztrakciónak a példátlan sűrűsége. Kaszás újrafogalmazza a tektonika szerepét, illetve a mérnöki invenciót és tudást, kiemeli a tér tagolását és kiterjeszti annak eszközeit. Pontosan kiméri a korszerűséget, a korhoz hangolt üzenetet, és ráhelyezi a hagyomány, a hely, a kulturális szövet alapjaira.

2007-ben Felsődörgicsén elkészült egy kis ravatalozó. Krizsán András munkája szakít a kötelező nosztalgikus és romantizáló Balaton-felvidéki közhelyekkel, és egy

acélt, üveget használó, a kort talán jobban kifejező architektúrát alkalmaz. Krizsán András munkásságában fontos állomás ez, hiszen azon épületek egyike jött létre, amelyek a Balaton-felvidékre is hatást gyakoroltak.<sup>1</sup> Referenciaként lehetett hivatkozni rá a Nemzeti Park agyonbonyolított, bürokratizált engedélyezési eljárásaiban, és főként befolyást gyakorolt a nagyhatalmú építészeti zsűrire is. Megkésve, de végre elfogadottá vált egy addig érvek nélkül, tájidegenként elutasított modern formanyelv. A mérték- és értékadó magastető és fehér vakolt falazat mellett megjelenhetett egy kiterjesztett elemkészlet, amely újabb, többretegű üzenetet hordoz –, valahogy úgy, mint évtizedekkel korábban az akkori kortárs burgenlandi borászatépítészeten.

A szlovén OFIS Architects 2009-es, Krasnja faluban emelt ravatalozókápolnája hullámmzó, szintvonalakat utánzó kontúrjával behatol a hegyoldalba, és ezzel teremti erőt a kompozícióhoz. Ez a kis kápolna a régióban legtöbbet emlegetett kortárs temetőépület, osztás nélküli, széles, üvegezett megnyitással, nyers beton és



Monumentális oszlopsor a lejtő felőli oldalon



faborítású falakkal.<sup>2</sup> Az OFIS által használt progresszív nyelv és az alkotói üzenet mégsem talált célba. A megbízó falu közössége megütöközött a formálódó ravatalozón, hagyományaik, szokásaik a tervezői szándékkal összeférhetetlenné váltak. Viszonyuk annyira megromlott a tervezőkkel, hogy az átadásra meg sem hívták őket.

A kísérlet, az útkeresés, az újraértelmezés magától értetődő kihívás az építészetben, de nem veszélytelen. A tervező és a megbízói közösség együttműködése mindennek az alapja. Az adott közösségben együtt élők

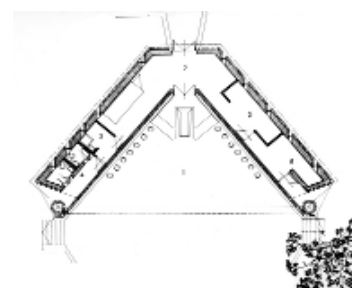
számára sem magától értetődő a megegyezés és egyetértés, bár az azonos kulturális közeg révén erre van esély. Hosszú időnek kell eltelni, míg hitelessé, elfogadottá válik az építész. Salamin Miklós és az AXIS iroda több évtizedes jelenlétének immár súlya és hitele van a régióban. A tradíció és az innováció megfelelő egyensúlya elkerülhetővé teszi a drámai fordulatokat, és kiegyensúlyozott, értéktartó házakat hoz létre.

Tiszta, egyértelmű és funkcionális alaprajz határozza meg a tarcali temetőkápolna koncepcióját. A tervlapon a

Építész:  
Salamin  
Miklós



Makovecz Imre farkasréti  
ravatalozója



Kaszás Károly tihanyi ravatalozójának  
alaprajza



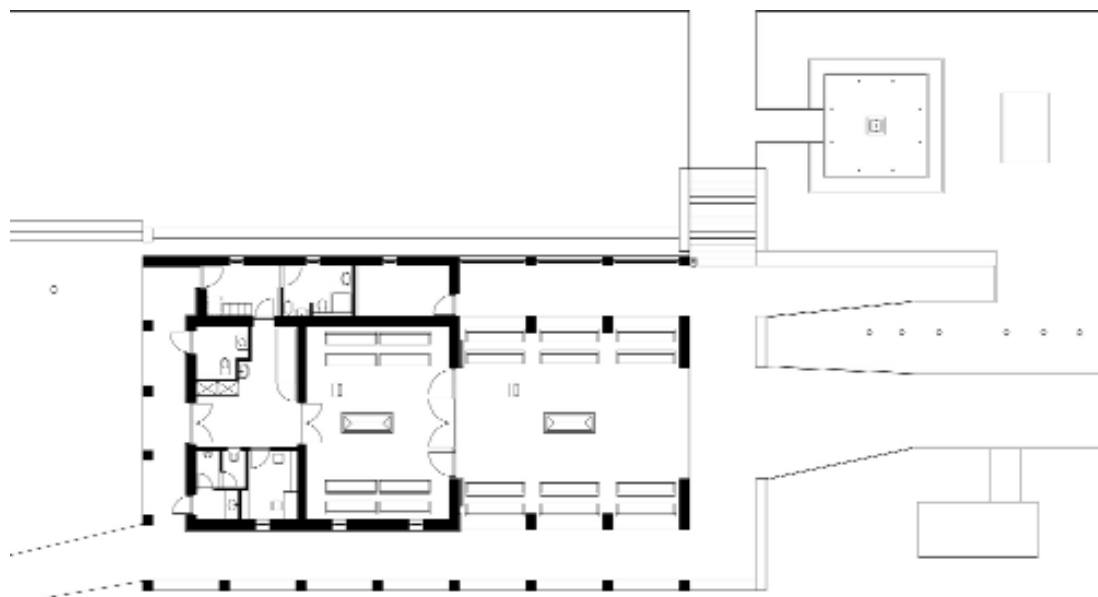
Krizsán András felsődörgicsei  
ravatalozója



A főhomlokzatra  
a fasor vezeti rá  
az érkezőt

- 1 Bors, Eszter: *Kilépve a sorból* [egyetemi dolgozat]. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Középülettervezési Tanszék, 2009. január 15. Hozzáférhető: <<http://152.66.48.60/kepek/kritika/Bors%20Eszter%20-%20Kilepve%20a%20sorbol.pdf>> [utolsó belépés: 2016. augusztus 1.].
- 2 Vardjan, Maja: Farewell chapel, Krasnja. A10, no. 29 (2009), pp. 34-35.
- 3 Katáfalak: (az olasz *catalfal*coból) egy olyan állvány, amelyre elhunyt uralkodóknak vagy más embereknek a koporsóját állítják közszemlére. Bokor József (ed.): *A Pallas nagy lexikona*

Általános alaprajz



A beltéri ravatalozótér

ravatali emelvény helyét jelző téglalap szerkesztési egységnek tekinthető. Az ismételt katafalkkontúrból<sup>3</sup> minta áll össze, amely úgy sokszorozódik, mintha a koporsó az építés moduljaként is szolgálna. A kápolna szélessége és hossza is ebből ered, így végső soron fizikai testünk tü-

nékeny arányából merítenek mértéket a falak, az oszlopok, a tető.

A test dobozba zárt mintázata, léptéke rajzolja meg a parcellákat is: a google műholdas képén azonnal felismerhető a temető, szinte ez az egyetlen rajzolat, ami kontinenseken keresztül ismétlődik, azonosítható és ugyanazt jelöli.

Salaminnál nem lényről van szó, mint Makovecz farkasréti belső terében (1977). Inkább valódi halotti emelvényt, rovással, összerovással, ácsolással emelt tetőt, archetipikus házat látunk, amit falazott oszloprend köt a földhöz.

A falu épített öröksége kevés igazodási mintát kínál. A barokk és klasszicista stílusban épült Degenfeld-kastély, Andrásy-kúria és Király udvar a településkép meghatározói. Az új ravatalozó építészeti formálásában klasszicista szerkesztés ismerhető fel. Ez adja a kulturális kapcsolódást, azonosulást, és ez a viszony szabályozza Salamin Miklós döntéseit a felhasznált anyagok és formák tekintetében. Nincs ornamens, a felületek tagozat nélküli síkok, a fedett-nyitott teret tartó oszlopcsoport klaszikusan sorolt, repetitív ritmust ad a homlokzatnak. Az oldalhajó, a tető és oszlopcsoport kompozíciója meghatározó, a főhomlokzati oromfal geometriája modern jegyeket hordozva rajzolja meg a ház karakterét.

A metszeti tervlap háromhajós szerkesztése a középső kiemelt nyeregrezzsel egy felfelé mutató irányt jelöl ki, ezt a hatást próbálta az eredeti felülvilágító tovább erősíteni. A tervező meglepő józansággal kezelte a lehetőséget. A túlzott felmelegedés zavarná a tér használatát, nyilatkozza Salamin Miklós. Az ég felé történő megnyitáshoz nem szükséges áttörni a tetőt (noha erre erős készíttetés mutatkozik a szakrális terek tipológiájában), mert a fölénk záródó, a közösséget befogadó tető az olthalmazó, egybetartó hely reprezentációja. Szép és kifor-





rott részletekkel találkozunk a látszó fedélszerkezetben, a padokat, a berendezést sikerült a belső tér szerves részévé fogalmazni.

A közelmúltban egy Heves megyei településen lassítottam és kiszálltam a kocsiból. A település nevezetességétől, a De la Motte-kastélytól alig néhány percre, a falu belsejében egy bekerítetlen, elvadult, fás-ligetes szigetre leltem, amit az alsó és felső utcákat összekötő, keskeny gyalogösvények szeltek át, rövid átvágást adva a templom felé. A régi református temető közepén álltam, körös-körül múlt századi faragott sírkövekkel. A sírok nagy része darabjaira hullott vagy belebukott a földbe. Ledőltek vagy ledöntötték elemi erők, vandál kezek. Benővi a finom tavaszi vadfű a földre hullott kőemlékeket. Besétáltam a furcsa kertet, betűztem a neveket és évszámokat.

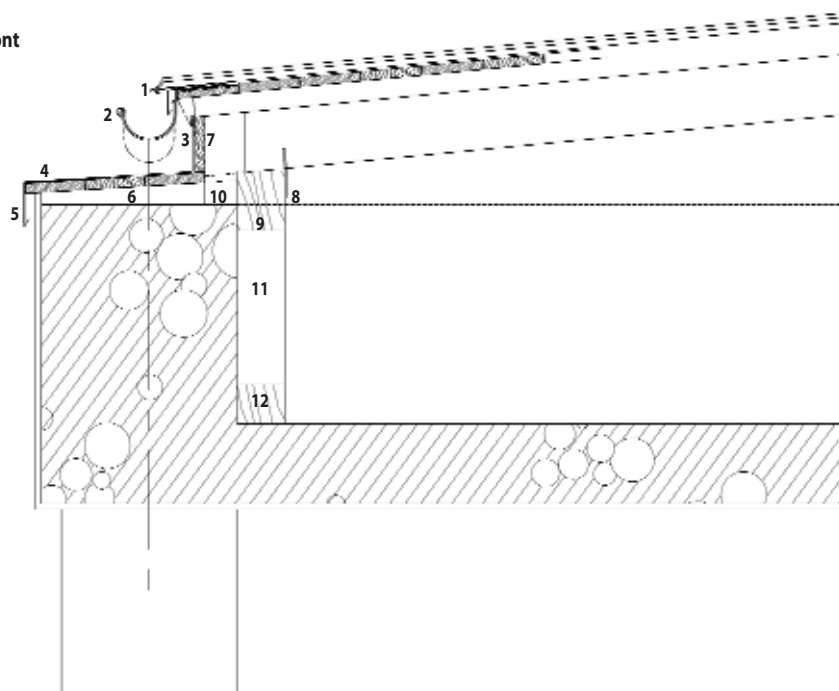
Vajon rendjén van ez?!

Miért nincs ember, akinek eszébe jutna rendbe tenni a falu temetőjét, kiegyenesíteni a százéves köveket, összerakni a szétszórt, arca borult darabokat? Csak egy idegent ráz meg a felejtés, egy olyanfélet, aki most jár itt



A kültéri ravatalozó

#### Ereszcsomópont



1. Prefa vízcseppentő, világosszürke
2. 33-as Prefa félkörszelvényű ereszcsonna, világosszürke
3. Alumínium rovarháló
4. 3x2,5/15 impregnált deszkázat
5. Prefa lemezbádogozás, világosszürke
6. 5/3-6 ferde stafi
7. 3/15 impregnált deszkázat
8. Ácskapocs
9. 12/15 gerenda
10. 2x5/10
11. 12/12 faoszlop
12. 12/10 papucsfa, vasbeton földémhez dűbelezve

először? Csak nekem szokatlan ez a beletörődés, a kegyelet hiánya?

Sorra születnek az új '56-os emlékművek kis hazánkban. Vajon annak a közösségnek a tagjai, annak a városnak, falunak a lakói mit értenek meg a főtéren frissen felszentelt 56-os emlékműből, ahol az emberek a közértbe tartva csak keresztülbicikliznek, átgyalognak a magára hagyott temetőn, az elszórt sírkövek között, és hagyják, hogy benője azt a gaz? Az ilyen közösség a

múltját nem érti, nem ismeri. Talán újra meg lehetne tanulni a kegyeletet, talán meg kellene próbálni megtanítani, hogy mint kell tisztességgel rendben tartani a múltunkat.

Örülni, örvendezni kell, ha a temetőt gondozott, a kápolna frissen meszelt, ha a ravatalnak illő helye van! Ez történt Tarcalon.

Vincze László

**Építész:** Salamin Miklós

(Axis Építésziroda Kft.)

**Megbízó:** Tarcál Község Önkormányzata

**Statika:** Pataki Zoltán  
(Mepa Expert Mérnökiroda Kft.)

**Gépészet:** Szilágyi Zsolt  
(Ergo – Tallér Kft.)

**Épületvillamosság:** Münnich Gábor (Fényesölgy Épületvillamossági tervező Kft.)

**Generálkivitelező:** Szivárvány-Ép Kft., Szerencs

**Fotó:** Zsitva Tibor

**Archív fotók:** Bujnovszky Tamás, Wikipedia



# TUFÁRA EMELT EGYHÁZI REPRESENTÁCIÓ

Érseki Palota Látogatóközpont, Eger

A palota a cour d'honneur felől

## Építéstörténeti fejezetek

A Szent István király által alapított egri püspöki központot a török megszállást követően, a város 1687-es visszafoglalása után dinamikus fejlődés jellemezte. Az újrászerveződő püspökség nem költözött vissza a várba, hanem három kisebb lakóházat vásárolt a főutcán, és áthelyezte székhelyét a polgárok közé. Ennek a döntésnek köszönhetően vált Eger „mecénásainak”, az egri érsekeknek köszönhetően, a barokk virágzó központjává.

Az előttünk álló kétszintes, gazdag részletképzésű és térszerkezetében izgalmasan összetett palota számos bő-

vítésen és átépítésen ment keresztül.<sup>1</sup> A mostani építészeti tervezést részletes értékleltár segítette, mely pontosította az építési periódusokat, így a három fő építési szakasz jól beazonosíthatóvá vált.<sup>2</sup> A jelenlegi kétszintes barokk palota alapját képező legkorábbi részek a kutatások alapján 1690 előttre datálhatóak. A pallerius itálusként ismert Giovanni Battista Carlone Erdődy Gábor püspök irányítása alatt 1715–1732 között dolgozott a palota kerti szárnyán. Ebből a korszakból származnak a legértékesebb szekko technikával készült falfestmények az első emeleti Sala Terrenaban. Barkóczy Ferenc püs-



## Építész: Földes László



pöksége alatt csak kisebb átalakítások történtek. A palota mai formáját Eszterházy Károlynak köszönheti, aki nemcsak bővítette azt, de a homlokzatokat is egyszerűbbé és visszafogottabbá tette.<sup>3</sup> A megmaradt legkorábbi nyílászárók feltehetően ekkor készültek. 1763–64 között Joseph Ignaz Gerl bécsi építész dolgozott a palota tervein, később Fellner Jakab vette át a munkáját (1764–66) és új lépcsőházat, valamint boltozott díszes kocsiáthajtót tervezett. Az északi és déli szárnyak átalakítására Franz Joseph püspöki főépítészről rendelték meg a terveket. A meglévő középső szárnyra ráépítettek egy emeletet, és a kápolnát dupla belmagasságúvá alakították át. A korszak nagy mestere, Fazola Lénárd 1778-ban készítette az épület értékes kiegészítőit: a kovácsoltvas bejárati kaput és a főhomlokzat erkélykorlátját.<sup>4</sup>

1801-ben a palotában tűz ütött ki, s a károk helyreállítása csak Pyrker János László püspöksége alatt történt meg. A kicserélt nyílászárók a profilozásukat és a táblák kiosztását, díszítését tekintve is egyszerűbbek lettek, mint korábban. Pyrker további kisebb belső átalakításokat végeztetett Zwenger József és Povolny Ferenc építészekkel 1814–15-ben. Ebből az időszakból főként a második emeleten maradtak fenn ajtók. 1828-ban pedig a palota déli szárnyát ismét átalakították.

A második világháborút követően az egyházak széles tevékenysége jelentősen beszűkült. Az államosítások az érseki palotát sem kerültkék el: 1949-ben a középső szárnyba az egri borkombinát, az Egervin irodái költöztek. Az érseki hivatal a déli szárnyban maradhatott és a kápolnát is használhatták – az értékes bútorok jelentős részét itt rejtették el. Az oratórium ajtaját befalazták, és csak a felújítások előkészítésekor bontották ki. 1962 körül újabb belső átalakítások történtek az irodák miatt.

- 1 A kutatást segítő archív fotók nagy számban rendelkezésre álltak az érseki levéltárban, bár ezek már az Eszterházy-féle átalakítást követő állapotot mutatták.
- 2 Bozóki, Lajos – Kovács, Klára: „Az Egri Érseki Palota építéstörténete a kutatások tükrében”, in Virág Zsolt (ed.): *Egri Érseki Palota Látogatóközpont*. Várkastély Kiadó, Eger 2015, p. 43.
- 3 A 2005–2011-ig tartó falkutatások értékelése és összefoglalója in Bozóki Lajos: „Az egri érseki palota művészettörténeti falkutatásai”. *Colligite Fragmenta – Örökségvédelem Heves megyében. Örökségünk védelme és jövője* [konferencia] (Dobó István Vármúzeum, 2014. február 7-8.)
- 4 A barokk kovácsoltvas díszek népszerűsége miatt a 18. században olyan mértékű vashiány lépett fel a térségben, hogy új vasércbányákat kellett keresni, lásd Balogh, György: *Eger Története*. Eger Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága, Eger 1954, p. 28.

**Átnézeti makett az épületegyüttesről**  
(belső kép)

**Geometriai formák és szimmetrikus rend: a megújult díszudvar mint városi köztér**







Sala terrena, a „madaras terem”

## Kápolna

5 A 2006-ban átadott olomouci Érseki Múzeumról bővebben írt Vukoszavlyev, Zorán: Történelmi távlatokat rendező kortárs használat. *Metszet*, vol. 7, no. 6 (2015), pp. 26-31.

6 A 2011-es ásatásokról készítette beszámoló in Kovács, István: Jelentés az egri érseki palota 2011-es feltárájáról. *Archeologia – Altum Castrum Online*, 2012. Hozzáférhető: <<http://archeologia.hu/jelentes-az-egri-erseki-palota-2011-es-feltarasarol>> [utolsó belépés: 2016. május 12.].

A rendszerváltást követően lehetőség nyílt a jogtalanul államosított épület visszaigénylésére, és ezzel sürgető kérdéssé vált az eredeti állapot helyreállítása és a hasznosítás. A főegyházmegye 1992-ben kapta vissza a palotát, a borkombinát irodái 2002-ben költöztek ki a középső szárnyból. Az érsekség ekkor már a déli szárnyban működött, így a korábban belakott hatalmas épület elvesztette korábbi szerepét. Az utóbbi évtizedben egyre nagyobb léptékben fejlődő vallási turizmus adott célt a palota legrégebbi részének újjáélesztésére. Megszületett az Érseki Palota Látogatóközpont terve, amelyhez hasonlóra már egyre több sikeresen működő gyakorlati példát lehet találni Európa-szerte.<sup>5</sup>

A palota régészeti és falkutatása négy nagyobb fázisban történt. A 2005-ös időszak az építészeti tervezés előtt, a 2009-2011-es kutatások már az építészeti és kerttervvel párhuzamosan zajlottak. Ekkor az ásatások

során a jelenlegi járószint alatt 50 cm mélységben találtak meg az érseki palota barokk járószintjét.<sup>6</sup> A 2013-as udvari ásatások a kivitelezéshez kapcsolódóan zajlottak.

## Az emlékezet kincsei

A látogatóközpont mint 21. századi koncepció nem csak értékmentő és kiállító múzeum, hanem élményközpont is. Ezáltal az Érseki Palota Látogatóközpont a maga 2000 m<sup>2</sup> alapterületén, ezen elvárások szerint lett alakítva. Az udvar és a földszint szabadon bejárható, kizárólag az emeleti látogatóterekbe kell belépőt váltani. A kert helyreállításával színvonalas köztérrel gazdagodott a város.

Az új funkciók jól szervezik a szövevényesnek ható földszinti alaprajzot. A cour d'honneur-ből az egykori kocsibehajtón keresztül jutunk az épületbe: balra a kiállításokhoz kapcsolódó funkciók érhetők el, jobbra egy cukrászda található, egyenesen továbbhaladva pedig már a kávézó teraszon találjuk magunkat, amihez csatlakozik a kávézó helyisége. A csodás barokk lépcsőterén az első emeleti „kincstárba” érkezünk. Itt a különböző kiállítások a magyar szentek és boldogok életét mutatják be, majd bepillantást nyerhetünk a püspök könyvtárába, képtárába, kincstárába és dolgozószobájába. A kisebb termekben a Vanitas gyűjtemény és további időszaki kiállítások vannak. A ház talán leginkább magával ragadó helyisége a Sala Terrena, a „madaras terem”, ahol a gazdag természetábrázolásnak és a jól megválasztott, mélyzöld kárpitozású olasz üldűtoroknak köszönhetően valóban érezhető a kertre nyíló nyári hűsítő belsőépítészeti ereje. A szintén helyreállított kápolnából az id. Stornó







Metszet a lépcsőházon keresztül

Ferenc által készített mennyezetfestményt és mozaikpadlót kell kiemelni. A második emelet leginkább a barokk enteriőrökről szól. A vendégek díszes kályhákat és bútorokat tekinthetnek meg a dekoratív falfestések között.

A visszafogottság és elegancia elsődleges volt a belsőépítészeti tervezésnél, hogy a történeti elemek minél hangsúlyosabban érvényesülhessenek. Korai barokk padlóburkoló téglák kerültek elő az ásátások során, így a földszinti közlekedők egy részénél négyzetes téglaburkolat készült. A szabályos téglalap mezőkbe rendezett téglák nem futnak ki a falakig, hanem csiszolt betonszegély keretezi őket. A dísztermekben eredeti minta szerinti táblás tölgyparketta készült, míg az előcsarnokban és közlekedőkben csiszolt, kézzel pattintott szélű solnhofeni (kelheimi) mészkőburkolat került. Az új bútorok és installációs vitrinek tömör keményfából készültek. Az egyszerű formálás mellett a fa finoman megmutató erezte és a látható csatlakozások, csapolások adják esztétikai értéküket. Az írott dokumentumokat különböző méretű fiókvitrinek őrzik, ami szellemes és helytakarékos megoldás. A kortárs muzeológiai fogásnak köszönhetően a látogatók számára némiképp interaktív válik az anyagok megismerése. A bemutatás technikája is korszerű: kevés nyomtatott információs szöveggel találkozunk, helyette egy igényesen összeállított, teljes audioguide rendszer kalauzoz végig a termeken.

A kivitelezésnél a történeti épület korából fakadóan több épületszerkezeti problémával is szembe kellett nézni. A felújítás során a megsüllyedt sávalapokat JET-es technológiával sikerült megerősíteni, míg a földszint felett a boltozatok vállánál vasbeton koszorúk rendszerét kellett kialakítani. Elkerülhetetlen volt az emeletek feletti csapos gerendás fáfödémek gombafertőzött elemeinek cseréje, valamint a földem acélgerendákkal való kiegészítése, hogy ez a hierarchikus rendszer biztosítsa a szerke-

zet teherbírását. A fa nyílászárók részben felújíthatóak voltak, de bizonyos helyeken elkerülhetlenné vált az utángyártás. Az ácsszerkezet hibás elemeinek cseréje után a tető grafitiszürke műpalafedést kapott, az ereszek és tetőszegélyek vörösrézről készültek. A hűtés és fűtés rendszere megújuló energiával történik: több tucat talajszonda biztosítja télen a fűtést, nyáron a hűtést.

Az immár köztérként is működő kert és az épület helyreállítása szépen illeszkedik az utóbbi évek egri felújításainak sorába. Az érseki palota esetében az építészeti helyreállítás elméleti szinten nem volt különösen ellentmondásos, hiszen a korábbi használati és építési periódusok kellő részletességgel ismertek voltak. A belsőépítészeti és a bútortervek terén kortárs szemlélet érvényesült, az épületszerkezeti elemek és részletek rekonstruálása pedig az eredeti minták alapján történt.

### Valláskultúra

Az érseki központok épületállományának funkciói manapság már igen széles palettán mozognak. Az egyház épített örökségének hasznosítása az utóbbi időben mint a „szociális-kulturális vendégfogadó” irányába mozdulna el egy nyitott és kommunikatív egyházképnek megfelelően. A régi épületek a funkcióváltás során egyre magasabb látogatószámra vannak kitéve, és gyakran egyszerre többféle funkciónak kell megfelelniük. A rezidenciális egyházi épületek szimbolikus szerepüknek köszönhetően ma is fontos elemei egy városképnek, így átgondolt hasznosításukkal többszörös értékközvetítőkké válhatnak – ezt példázza az egri főegyházmegyei központ nyitott kapuival.

### Urbán Erzsébet



Történeti szerkezetek

Fiókos asztalok látszó fakötésekkel



**Építész:** Földes László  
(Földes és Társai Építésziroda Kft.)

**Építész munkatársak:**

Farkas András, Vértesy Ágnes,  
Deigner Ágnes

**Építető:** Egri Főegyházmegye

**Belsőépítész tervező:**

Frank György, Tatár Balázs

**Tartószerkezet tervező:**

V. Nagy Zoltán

**Kert- és tájépítész tervező:**

Herczeg Ágnes

**Kertépítész munkatársak:** Edvi

Bettina, Azadeh Rahnama

**Épületgépészeti tervező:**

Cserenyák Gábor

**Villamos tervező:** Balázs Judit

**Világítástechnika:** Haász Ferenc

**Tűzvédelmi tervező:** Acsai István

**Rehabilitációs szakmérnök:**

Kormányos Anna

**Műemléki épületkutatás:** Bozóki

Lajos, Kovács Klára

**Falképrestaurotor:** Herling

Zsuzsanna, Faragó Ferenc

**Farestaurátor:** Somos Tamás

**Fémrestaurátor:** Csányi Szabolcs

**Kőrestaurátor:** Kovács Attila

**Stukkórestaurátor:** Kovács

Attila, Herling Zsuzsanna

**Generál kivitelezés:**

Laki Épületszobrász Zrt.

**Fotó:** Nemes Róbert

# Tervpályázatok

## Rio 2016, Olimpiai Központi Park, Barra

Rio 2016 az első Dél-Amerikában megrendezett olimpiai játékok, a 2014-es labdarúgó világbajnokság után a második nagy világesemény, amit rövid időn belül Braziliában tartanak meg. Az olimpiai játékok legtöbb sporteseményét négy helyszínen bonyolítják le. Deodoro városrészben, a 2007-es Páneurópai Játékok központjában az ott meglévő épülete-

A Barra Olimpiai Központot a többi sportinfrastruktúra elhelyezkedését figyelembe véve, azok közelében alakították ki egy eddig beépítetlen, háromszög alakú, a Lagoa de Tijuca által körbevett területen. Az olimpiakon több mint fele itt fog egymással versenyezni. Az olimpiai park kialakítására 2011-ben nyílt nemzetközi pályázatot írtak ki, amelyre 18 országból 59 pályázó jelentkezett. A győztes az Aecom és csapata lett, akik így

pot között még egy köztes, átmeneti állapotot is meghatároztak: ez az időszak az olimpiai végétől addig tart, amíg a terület elnyeri végleges kiépítését. Különös figyelmet fordítottak a meglévő környezeti tulajdonságok megtartására: a lagúna ökológiájának visszaállítására, a föld természetes szűrőhatásának kiaknázására, a terület teljes körű elérhetőségére (akadálymentesítés), a további önkormányzati fejlesztésekkel való integrációra és a sport mel-



1



2

ket lehetett használni. A Maracana stadion Brazília legendás, 1950-ben épült labdarúgóaréna és sportkomplexuma, ahol a nyitó- és zárőnnepélyt, valamint a labdarúgó és atlétikai versenyeket tartják. A szintén közismert copacabanai strandon strandröplabda, maratoni futó és biciklis számokat rendeznek meg. E három terület mellett a 2016-os játékok legfontosabb helyszíne az új Barra városrész, ahol az olimpiai park és falu mellett több új sportcsarnok helyet kapott, és ide telepítették a médiakiszolgáló infrastruktúrát is. Ez a terület az 2016-os olimpia központja.

egyedülálló módon két olimpiai parkot is tervezhettek, hiszen a londoni parkot is ők jegyzik. Az alábbi cikkben ismertetjük az eredeti elképzeléseket és az eddig megvalósított állapotot is.

A győztes pályamű alkotói a londonihoz hasonlóan több idősfikban tervezték meg a parkot. A koncepció a pályázat alapgondolata is lett. Az olimpiai játékok idejére a terv a legjobb lehetőségeket kívánja adni a világesemény megrendezésére. A későbbiekre nézve pedig a tervezők biztosították a park folyamatos, fenntartható fejlesztetőségét. A két álla-

lett az egyéb funkciók megfelelő biztosítására.

Az olimpiai ideje alatt Barra városrész központi szerepet kap. Az 1.180.000 négyzetméteres terület tizenkét sportág igényeit szolgálja ki. A területen épült fel a Carioca Arena komplexum, amely három beltéri sportcsarnokot (a kosárlabda, birkózás, cselgáncs, vívás és teakwondo versenyek helyszínét) rejt magában. A parkban kapott helyet a kézilabdások központja (Future Arena), a kerékpárosok pályája (Rio Olimpiai Velodrome), az olimpiai teniszközpont, a tornász versenyek olimpiai arénája, az asztaliteniszezők, tollaslabdázók,

3-4-5





súlyemelő és bokszolók versenyeinek helyet adó Riocentro Pavilon együttes, az olimpiai úszóközpont és a Maria Lenk úszókomplexum, amely a vízilabdásokat, a műugrókat és a szinkronúszókat fogadja be. A városészen a sportcsarnokok mellett a médiaközpont is helyet kapott. A terület az olimpia után a brazil csapatok felkészülési és edzőközpontja lesz, de több épületet lebontanak, és elemeit többek között iskolákhoz fogják felhasználni (ilyen épület az úszóközpont és a Future Arena). A koncepció meghatározó eleme a hullámszerű vonalvezetésű olimpiai főút, amely összeköti a sportcsarnokokat és a félsziget csúcsára tervezett, köralakú közösségi parkkal ér véget. A területen ezen kívül is több zöldfelület épült volna, így filtrációs parkok a lagúna mentén, faiskolák és több tematikus (pél-

dául a diverzitásnak, a szépségnek, a fenntarthatóságnak és a környezetkultúrának szentelt) park. Ezek sajnos a szűkös határidő és vélhetően költségtakarékossági szempontok miatt nem készültek el. A terület így burkolt felületek összessége lett, a szigetcsúcson lévő park az egyetlen zöldfelület. Az épületmonstrumok és a főút melletti parkosításoknak nyomma sincs.

Az átmeneti állapotban az ideiglenes csarnokok helyén különböző szolgáltatásokat (gokart pálya, piac) és további parkokat, zöldfelületeket vizionált a tervező csapat. A parkoló és a médiaközpont helyén különböző szabadterei sportpályák, faiskolák és parkok lesznek. A terület északi részén már megjelennek az első fejlesztések: lakó-, köz- és oktatási épületek, valamint irodák kapnak itt helyet.

A terület végső állapotát 2030-ra kívánják elérni. Ekkorra a félsziget nyugati fele sűrűbb keretes és szabadon álló módon lesz kialakítva. A legtöbb területet lakóépületeknek szánják, de helyet kapna itt több iskola, bevásárló- és szórakoztató-központ, illetve hotel is. A terület keleti felében továbbra is működnének a sportlétesítmények, az edző- és felkészítőközpont. A félsziget a terveken sok zöldfelületet, kortárs jellegű beépítést tartalmaz. Remélni lehet, hogy az olimpia után a terület további kiépítése elkezdődik, és immár a parkosításokkal és a kezdeti elvek figyelembevételével együtt fog a fejlesztés folytatódni.

**Burián Gergő**

#### Képenként – válogatás a közelmúlt pályázati terveiből:



1. Barra Olimpiai központ – pályázati látványterv, Aecom, 2011
2. Barra Olimpiai központ – megvalósult állapot, 2016 június
3. Barra Olimpiai központ – az olimpiai játékok idején, 2016
4. Barra Olimpiai központ – az olimpiai játékok utáni, átmeneti időben, 2018
5. Barra Olimpiai központ – az átmeneti idő utáni, végleges állapot, 2030
6. Arnheim Múzeum bővítése, Dánia – Benthem Crouwel Architects, első díjas pályamű
7. LEGO új központja, Billund, Dánia – C.F. Møller, koncepcióterv
8. Művészeti központ, Dél Korea – Studio MADe, első díjas pályamű
9. Szöul Olimpiai Aréna felújítás, Dél Korea – HAAHN Architecture és H Architecture, első díjas pályamű

#### Amikre érdemes figyelni

##### közeledő határidővel leadható

##### pályázatok:

- Göncz Árpád városközpont közterület-alakítási és képzőművészeti ötletpályázat  
beadási határidő: 2016. 09. 05.
- Szeged, Etelek sori fedett sportuszoda tervezése  
beadási határidő: 2016. 09. 05.
- Fenntartható Montpellier városépítészeti pályázat  
beadási határidő: 2016. 09. 09.
- Kreatív ötletpályázat a Gellérthegy megújulására  
beadási határidő: 2016. 10. 03.

**Burián Gergő**

## Integrált felújítási stratégia készült középületekre

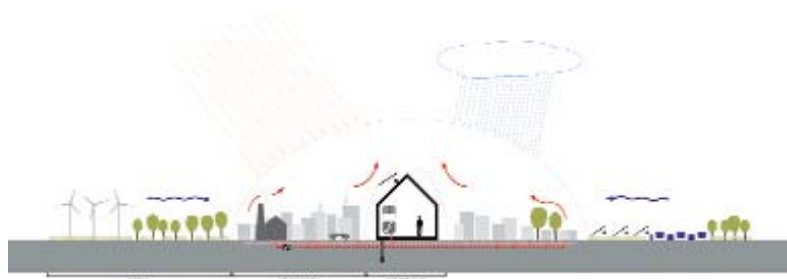
Az összes végegység-fogyasztás negyven százalékáért és az 1900 óta mesterségesen kibocsátott CO<sub>2</sub> mennyiség harminchat százalékáért az épületeink a felelősek – sokak által ez már unalomig ismert adat. Azt azonban már kevesen tudják, hogy az 1980 előtt épült épületek a teljes épületállomány fogyasztásának a kilencvenöt százalékát adják. Ha csak egy csettintésre ki nem cserélődnek a régi épületeink újakra, a korszerű felújítás az egyetlen út, amivel elérhetők az épített környezet-től elvárt 2020-as EU célok.<sup>1</sup>

Nem elég azonban, ha a felújítások korszerűek, hanem tömegesen is kell történniük. Az 1990 óta Európában mért évenkénti egy százalékos felújítási arány azonban sajnos rendkívül alacsony. Igazán nagy hatásuk a középületek felújításának van, mivel ezeknek az épülettípusoknak átlagosan negyven százalékkal nagyobb az egy négyzetméterre eső energiafogyasztása, mint a lakóépületeknek. Ezen belül is különösen hangsúlyos a középületek szerepe: az EU-ban a nem-lakóépületek több, mint harminc százaléka ugyanis középület, amelyek esetében a korszerű felújítási technológiák kifejlesztése és nagyarányú alkalmazása látványos változást hozna a teljes épületállomány összesített energiafogyasztásában.

A jelentős középület-állomány korszerűsítésének az előmozdítására indult 2013-ban az A2PBEER kutatás. A húsz partnerből álló nemzetközi kutatócsoport olyan technológiamixet és módszertant dolgoz ki, amellyel elérhető áron, a megváltozott igényekhez alkalmazkodni tudó középületekké újíthatjuk fel épületeinket Európa-szerte.

A technológiafejlesztéséhez a kutatók három módszert vizsgáltak, amelyek jelentős energiamegtakarításhoz vezetnek. Az első az épületburok javításával, a második az épületgépészeti rendszerek hatékonyságának növelésével, illetve összehangolt, automatizált vezérlésével, a harmadik pedig a megújuló energiaforrások integrálásával, városrészi léptékben esetleg kogenerációs erőművel ér el energiafogyasztás-csökkentést.

Az épületburok működését befolyásoló új technológiák fejlesztésében résztvevő cégek egy új ablaktípust és egy vákuumpanel hőszigetelő rendszert fejlesztettek. A jelenleg is zajló kísérletek és tesztek során a vákuumpanel külső és belső téri alkalmazására is vizsgálják a terméket. A nyílászáró különlegessége, hogy a tok- és szárnyszerkezetének köszönhetően átfordítható, így a low-E bevonatos ablaküveg pozíciója megváltoztatható. Ennek köszönhetően az ablak képes szabályozni az épületbe jutó sugárzás mennyiségét: a téli sugárzásos hőnyereséget becsatornázza a belső térbe, míg nyáron visszaveri a napsugárzást. Gépészeti rendszerek és megújuló energiaforrások integrálása terén készült egy napkollektorokba közvetlenül integrálható hőszivattyús alkatrész, amely képes a téli hőtermelés, a nyári hűtőkapacitás és a mindennapokban használt meleg víz előállítására. Mindezen túl a hatékonyabb világítás érdekében is történt fejlesztés: egy központilag vezérelt, kombinált rendszer készült, amelynek LED panel az alapja. Ennek mesterséges fényét optikai kábeleken keresztül bevezetett természetes fény egészíti ki, míg az optikai kábelek kültéri egységei követik



1. ábra. Az energiafelhasználást befolyásoló vizsgálati szintek

a nap pályáját, így tudják a leghatékonyabban kihasználni a napi természetes fénymennyiséget.

A projekt azonban nem áll meg pusztán a technológiafejlesztésnél. A kutatók kidolgoztak egy különböző földrajzi elhelyezkedésre és eltérő épületfunkciókra is adaptálható felújítási módszertant. Az ebben alkalmazott rendszerek hatékonyan kombinálják a meglevő, a piacon jelenleg is elérhető megoldásokat a kutatás keretében fejlesztett innovatív technológiákkal.

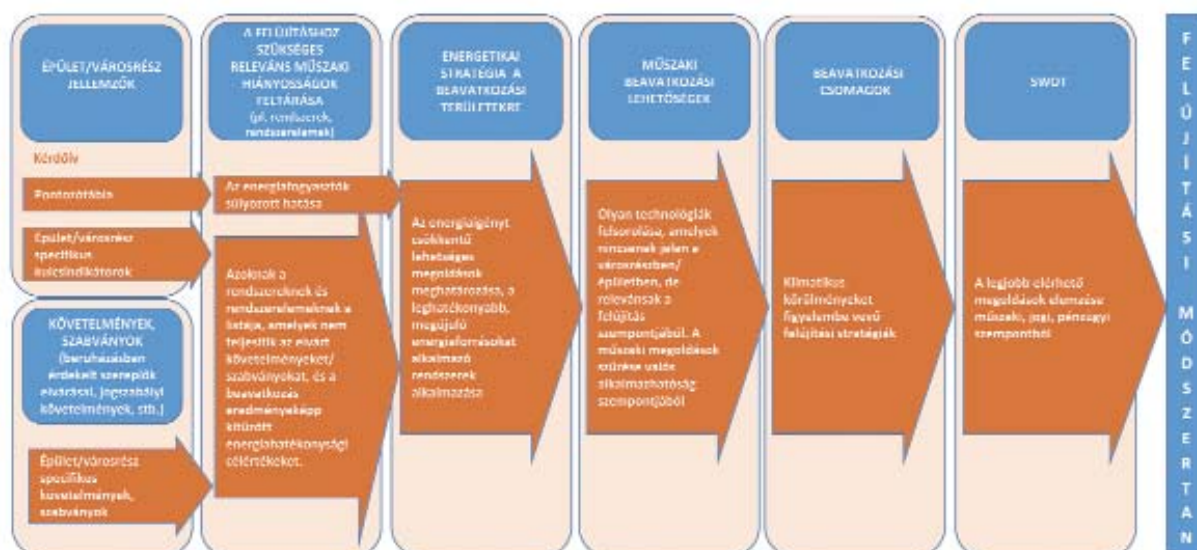
A kutatás keretében valós épületeken demonstrálják, hogy a kidolgozott módszertan alapján és a kifejlesztett új technológiákkal felújított középületek energiafelhasználása ötven százalékkal csökkenthető. Három, egymástól távoli helyszínen vizsgálják az energiafogyasztást: Bilbao-ban egy spanyol egyetemi kampuszon, Malmöben egy svéd múzeumkomplexumon és Ankarában egy török iskolaépületen. A három helyszín felőleli Európa három fő klímaregióját: óceáni, kontinentális és mediterrán éghajlatokon zajlik a demonstráció. Az épületeken a felújítás után egy monitoring rendszer méri és rögzíti az időjárás, energiafogyasztási és a belső komfortra vonatkozó adatokat. A módszertan átültethetőségének vizsgálatára ezen felül három virtuális környezetben is folyik validáció, lefedve további európai régiókat és épületfunkciókat: egy könyvtárépületet, egy irodakomplexumot és egy kórházat vizsgálnak a kutatók Oslóban, Zágrábban és Genovában.

A projekt magyar partnere az ABUD Mérnökiroda. A dr. Reith András, korábbi HuGBC elnök vezette kutatócsoport dolgozta ki a komplex felújítási módszertant, amely alapvetően a következő kérdésre keresi a választ: A középületek energiahatékony felújítása érdekében milyen klimatikus viszonyokra, milyen épülettípusban mely technológiákat és módszereket érdemes alkalmazni?

A középületek energiafogyasztásának jellemzőit nem csak a szűken vett épület szintjén befolyásolják különböző tényezők, hanem a környező városrész és a még tágabban értelmezett környezet szintjén is (klíma, mikroklima), ezért a módszertan kidolgozásához szükséges felmérések, vizsgálatok és értékelések is ebben a három léptékben készültek. (1. ábra)

A kulcsindikátorok (nomen est omen) kulcsfontosságúak az állapotfelméréshez és az adott helyzetre illő, minél pontosabb felújítási stra-





2. ábra. Az A2PBEER középület-felújítási módszertan

tégia megtalálásához. A módszertan megalkotása során az indikátorokat is három szinten határozták meg: városrészi szinten, az épületek szintjén, és az épületelemek szintjén: azaz épületszerkezetek és gépészeti, villamossági rendszerek indikátorainak meghatározásával.

A kidolgozott módszertan hét lépésen keresztül vezet el az optimális felújítási stratégia megtalálásáig. (2. ábra)

1. lépés: A felújítandó épület/városrész meglévő állapotának elemzése kérdőívekkel, diagnosztikai eszközökkel. A jelenlegi energiafogyasztás és a költségek meghatározása háttérszámítások alapján történik. Az első lépéscsomagban számszerűsíteni kell a kulcsindikátorokhoz tartozó épületre jellemző értékeket, hogy a meglévő és a kívánt állapot közötti különbség felmérhető legyen.

2. lépés: A felújítás fő célkitűzései a beruházással kapcsolatos igények, a jogszabályi környezet és a jogi követelmények megismerését követően határozhatók meg. A célokat azért kell időben definiálni, hogy a döntéshozatal támogatásához szükséges benchmarkokat a célok ismeretében lehessen felállítani.

3. lépés: Ekkor állapítható meg a felmért meglévő állapot és az előző lépésben meghatározott célok közötti különbség, és meghatározhatók a felújítás szempontjából releváns műszaki hiányosságok.

4. lépés: A klimatikus viszonyok, az épületfunkció, az épület beavatkozás előtti állapota, a beavatkozás szintje és a beruházásban érintettek elvárásai alapján kiválaszthatók az adott esetre alkalmas technológiakombinációk.

5. lépés: Azon helyzetek feltárása, amelyekben nem alkalmazhatók egyes műszaki megoldások, és a lehetséges technológiák listájának szűkítése.

6. lépés: Ekkor lehet kiválasztani azokat a technológia kombinációkat, amelyek költséghatékony és nagyfokú energiafogyasztás-csökkentéshez vezetnek.

7. lépés: Egy SWOT analízis keretén belül technikai, jogi és pénzügyi szempontból is megtörténik az erősségek-gyengeségek, lehetőségek-veszélyek elemzése, majd ezt követően választható ki a legígéretesebb, komplex felújítási csomag.

A kutatás eredményeképp készül egy online elérhető segédanyag, amely szeptembertől lesz elérhető a kutatás honlapján. A segédanyag a középületekre vonatkozó mélyfelújítás módszertanát tartalmazza, amely figyelembe veszi az épületek technológiai jellemzőit, a pénzügyi adottságokat és a beruházásban érdekelt felek szempontjait.

A bárki számára szabadon, ingyen elérhető útmutató gyakorlatilag lépésről lépésre vezet végig a felhasználót a módszertan fázisain, és az indikátorok és elemző kérdések alapján segít eljutni az optimális felújítási stratégia kiválasztásáig.

### Birtalan Orsolya, Tóth Réka

1 Az üvegházhatású gázok kibocsátásának 20 %-os csökkentése az 1990-es szinthez képest, a megújuló energiaforrások részarányának 20 %-ra történő emelése az EU teljes energiafogyasztásában, az energiahatékonyság 20 %-os növelése

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Unió Hetedik Keretprogram

FP7/2007-2013 keretében valósul meg (GA 609060)



# Luxus szeniorotthonok

## Baumit nemzetközi építészeti díj

A Baumit Life Challenge 66 nemzetközi építészeti versenyen az elmúlt három évben elkészült vagy felújított épületek homlokzatait díjazták. A meghívásos pályázatra 22 ország 252 épületét nevezték be a nemzetközi Baumit vállalatok. Az egyenként 6660 eurós díjat hat kategóriában írták ki (családi ház, társasház, középület, felújítás, műemlék és speciális homlokzati struktúra), a fődíj 16600 euró volt.

A pályázaton részt vett középületek közül bemutatunk egy új építésű görög és egy felújított osztrák projektet, amelyek a jó módú, idősödő korosztály számára nyújtanak új, luxus életformát. Mindkét épület funkciójában kínál megoldást arra, hogy az elöregedő társadalomban a fizikai és mentális leépülési folyamat ellenére az embereknek igényük van a megszokott életszínvonaluk megtartására, és ez meg is valósulhat a speciális szolgáltatások megfizetésével.



### Papadopouleios Oikos

A Kalamata félszigeten, a Messiniai-öbölre néz a Papadopouleios gondozóház, amely gazdag nemzetközi célcsoport igényeit szolgálja ki. Az otthon két funkciót lát el: az ápolást csak bizonyos területeken igénylő egészséges nyugdíjasoknak nyújt derűs öregséget, illetve beteg, idős embereket gondoz. A szolgáltatások állandó ottlakással és kúraszerű tartózkodással is igénybe vehetők. Az épület tömegkialakítása is ennek

megfelelő. A tömörebb kórházi tömbben laknak az ápolásra szoruló, a medence mellett elnyúló hotelszerű tömbben pedig az aktív emberek. A kiszolgáló épületrészek, a rendelők, az akupunktúra, hidro- és fizioterápiás részek a földszinten kaptak helyet. A belső kialakítás is inkább luxushoteltre emlékeztet, csak alaposabb szemre-

vételezés után tűnik fel a rámpa, a kapaszkodók és az idősök mozgását segítő megoldások jelenléte. Az építés során az ökológiai lábnyom csökkentésére helyi anyagok felhasználásával, hőszigetelő rendszer alkalmazásával és napenergia felhasználásával törekedtek.







## Residenz Josefstadt

Az időskor nem jelenti azt, hogy csak pihenésre, a természet nyugalmára vágnak az emberek. A lüktető világváros nyüzsgése ugyanúgy része lehet az idős emberek életének, mint a fiataloké-



nek, a fizikai teljesítőképességből eredő különbséget pedig az egy helyen megkapható szolgáltatásokkal lehet kiváltani. Ezen elvek szerint jött létre Bécs belvárosában a Residenz Josefstadt apartman és szolgáltató ház.

A Hamerlingparkban található egykori Kartográfiai Intézet épületét renoválták, és hőszigeteléssel látták el. Két tömbjét modern épületrésszel kötötték össze, és a tetőre két szinten penthouse lakások kerültek. Az 59 luxus módon felszerelt lakás mérete 40 és 103 négyzetméter között változik. A lakások bérleti díja ugyan magas, de benne van a rezsi, a közösségi helyiségek (könyvtár, fitnesszterem) használata, a takarítás, a reggeli és egy főétkezés is. (x)



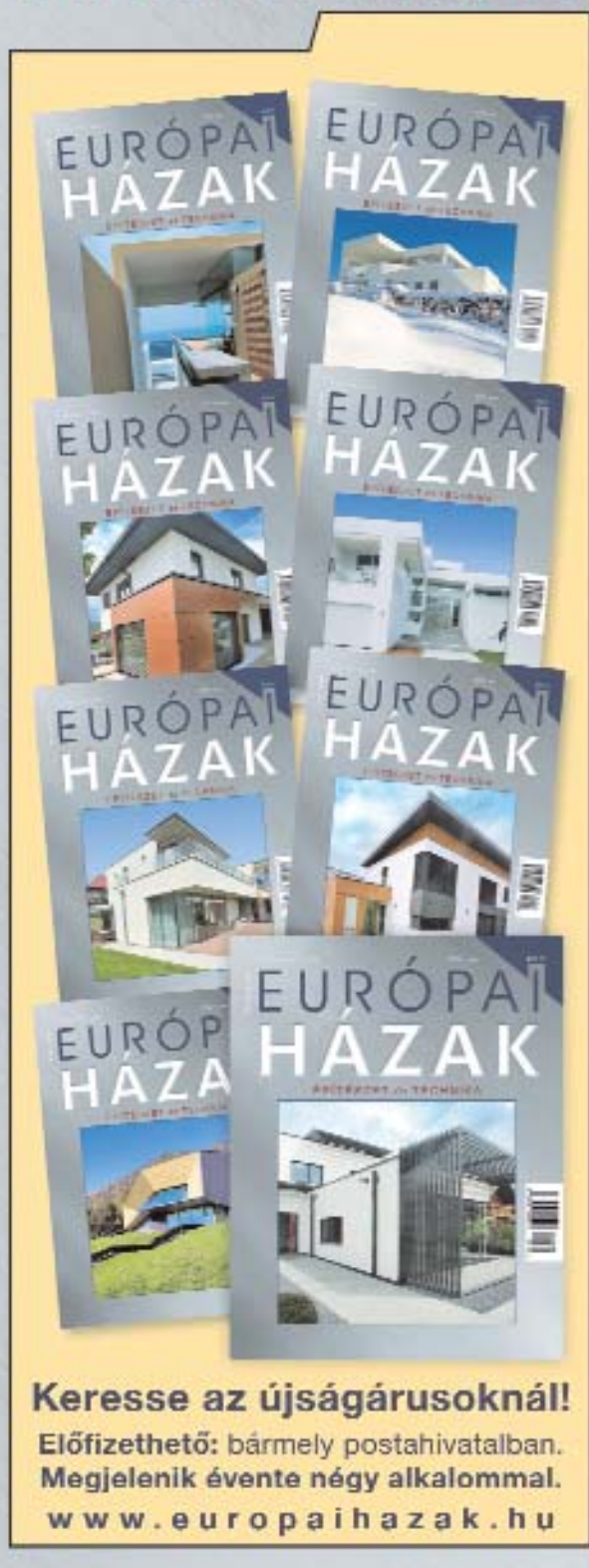
**BAU**  
**MIT**  
baumit.com

Fotók: challenge66.com



# EURÓPAI HÁZAK

ÉPÍTÉSZETI MAGAZIN



## A településkép védelmének új jogszabályai és eszközei

Az építésügyi rendszer és eljárások reformjai között a Kormány korábban már ígértet tett arra, hogy új jogszabálysomagot állítanak össze a településkép védelmének biztosítására, amellyel az egyes települések hatással lehetnek az épített környezet alakítására a saját közigazgatási határaikon belül. Az egyszerű bejelentés sajátos jogintézményének hatályba lépésével ez a települések részéről határozott igényként is felmerült, melynek első lépéseként az Országgyűlés elfogadta a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényt (Településképi törvény).

### 1. Településkép védelme önkormányzati rendelettel

Miután az építésügyi bürokráciacsökkentéssel egy időben a helyi építésügyi szabályok kötelező alkalmazásának köre is csökkent, így az épített környezet kontrolljának lehetősége, illetve igénye a települések részére kulcsfontosságúvá vált. A jogszabályalkotó e tény fontosságát szem előtt tartva, a már korábbi településkép védelmét szolgáló hatáskörök integrálásával egy új törvényt alkotott meg, ahol egy helyen kerülnek meghatározásra a településkép védelmi eszközök, és kap felhatalmazást a Kormány arra, hogy a részletszabályokat külön kormányrendeletben kidolgozza. E tekintetben a települési önkormányzatok (fővárosban kerületi önkormányzat, illetve főváros által közvetlenül igazgatott területen fővárosi önkormányzat) a településkép védelmét a jövőben önkormányzati rendeletben biztosíthatják.

A megalkotandó rendelet egyebek mellett településképi követelményeket határozhat meg, mellyel meghatározhatja, hogy pontosan mihez kell igazodnia az adott építkezésnek a település tekintetében. A rendelet támogatási és ösztönző rendszert állíthat fel, illetve a településképi-érvényesítési eszközöket, szankciókat állapíthat meg.

A rendeletben meghatározható szempontokat komplexen megnézve látható, hogy a települések erős befolyással bírhatnak majd az épített környezet alakítására és védelmére, mely egyben erősítését jelenti annak az új szemléletnek is, hogy a települések nem közvetetten az államigazgatási hatóságokon keresztül, hanem közvetlenül saját önkormányzati hatósági hatáskörrel biztosítsák a településképi követelmények érvényre juttatását a helyi sajátosságok figyelembevételével.

### 2. Településképi rendelet és arculati kézikönyv

A jelenleg hatályos jogszabályok szerint a település polgármestere az engedélyezési eljárások hatálya alá tartozó építmények esetében településképi véleményezési eljárást, egyéb engedély nélkül építhető építmények esetében településképi bejelentési eljárást folytathat le, amennyiben erre külön önkormányzati rendelettel lehetőséget biztosított magának. A településképi rendelet ezeket az eszközöket kívánja egy komplex jogszabályban meghatározni, illetve további előírásokkal kiegészítve azt. A cél a településképi szempontokat szabályozó, egységes külön rendelet. Be-



látható azonban, hogy a településeken sokszor nagyon különbözőek azok a településképi szempontok, melyek prioritást élveznek, és amelyeket az érintett önkormányzat is feltétlen rendeletben kíván szabályozni. Ennek okán a településképi rendelet szakmai megalapozására minden településnek településképi arculati kézikönyvet kell készítenie.

Az arculati kézikönyv egy teljesen újszerű településrendezési eszköz, mely a települési törvény meghatározása értelmében a – települések természeti és épített környezete által meghatározott – településképi jellemzők bemutatásának és minőségi formálásának eszköze. A kézikönyv feltárja és ismerteti a településen belül jól elkülönülő egyes településrészek arculati jellemzőit és értékeit, és ennek figyelembevételével szöveges és képi megjelenítés formájában javaslatot tesz a településképhez illeszkedő építészeti elemek alkalmazására. A településképi rendelet és az arculati kézikönyv részletes tartalmi elemeit külön kormányrendelet fogja meghatározni.

A településrendezési eszközök készítése, egyeztetése során történő hatósági véleményezés jogintézménye nem újdonság. A településképi arculati kézikönyv egyeztetése során azonban majd ki kell kérni a Magyar Építész Kamara véleményét, míg a településképi rendelet egyeztetése során az állami főépítész hatáskörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal véleményét kell kikérni az érintett településnek, illetve főépítészének.

Fontos tudni, hogy a településképi követelmények teljesítése az építés szereplőinek felelőssége. A jogszabály a fentiek alapján főszabályként egyetemleges felelősséget határoz meg az építtető, tervező, kivitelező hármásából, de a felelősség alóli mentesülésének eseteit is levezeti. Kérdésként azonban felmerül, hogy a minden kétséget kizáró bizonyítás pontosan mit foglal magában? Remélhetőleg a részletszabályokkal megjelenő kormányrendelet ezt is tovább pontosítja.

### 3. További részletek az Építésijog.hu oldalon

A településképi követelményeknek az egyedi építési beruházásoknál való alkalmazását – a hatósági eljárásoktól független – önkormányzati településképi-érvényesítési eszközök segítik elő. A törvény rendelkezéseiből kiolvasható, hogy alapjában véve négy településképi-érvényesítési eszköz áll az önkormányzatok rendelkezésére, mellyel az épített környezet alakítására lehetnek befolyással. Az önkormányzati településképi-érvényesítési eszközökről az Építésijog.hu oldalon a „Július 23-ától hatályos a településképi védelmről szóló törvény” című tájékoztatóban találhatnak részletes információkat.

A településképi véleményezési és bejelentési eljárás változásait és a kapcsolódó további jogszabálymódosításokat mutatja be az Építésijog.hu oldalon „A Településképi törvény miatt módosuló Étv. és fontos átmeneti rendelkezések” című tájékoztató.

**Baksa Lajos, dr. Jámbor Attila**



- » I láznéző, lakásbemutatók
- » Építészeti, lakberendezési ötletek
- » A jövőre gondolva: építsünk passzívházat!
- » Szakértő tanácsok építőknek, felújítóknek

**Digitálisan is olvasható**  
a digitalstand és a dimag weboldalon!

## Vámosy Ferenc: Örökségünk értékei 1902–1956 – Válságos évtizedek



A szerző a 20. század magyar építészetének két kötetes áttekintését tervezi, a második kötet várhatóan még ebben az évben megjelenik. A mélyszürke előzéklapokon a MÉSZ tagjainak névsora olvasható különböző időszakból: elől 1902-ből 34 alapító tag, 1938-ból 120 fő, hátul 1973. november 14-éről 641 rendes és 73 ifjúsági tag. A szerkesztést F. Vámosy Erzsébet és Tatai Mária végezte. A könyvet nagy gondossággal adta ki dr. Kollega Tarsoly István 2016-ban, aki a Révai Új Lexikona 19. kötetét is megjelentette. A szerző száz évvel az első világháború megkezdése után, 2014. július 28-án, a sorsfordító nap centenáriuma József Attila 1936-os A Dunánál című ódájának befejező soraival ajánlja könyvét olvasóinak:

„s rendezni végre közös dolgainkat,  
ez a mi munkánk és nem is kevés.”

Felmerülhet bennünk, indokolt, szükséges és nélkülözhetetlen-e az utolsó száz év magyar építészetének ismertetéséhez építészeti értékeink ezeréves történetét és emlékeit sorra venni? Vámosy szerint: igen. Én ezt túlzott követelménynek érzem. A téma kifejtése lényegében Építész és modernizáció az Osztrák-Magyar Monarchia idején című fejezetben, a 101. oldalon kezdődik. A következő két nagy fejezet a két világháború közötti időszakról, illetve az 1945-től 1956-ig terjedő évekről szól.

A szerző körületekintően, számos esetben érdekes adalékokkal sorolja és mutatja be az építészeket és alkotásaikat. A sok-sok névből és helyszínből ötöt szeretnék ízelítőül kiemel-

ni. A szegedi Dóm tér körülépítése Rerrich Béla műve (1920–1930). „A szegedi templomteréhez hasonló, egységes újszerű városerőssítési együtteshez igazi előkép nem volt” – írja Vámosy. Erre válaszul Bertha Klemen *Magyarok és svédek* című, Benda Kálmán és Gál István által szerkesztett, *Hazánk és a nagyvilág* sorozat IV. köteteként 1946-ban a Teleki Intézet kiadásában megjelent könyvből idéznék: „A stockholmi Technikai Főiskola téglarchitektúrája és városképi elrendezése félreismerhetetlenül hatott Rerrich Bélára, a szegedi Fogadalmi teret körülzáró épületek alkotójára.”

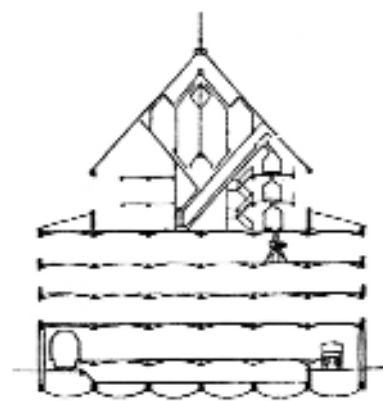
A Weiss Manfréd Nyugdíjpénztár (Margit körút 15–17.) ovális előcsarnokkal összekapcsolt ikerbérháza 1938-ból a szakirodalom eddig ismert adatai szerint Hofstätter Béla és Domány Ferenc műve. A szerző azonban meglepő bejelentést tesz: az épületet nem a két ismert építész, hanem az irodájukban dolgozó fiatal kolléga, Cserba Dezső tervezte. Ezt az információt Vámosy éppen az épülettel szembeni, egykori HAP Galériában, Visy Zoltán 2003. november 3-i kiállításának megnyitóján ismertette először. Erről akkor folyóiratunk hasábjain számoltam be.

A szerző az Országos Népi és Családvédelmi Alap (ONCSA) II. világháború alatti házépítési akcióját is tárgyalja, amelynek keretében négy év alatt tízezer lakás épült az országban a legrászorultabb nagycsaládok számára. Más, a 20. század magyar építészetéről szóló könyvek ezt a témát általában meg sem említik, csupán a CIAM mintegy ötven modern – kétségtelenül világszínvonalú – lakóépületét elemzik, pedig a számok beszédes elentétet mutatnak.

A Magyar Iparművészeti Főiskola épületében Farkasdy Zoltán 1952–1955-ben „a 19. századi téglapépületek hagyományos világát fogalmazza újra a dabasi kúriák kiértelt eszközrendszerével” – írja Vámosy. Ferkai András Farkasdy Zoltánról írt, és 2014-ben megjelent könyvében ezzel szemben azt a véleményét fejt ki, hogy „az épületnek több köze van az 1910-es és '20-as évek északi klasszicizmusához, mint a haladó hagyományoknak kinevezett reformkori magyar klasszicizmusához.” Érvelésének alátámasztására a norvégiai Haugesund városházát hozza fel 1931-ből, az épület aszimmetrikus rizalitjának armírozott

földszintjén emeleket összefogó, párosan állított, négyszer két oszloppal. Dabasi kúrián portikuszt soha nem helyeztek el aszimmetrikusan.

Dunaújváros építése 1949 őszén kezdődött. A negyvenezer lakosra tervezett szocialista város terveit Weiner Tibor, a város főépítésze készítette. A háromszintes, lapos tetős lakóházak jó részét Schall József sorozattervei alapján építették. „Dunaújvárost a Stuttgart közeli kisvárossal, Sindelfingennel hasonlíthatjuk össze, ahol az egyik, tizenhétezer dolgozót foglalkoztató Mercedeseket gyártó nagyüzem működik” – írja Vámosy. „Hagyományos arculatú családi házak nagy tömege élhető kör-



1

nyezetet jelent az ipari munkások és alkalmazottak családjainak.” Az összehasonlítás gondolata nagyon szimpatikus volt számomra.

A szépen szerkesztett könyvben sajnos számos hiba fordul elő, amelyek közül csak néhány jelentősebbet említek meg. Tárgyi tévedés, hogy a szegedi Dóm téren álló Szent Benedek torony (141. o.) helyesen Szent Demeter torony. Hasonlóképpen a Budapesti Mérnöki Kamara székháza nem a Széher utcában (37. tábla, 83-84. kép), hanem a Szalai utcában található. Az Árpád hidat Széchy Károly nem vasbeton (157. o.), hanem acél gerendahídként tervezte meg. Sok kép életlen. Ezzel szemben a kötet elején a szerző útirajzai, Kós Károly linómetszetei, Kardos György és Benkhard Ágost vázlatai teszik ízessé a könyvet. A kötetet a fejezetenkénti válogatott irodalom után ismételt, összesített irodalomjegyzék (!), névmutató, hely- és tárgymutató, a képek forrása zárja.

### Timon Kálmán

1. Cukorréparaktár, Szolnok, metszet, Juhász Jenő, 1953.



# A b s t r a c t s

## SZÉLL KÁLMÁN SQUARE REFURBISHMENT

18

**BUDAPEST, HUNGARY**

**BY FIALOVSKY, HÖNICH, SÓLYOM, KENÉZ, JEDLICKA, SZAKÁCS and LIZICAI**

Environmental psychology has played a positive role in solving a hugely problematic intersection of public/private transport networks whilst providing for pedestrian comfort. This has been achieved by enhancing the specific skills of a multidisciplinary team focusing on integrating public transport, architecture, landscape architecture, public artworks and aesthetic symbolism. The result being a barrier-free space which has repaired social interaction instead of a spontaneous collision of variables.

## PRIMITIVE SIMPLICITY UNDER THE GUISE OF BRICKWORK

26

**TATE MUSEUM EXTENSION, LONDON, UNITED KINGDOM**

**BY JACQUES HERZOG, PIERRE DE MEURON and ASCAN MERGENTHALER**

Behind the brickwork skin of this geometric form a rebirth of London Brutalism can be found, using a language of raw concrete, steel and timber detailing, much in the same vein of previous emblematic buildings such as those by Ernő Goldfinger. Referring back to the outer skin this demonstrates a high level of technical innovation employing steel rods as a means to support bricks in such a way as to create a perforated curtain wall system.

## NOT ONLY A TEMPLE TO MONEY!

30

**ERSTE BANK CENTRE, VIENNA, AUSTRIA**

**BY MARTA SCHREIECK, DIETER HENKE and GAVIN RAE**

The usual concept of a financial institution's headquarters being a dominant edifice on the landscape has been put aside here in order to create a new situation. This development accepts its location in the city as being a transitional zone, users of the building and members of the general public can cross the site freely. The working spaces within this building have found favour with the users as views toward landscaped gardens create a more sympathetic environment.

## FURTHER WRITING ON MODERNIST HISTORICISM

34

**EXHIBITION SPACES BY PAULO MENDES da ROCHA IN TURN OF THE CENTURY ARCHITECTURE**

The works of this architect demonstrate how the functionalism of modernist architecture can be employed as a tool to facilitate the restoration of historical buildings. The balance needed between the two styles leading towards an understanding and mutual respect which can be seen as the true idea of mastering precision in composition of space and forms.

## BLIND SIGHT

38

**REHABILITATION CENTRE FOR THE VISUALLY IMPAIRED, TATA, HUNGARY**

**BY BALÁZS FALVAI DLA, MÁRTON NAGY DLA, BALÁZS TATÁR and DÁVID TÖRÖK DLA**

Coherent use of materials, textures and colour coding have been used to generate this linear building in such a way as to offer a conducive environment for assisting people with visual impairment problems. Tactile sur-

faces are found throughout not only as a means of architectural decoration, but also as therapeutic tools. Most visitors to this centre are provided with accommodation for the two to three month period required for educational assistance and development programs.

## OPENING UP OF INTERNAL VISTAS

44

**SAINT GEORGE'S ROMAN CATHOLIC CHURCH, DEBRECEN, HUNGARY**

**BY ZOLTÁN GYÖRFFY**

By limiting the palette of materials used to build this church the need for a purely objective approach to the design of structure and individual elements was sought after. This results in a robust language, timeless, enduring and monolithic. Despite this the place of worship is flooded with light from each side of the main cave like space.

## AFFECTION, AT HOME

48

**SAREPTA EVANGELICAL CARE HOME, BUDAPEST, HUNGARY**

**BY ANDRÁS KRIZSÁN DLA**

Two courtyards are formed by this care home, one facing the public domain the other enclosing a private garden, the transitional space between them serves as the administrative core whilst the wings to both sides playfully serve as residential accommodation. Particular attention has been paid to increasing the amount of natural light, fresh air and build quality following contemporary ideas regarding trends towards providing a humane level of care.

## WHAT HAPPENED IN TARCAL?

52

**CEMETERY CHAPEL, TARCAL, HUNGARY**

**BY MIKLÓS SALAMIN**

A sacred place has happened in Tarcál! Sometimes the hand of an outsider can help assist a small community regain a sense of place. Here a cemetery had fallen into disrepair, suffering from neglect and vandalism, leaving what might be described as a strange garden. Providing a new chapel inspired the restoration of this sacred place.

## REPRESENTATION OF THE CHURCH ON TUFF STONE

56

**ARCHBISHOP'S PALACE VISITOR CENTRE, EGER, HUNGARY**

**BY LÁSZLÓ FÖLDES**

The symbolism of religious buildings once portrayed a level of social exclusion especially at the higher echelon. Contemporary restoration of such buildings opens them to a wider audience allowing the splendour found within to facilitate a better sense of "social-cultural" interaction, which in turn coincides with the church becoming more open to wards communicating with its public. Here care has been taken to protect the treasures whilst allowing for massively increased visitor numbers.



### Falvai Balázs

Építész DLA vezető tervező. 2004-ben diplomázott a BME Építésmérnöki Karán, 2013-ban szerzett ugyanott DLA fokozatot. 2008-ig a Karácsony Építész Irodában tervez, majd a Dmb építész műterem alapítója. 2009-2011 között a SZIE-YMÉTK tanársegédje, azóta a Debreceni Egyetem Műszaki Kar Építésmérnöki Tanszék egyetemi docense. Junior Prima díjas, Hauszmann Alajos diplomadíjas.



### Fialovszky Tamás

Okleveles építésmérnök, 2000-ben végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építésmérnöki karán. Elvégezte a MÉSZ Mesteriskola XVII. ciklusát. 1996-tól, Építész Stúdió tervezője. 2006-tól a BME Középülettervezési Tanszékén, külsős óraadó. Pro Architectura díjat nyert.



### Földes László

Építész, műegyetemi tanulmányai után a Helsinki Műszaki Egyetemen vett részt posztgraduális képzésen. 1989-től a Järvinen-Airas építészirodában dolgozott Helsinkiben. 1991-ben Turányi Gábor hívására érkezett haza, ekkor készült el közös munkájuk a Visegrádi Erdei Iskola. 1994-ben megalapította saját építészirodáját. 2005-ben Média Építészeti Díjban, 2006-ban Ybl díjban részesült. 2008-ban és 2011-ben az Építészek Nemzetközi Szövetsége (UIA) tanácsának tagjává választották. Munkáit kiállították egyebek közt Londonban (2004), Berlinben (2005), Velencében (2006) és Piranban (2014).



### Györfly Zoltán

Diplomáját a BME építésmérnöki karán szerezte 2001-ben. 2008–2010 között végezte el a Mesteriskola XX. ciklusát. Jelenleg a MOME doktoriandusz hallgatója. 2010–2012 között a Debreceni Egyetem Műszaki Kar, Építésmérnöki tanszék külsős oktatójaként dolgozott. 2000-ben megalapította Tér Építész Irodát, majd 2015-ben a MAG Építész Műterem Kft.-t, amelyekben jelenleg is vezető építész tervezőként dolgozik.

### Burián Gergő

2008-ban szerzett diplomát a BME Építésmérnöki karán. Tanulmányai során félévathallgatáson vett részt a Miami University-n (Oxford, Ohio, Usa) és a Norwegian University of Science and Technology-n (Trondheim, Norvégia). 2008 óta a Mérték Építészeti Stúdió, Paulinyi-Reith műterem munkatársa, ahol több sikeres tervpályázat projektvezetője, majd 2013 óta műteremvezető. 2010 óta Breeam Nemzetközi minősítő. 2013-ban mérnök-közgazdász diplomát szerzett a Budapesti Corvinus Egyetemen. 2014 óta a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Építőművészet DLA képzés résztvevője.

### Katona Vilmos

Építész, szakíró, a Metszet főszerkesztő-helyettese. 2008-ban szerzett diplomát a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építésmérnöki Karán. PhD fokozatát a kar Építészettörténeti és Műemléki Tanszékén végezte ösztöndíjas kutatás, számos külföldi és hazai tudományos szereplés (London AAA, Aberdeen RGU, Luzern HSLU, Basel SAM, Sevilla) után kapta 2014-ben. Kiemelt kutatási területe a kortárs liturgikus építészet. Négy évig a Műegyetem és a soproni Alkalmazott Művészeti Intézet párhuzamos óraadója.

### Miszei Anett

2010-ben Junior Prima díjat nyert. 2013 februárjában végzett a PTE PMMK mesterképzésen, tervező szakirányon. Doktoriandusz hallgatóként 2013 őszétől a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen folytat kutatói tevékenységet. A diploma megszerzése után a HMS Plan Kft. tervezőirodájában dolgozott. 2011-től foglalkozik építészeti írással, 2014 februárja óta épülettervezést oktat a SZIE Ybl Miklós Építéstudományi Karon.

### Ongrádi Melinda

Okleveles építésmérnök, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építésmérnöki Karán szerzett diplomát. Szakújságíró, fordító, a Magyar Környezettudatos Építés Egyesülete (HuGBC) tagja. 2009-től a HG.hu internetes építészeti és dizájnmagazin szerkesztő-újságírója, majd a Város rovat vezetője lett. Kutatja az innováció, kreativitás, építészet és dizájn határterületeit, és elkötelezetten támogatja a fenntartható és jövőtudatos irányzatokat.

### Henke Schreieck Architekten

Dieter Henke 1980-ban szerzett építészdipломát a Bécsi Képzőművészeti Egyetemen. Tanársegéd az egyetem Városépítész Akadémia Intézetében, majd 1982-ben alapít közös irodát Martha Schreieckkel Bécsben. Martha Schreieck 1981-ben szerzett építészdipломát a Bécsi Képzőművészeti Egyetemen, Innsbruckban és Bécsben oktatott. Számos díjat nyertek: Bécs Város Díját, Adolf Loos építészdíjat, Piranesi építészdíjat, ZV Építetetői díjat, Alpok Új Építése Kítüntetést stb.



### Herzog & de Meuron

Pierre de Meuron és Jacques Herzog 1978 óta terveznek közösen, a Herzog & de Meuron irodát azonban csak 1997-ben alapították Bázelen. Vezető partnerek: Christine Binswanger, Ascan Mergenthaler, Stefan Marbach. 2001-ben kaptak Pritzker-díjat, 2007-ben a RIBA Gold Medal-t, az iroda jelenleg 400 fős.



### Hőnich Richárd DLA

Okleveles építésmérnök, 1991-ben végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építésmérnöki karán. 1991 óta dolgozik az Építész Stúdióban, 1996-tól vezető tervező. 1994–96 között elvégezte a MÉSZ Mesteriskola XIII. ciklusát. 2003-ban megszerezte DLA-fokozatot. 1995 óta a BME Középülettervezési Tanszékén külsős óraadó. Budapest Építészeti Nívódíjat és Pro Architectura díjat nyert, 2011-ben lett Ybl-díjas.



### Jedlicska Gergő

Okleveles építész mérnök, 2015-ben végzett a BME Építésmérnöki karán. 2012-től az Építész Stúdió külsős munkatársa, valamint 2013-ban a mindjArt design társalapítója. 2015-től az Organica Technológiák építész tervezője.



### Sebes Péter

1986-ban végzett a BME Építésmérnöki Karán, építész, BREEAM tanúsító, a Tervlap.hu rendszeres szerzője. Különböző tervezőirodákban dolgozott Magyarországon és külföldön, munkája eredményeként megvalósult épületeket többek között Pest Megye Építészeti Nívódíja, Winkler Oszkár Emlékérem, RICS Awards, Design & Innovation díjakkal értékelték. Jelenleg az AMBS Architects vezető építésze Londonban.

### Timon Kálmán

Aranydiplomás építésmérnök, független kutató, építészeti szakíró. 1965-től számos publikáció és könyv szerzője. 1992–1998 között Budapest XVIII. kerületének főépítésze. 1998-tól 2002-ig a Magyar Építész Kamara kiadványainak szerkesztője. Az Amerikai Épülettervezők Intézetének (AIBD) tagja.

### Urbán Erzsébet

2014-ben diplomázott a BME Építésmérnöki Karán. 2012–2013 között az Építészettörténeti és Műemlék Tanszék demonstrátora, 2015 óta ugyanitt PhD hallgató. Kutatási területe a magyarországi római katolikus egyház épületállományának második világháború utáni változásai, valamint a történeti és kortárs építészet összeegyeztethetősége.





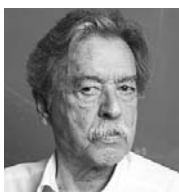
### Kenéz Gergely

Építész. 2016-ban végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki karán.



### Krizzán András DLA

1986-ban diplomázott a BME Építészkarán, 1986–92 között elvégezte a Vándoriskola I. ciklusát. 2009-ben Önkormányzati Főépítési szakmérnöki diplomát szerzett a BME Urbanisztikai Intézetében. 2014-ben DLA fokozatot kapott a Breuer Marcell Doktori Iskolában. Középületeit és lakóházait több alkalommal Építészeti Nívódíjjal jutalmazták. 2006-ban Kós Károly-egyéni díjjal, 2012-ben Ybl Mikós-díjjal, 2013-ban Pro Architectura díjjal tüntették ki. A zánkai Új Nemzedék Központ épületét jelölték a „Mies van der Rohe” díjra.



### Mendes da Rocha, Paulo

1954-ben diplomázott a Mackenzie Presbiteriánus Egyetem Építész Karán, Sao Paulóban. 1957-től számos fontos kulturális épületet tervezett a városban a „Brazil Brutalizmus” jegyében. A FAU-USP professzora 1998-ig. 2000-ben Mies van der Rohe, 2006-ban Pritzker-díjat kapott, idén pedig a Velencei Biennálé életműdíját (Arany Oroszlánt).



### Nagy Márton

Építész vezető tervező. 2004-ben diplomázott a BME Építészmérnöki Karán, 2013-ban szerzett ugyanott DLA fokozatot. 2010-ig a Roth és Társai Építésműteremben tervez, majd a Dmb építész műterem építész. 2009-től a BME Építészmérnöki Kar, Lakóépülettervezési Tanszék egyetemi adjunktusa. TDK díjas, diplomadíjas.



### Salamin Miklós

1996-ban diplomázott a BME Építészmérnöki Karán, 1998–2000 között az Építész Mester Egyetem Mesteriskola XV. ciklusának hallgatója. 1996-tól az Axis Építésziroda tervezője. 1999-ben Év Háza díjat, 2012-ben (az Axis Építésziroda tagjaként) Kós Károly díjat kapott.

### Vincze László

Építész DLA, vezető tervező. 1982-ben diplomázott a BME Építészmérnöki Karán, 1983 és 1990 között a Makona Kisszövetkezet tervezője, majd az Axis építész. 2000-ben alapítja meg irodáját Vincze és László néven. 2000 óta a BME Lakóépülettervezési Tanszék egyetemi docense, 1996-ban kapott Ybl-díjat.

### Vukosavljev Zorán

1996-ban diplomázott a BME Építészmérnöki Karán a Középülettervezési Tanszéken. Diplomadíjas, MTA-OTDT Pro Scientia Aranyérmes, Magyar Állami Eötvös Ösztöndíjas, MTA Bolyai Ösztöndíjas. 2003-ban PhD-fokozatot szerzett. Egyetemi docens a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszéken. Számos magyar és nemzetközi konferencia előadója (Bangkok, Ourense, Washington, Kielce, Velence), építészeti szakíró. A *Kortárs holland építészet* című könyv szerzője, az *Új evangélikus templomok társszerkesztője*, a *Kortárs portugál építészet* társszerzője.

### Wesselényi-Garay Andor

1994-ben diplomázott diplomadíjjal a BME Építészmérnöki Karán. 1995-ben saját építészirodát alapított Osváth Gáborral Gyár, majd 2001-ben önálló irodát W-G-A Psychodesign néven. 2000-től az Alaprajz, 2010-től a *Metszet* folyóirat külsős munkatársa, illetve tanácsadó testületének tagja, 2002-től az *Atrium* magazin építészeti főszerkesztője, 2006-tól pedig vezető szerkesztője volt. Közel háromszáz építészeti tárgyú cikk, esszé, kritika és tanulmány szerzője, a 2010-es Velencei Biennálé magyar kiállításának egyik kurátora. 2011-ig a Debreceni Egyetem Építészmérnöki Tanszékének főiskolai docense. Jelenleg a NYME-FMK Alkalmazott Művészeti Intézet egyetemi docense Sopronban.

### Sólyom Benedek DLA

Okleveles építészmérnök, 1992-ben végzett a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki karán. Elvégezte a MÉSZ Mesteriskola XIV. ciklusát. 1998-tól, az Építész Stúdió vezető tervezője. 2002–2003-ig a BME Középülettervezési Tanszéken, 2011-től a Várostervezési Tanszéken külsős óraadó. 2005-ben megszerezte a DLA fokozatot. Budapest Építészeti Nívódíjat, Média Építészeti díjat nyert.



### Szakács Barnabás

2001-ben diplomázott a Budapest Corvinus Egyetem Tájépítészeti, védelmi és -fejlesztési Karán. Az Év tájépítésze pályázaton többszörös különdíjas, MUT Nívódíjas, Hild János Emlékérmes. A Lépték-Terv Tájépítész Iroda tervezője.



### Tatár Balázs

Építész vezető tervező. 2004-ben diplomázott a BME Építészmérnöki Karán. 2002-ig a Fejérdy és Bartók Építészeti Kft., majd 2010-ig a Török és Balázs Építész Műteremben tervez, magántervező. Diplomadíjas, Pro Architectura díjas.



### Török Dávid

Építész DLA vezető tervező. 2003-ban diplomázott a BME Építészmérnöki Karán, 2013-ban szerzett ugyanott DLA fokozatot. 2010-ig a Török és Balázs Építész Műteremben tervez, majd a Dmb építész műterem építész. 2011-ben a Debreceni Egyetem Műszaki Kar Építészmérnöki Tanszék egyetemi docense. TDK díjas.



### Zöldi Anna

1987-ben végzett a BME Építészmérnöki Karán. 1992-ben színdinamikai szakmérnöki diplomát szerzett, 1992–95 között a BME Rajzi Tanszéken doktorandusz. Néhány év tervezőintézeti gyakorlat után szabadúszó belsőépítészként dolgozott, középfolkon építészettörténetet, belsőépítészeti oktatott. 2004 óta rendszeresen publikál építészeti, belsőépítészeti szaklapokban, az Építészfórumon, emellett a Revizoronline.com kulturális portál építészeti rovatát gondozza. Építész-publicisztikai tevékenységéért 2013-ban Ezüst Ácscezuza díjjal részesült.

Kedves Olvasó! Médiatörténeti pillanat! Megszereztük az alábbi titkos iratot, és nem félünk közzétenni! Óriási, világméretű összeesküvésre bukkantunk. Ha a főszerkesztőnek hamarosan nyoma vész, Önök tudni fogják, miért!

#### A Klim bölcseinek jegyzőkönyve

Közölhetem Önökkel, hogy ma már csak néhány lépés választ el célunktól. Már csak kis darabot kell megtennünk ahhoz, hogy a Jelképes Klímgyó, amellyel titkos társaságunkat jelképezzük, befejezze az egész hosszú utat, amelyen végimentünk. Ha bezárul az ó köre, a világ minden állama be lesz zárva gyúri közé, mint egy hatalmas satuba. Napjaink alkotmányos berendezéseinek mérlegserpenyői hamarosan le fognak szakadni, mert mi úgy rendeztük be azokat, hogy némileg nedvesedjenek és ázzanak, hogy így szüntelenül kilengjenek, amíg el nem koptatják forgáspontjaikat.

Addig is, elvbarátaim, testvéreim, Gabi bácsi! Folytassák titkos tevékenységüket, és csepegtessék, csepegtessék minél több izzadóra titkos gépeink homályzatos esszenciaceppjeit! Minden egyes cseppel nő a feszültség, közeledik a totális káosz ideje, mikor kezünkbe ragadhatjuk a legfőbb hatalom nemtője istrángjának üstökét. Addig is fel kell tűznünk gépeinket minden házra, bele kell szúrni egyenesen a nemes építész szívébe! Úgy kell komponálnunk, hogy ne csak a legfeltűnőbb helyre kerüljenek, de egyben a legtöbb emberre csepeghessenek. Ha rövid a csöved, toldd meg! Ha konyul a csöved, karózzad! Ne csak városok utcáira, de falvak kertjeibe is oktrojáljuk be gépeinket, és ha nem tudjuk közvetlenül a csőcselékre csőppenteni csőveinkből csőppjeinket, akkor párologtassuk esszenciánkat a fűvön keresztül! És végül: ragadjuk meg a bika szarva közt a tőgyét! Mindezeket a gépeket maga a csűrhe fizesse meg, akiket le fogunk igazni, vetessük meg velük gépeinket, melyek majd csepegtetik a Tudást rájuk!

Klim Fiai! Szilárdan vonjátok össze soraitokat! Harcoljatok az örök nedvekért! Védelmezzén és vezessen szellemünk és tehetségünk!

A Klima Klimarum Szentpétervári Flókjának  
Központi Bizottsága



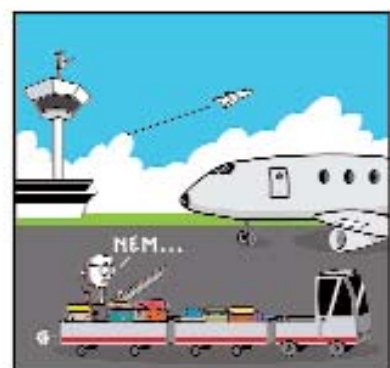
Szöveg és foto: Csépe



Gyűjtés és foto: Nagy Béla

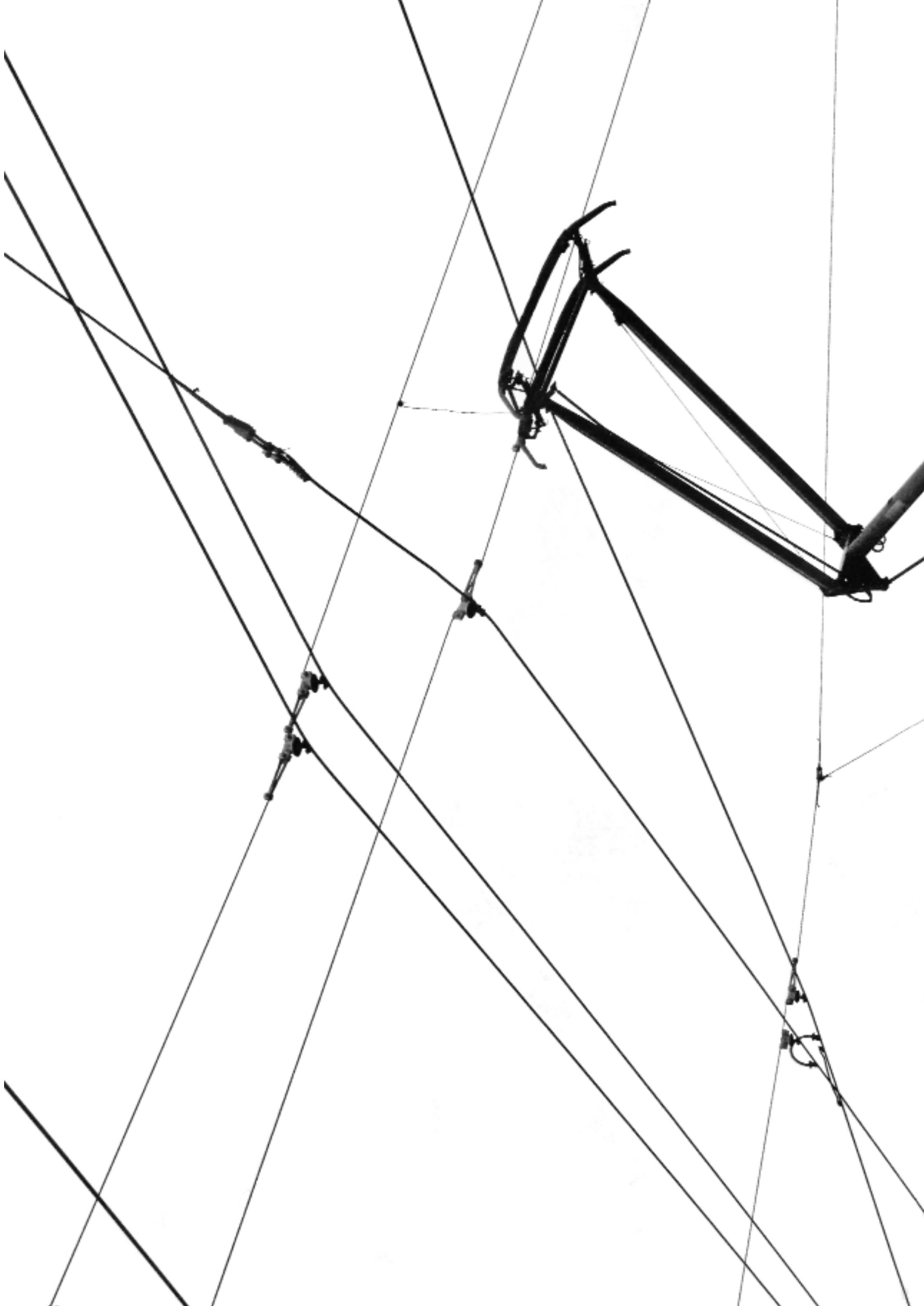
www.archmaaik.com

arch.



© MAIAK - 2015 - WWW.ARCHMAIAK.COM - 2020





# FELÚJÍTÁSI SEREGSZEMLE

## konferenciasorozat tervezőknek

**MÉK: 1,5 pont**  
(2016/135)

Főtámogató:

**VELUX®**

### JÖJJÖN EL ÉS TÁJÉKOZÓDJON!

A felújítás soha nem egyszerű feladat. És jelentős mértékben a hozzáadott mérnöki tudásból múlik, hogy országvédő, értéktartó beruházás válik, vagy hamar avuló, tökéremelő, sőt kárt okozó beavatkozássá.

Őrzi karozatunkon a jogalkotástól az épületszerkezeti részletekig, az alapozástól a tetőig végigtekintjük a terület aktuális újdonságait, követhető példáit, elkerülhető buktatóit.

A konferenciával egyidejűleg **kamarakiállítás** keretében bemutatjuk az elmúlt évek jelentős, példabértékű felújítási projektjeit. A kiállításra várjuk építészek, szakemberek pályázatát!

#### Előadók:

**Dr. Tóth Elek** címzetes egyetemi tanár  
IBME Építőanyagok és Magasépítési Tanszék

**Ráday Mihály**, a Város- és Falukarvózat Szervezője  
(Hungarikum Nővétel, Kossuth-díjas alkotó)

A konferencia levezető elnöke **Csanády Pál**  
okl. építész, a Metszet főszerkesztője

### Időpontok és helyszínek:

#### szeptember 30. – Kecskemét

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem,  
Kodály Intézet (6000 Kecskemét, Kétemplom köz 1.)

#### október 6. – Székesfehérvár

Székesfehérvári Széchenyi József Középiskola  
(8000 Székesfehérvár, Deák Ferenc utca 1.)

#### október 18. – Keszthely

Balotnai Múzeum (8360 Keszthely, Múzeum utca 2.)

#### október 26. – Budapest

Füredi Budapesti Építészeti Központ  
(1052 Budapest, Polgár Sándor utca 5.)

#### november 3. – Nyíregyháza

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kereskedelmi és  
Iparikamara (4400 Nyíregyháza, Sándor utca 2.)



Együttműködő partnerünk az  
**ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület.**

#### SZERVEZŐK:



#### KIEMELT TÁMOGATÓ:



#### TÁMOGATÓ PARTNEREINK:



#### Jelentkezés:

[WWW.BUILDRENDENZVENYEK.HU](http://WWW.BUILDRENDENZVENYEK.HU) • [WWW.TERVLAP.HU](http://WWW.TERVLAP.HU)



# Remekmű SVÉDACÉLBÓL

SWEDSTEEL  
20-50  
ÉV  
GARANCIA



**Újítsa a Swedsteel SVÉDACÉL tetőivel, amely rendkívül gazdaságos, könnyen kivitelezhető, tartós és esztétikus megoldás akár felújítás, akár új építés során!**

A Swedsteel egyedülálló svédacél alapanyagból hazai, élenjáró gyártástechnológiával állítja elő termékeit, hogy Ön is élvezhesse a klasszikus csoroposlosmózes tetők és modern exkluzív épületekhez kínált síklemezes tetők garantált előnyeit és prémium minőségét.

**Akcióinkban szeptember 1. és október 31. között a svédacél tetőkből 20%, a svédacél ereszcatornákból 25% kedvezményt adunk!**



Swedsteel tetővonal  +36-23-806-900

További részletek: [www.svedacelakcio.hu](http://www.svedacelakcio.hu)

SWEDSTEEL

Egy fedél alatt a svédacél minőséggel